

UNIVERSITETET I BERGEN
Institutt for politikk og forvaltning

AORG350
Masteroppgave

Historisk gjennomgang av partiers ruspolitikk

En analyse av utforming av ruspolitikk

Belinda Kurseth Haanshuus

Våren 2024

Forord

Masteroppgaven min i administrasjon og organisasjonsvitenskap markerer slutten på min tid som student ved Universitetet i Bergen. Først vil jeg rette en generell takk mot Universitetet i Bergen og *Institutt for politikk og forvaltning* for fem lærerike år. En generell takk til forskningsgruppen kunnskap, politikk og organisering, KPO, for innspill, tilbakemeldinger, diskusjoner og hyggelige stunder.

Jeg vil rette en meget stor takk til Kari Tove Elvbakken for to semestre med god veiledning, tilbakemeldinger, gode innspill og samarbeid gjennom hele skriveprosessen.

En stor takk til de fantastiske medstudentene mine. Takk for to utrolig gode og minnerike år på Sofie Lindstrøms hus. Den lange og tøffe tiden med skriving av masteroppgaven ble lettere og bedre med dere. Takk til dere for gode samtaler, fine studer og gode vennskap.

Helt til slutt vil jeg takke mine nære og kjære. Takk for motiverende ord, mye kjærlighet og støtte gjennom hele min studietid.

28. mai 2024

Belinda Kurseth Haanshuus

Sammendrag

Solbergs-regjeringen sin rusreform fra 2019 ble ikke vedtatt på Stortinget i 2021. Formålet med denne masteroppgaven er å undersøke hvorfor og hvordan regjeringen sin rusreform ikke ble vedtatt. Det blir en historisk gjennomgang av ruspolitikk i Norge siden 1913, hvor den første opiumsloven ble iverksatt i Norge, fram til 2021. Oppgaven har som ambisjon å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene; *Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021? Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette? Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette?*

Oppgaven bruker teoriene historisk institusjonalisme, stivhengighet og politiske skillelinjer for å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene, samt verktøyet policy sirkelen for å illustrere den politiske prosessen. Oppgaven er en kvalitativ dokumentanalyse, hvor datamateriale bygger på offentlige dokumenter hentet fra de politiske institusjonene, og består av proposisjoner, innstillinger, utredninger, representantforslag, rapporter og partiprogrammer.

Oppgaven fant ut at det at Solbergs-regjeringen sin rusreform fra 2019 ikke ble vedtatt på Stortinget var et sammensatt problem av ulike hendelser. Politiske skillelinjer mellom partiene, som Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, har skapt politiske konflikter både i regjeringen, men og i Stortinget. Solbergs-regjeringen mistet flertallet på Stortinget kort tid før rusreformen var gjennom den politiske prosessen som hadde en påvirkning på resultatet. Samtidig har oppgaven funnet ut at ruspolitikken sin historie i Norge har skapt sekvenser hos partiene som er vanskelig å endre på. Det har blitt tatt valg tidligere i ruspolitikken som har en påvirkning på hvordan de ulike partiene forholder seg til dagens ruspolitikk. Oppgaven har brukt prosessoring for å pusle sammen et innviklet, men sammensatt bilde som kan på en måte forklare problemstillingen ut ifra innfallsvinkelen til oppgaven. Det at Solbergs-regjeringen sin rusreform fra 2019 ikke ble vedtatt på Stortinget i 2021 var på bakgrunn av partienes historie med ruspolitikken i Norge, ulike skillelinjer som har ført til bestemte valg, samt politiske konflikter som har satt en stopper for samarbeid mellom partiene.

Tabell- og modelloversikt

Kapittel 4

Tabell 1: Dokumentoversikt over datamateriale

Kapittel 5

Tabell 2: Ruspolitiske vedtak fra 1913 til 1960

Tabell 3: Ruspolitiske vedtak fra 1960 til tidlig 2000-tallet

Tabell 4: Ruspolitiske vedtak fra tidlig 2000-tallet til 2019

Kapittel 6

Tabell 5: Personer som var en del av rusreformutvalget

Modell 1: Modellene til rusreformutvalget

Tabell 6: Terskelverdier

Tabell 7: Medlemmer i Helse- og omsorgskomiteen

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	ii
Tabell- og modelloversikt	iii
Kapittel 1 Innledning	1
1.1 <i>Begrunnelse og formål</i>	2
1.2 <i>Problemstilling</i>	3
Kapittel 2 Ruspolitikken sin historie	5
2.1 <i>Ruspolitikk fra 1913 til 1960 - Beredskapsfasen og den helsedominerte fasen</i>	5
2.2 <i>Ruspolitikk fra 1960-tallet til 2001 – Straffedominerende fase</i>	6
2.3 <i>Ruspolitikk fra 2001 til dags dato – Behandlingsfasen</i>	9
Kapittel 3 Teori	12
3.1 <i>Historisk institusjonalisme</i>	13
3.2 <i>Stiavhengighet</i>	15
3.2.1 <i>Selvforsterkende sekvenser</i>	16
3.2.2 <i>Reaktive sekvenser</i>	17
3.2.3 <i>Økende avkastning</i>	19
3.3 <i>Politiske skillelinjer</i>	20
3.3.1 <i>Sentrum-periferi skillelinjen</i>	20
3.3.2 <i>Stat-kirke skillelinjen</i>	21
3.3.3 <i>Landlig-urban skillelinje</i>	22
3.3.4 <i>Arbeidere-arbeidsgiver skillelinjen</i>	24
3.4 <i>Policy sirkel</i>	25
3.4.1 <i>Problemdefinisjon og agendasetting</i>	25
3.4.2 <i>Beslutningstaking og aktørene sin rolle</i>	28
Kapittel 4 Metode og data	31
4.1 <i>Forskningslogikk</i>	31
4.2 <i>Casestudie</i>	33
4.2.1 <i>Prosessporing</i>	34

4.3 Historisk metode.....	36
4.4 Dokumentanalyse.....	37
4.4.1 Norges offentlige utredninger, NOU.....	38
4.4.2 Regjeringens publikasjoner.....	39
4.4.3 Stortingets saker og publikasjoner	39
4.4.4 Partiprogrammer	40
Kapittel 5 Norsk ruspolitikk	42
5.1 Partiene som aktører i ruspolitikken.....	42
5.2 Om dokumentene	42
5.2.1 Ruspolitiske vedtak fra 1913 til 1960.....	43
5.2.2 Ruspolitiske vedtak fra 1960 til tidlig 2000-tallet	43
5.2.3 Ruspolitiske vedtak fra tidlig 2000-tallet til 2019	47
Kapittel 6 Den politiske prosessen - Rusreformen	53
6.1 Problemdefinisjon og agendasetting.....	53
6.1.1 Verdigrunnlag og ruspolitikk hos regjeringen.....	54
6.1.2 Regjeringserklæringen <i>Jeløya-plattformen</i>	55
6.1.3 NOU 2019: 26 Rusreform – fra straff til hjelp.....	55
6.2 Beslutningstakingsprosessen.....	61
6.2.1 Verdigrunnlag og ruspolitikk hos regjeringen.....	62
6.2.2 Prop. 92 L <i>Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.)</i>	62
6.2.3 Representantforslag	65
6.2.4 Komitébehandling av Prop. 92 L, Dokument 8:111 S og Dokument 8:119 S	66
6.2.5 Innstillingene fra Helse- og omsorgskomiteen	66
6.2.6 Verdigrunnlag og ruspolitikk hos partiene på Stortinget.....	68
6.2.7 Debatten på Stortinget	69
Kapittel 7 Analyse og diskusjon	74
7.1 Historisk institusjonalisme	75
7.1.1 Sentrumpartier sin institusjonelle organisering.....	75
7.1.2 Høyrepartier sin institusjonelle organisering.....	77
7.1.3 Venstrepartier sin institusjonelle organisering.....	79
7.2 <i>Stiavhengighet</i>	80
7.2.1 Kritiske vendepunkt, brekkpunkt og økende avkastning hos sentrumpartier	81

7.2.2 Kritiske vendepunkt, brekkpunkt og økende avkastning hos høyrepartier	83
7.2.3 Kritiske vendepunkt, brekkpunkt og økende avkastning hos venstrepartier	85
7.3 Politiske skillelinjer.....	87
7.3.1 Partiene sine politiske skillelinjer	87
7.4 Analyse og diskusjon av den politiske prosessen til regjeringen sin rusreform fra 2019.....	90
Kapittel 8 Avsluttende kapittel.....	97
Litteraturliste.....	i
Vedlegg.....	i
<i>Dokumentoversikt</i>	<i>i</i>

Kapittel 1 Innledning

Erna Solberg sin regjering med Høyre og Fremskrittspartiet startet arbeider for en ny rusreform i 2017. Målet var å endre samfunnets reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk, ansvaret skulle overføres fra justissektoren til helsetjenesten. Forslaget om avkriminalisering av besittelse til eget bruk ble støttet av et flertall på Stortinget. Representanter fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre støttet forslaget. Den 23. mai 2018 satt regjeringen ned et utvalg som fikk mandat til å forbedre gjennomføringen av regjeringens rusreform (NOU 2019: 26). Utredningen ble overlevert til Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet 19. desember 2019. Regjeringens lovforslag, basert på utredningen, fra Helse- og omsorgsdepartementet fikk imidlertid ikke flertall i Stortinget.

Denne masteroppgaven ønsker å finne ut hvordan og hvorfor dette resultatet ble som det ble. For å forstå resultatet er det også nødvendig å ta ruspolitikken historie med i analysen. Ruspolitikken historie i Norge går tilbake til 1913, da opiumsloven ble iverksatt. Norge fulgte Nasjonenes Forbunds internasjonale opiumskonvensjon i Haag sine retningslinjer. Nasjonens Forbund var den første mellomstatlige organisasjonen som ofte blir refererte som FNs forgjenger (United Nations, u.å.). I denne oppgaven starter ruspolitikken historie med opiumsloven fra 1913, selv om det er mulig å trekke historien tilbake til alkohollovene som ble vedtatt i 1816. Fordi denne oppgaven har fokus på ruspolitikk utenom alkoholpolitikk og i tråd med begrepet som brukes i NOU 2019: 26, er det ikke aktuelt å inkludere alkohollovgivningen i oppgaven.

Formålet med denne oppgaven er å forstå hvordan og hvorfor utfallet av regjeringen sin rusreform fra 2019 ble som det ble. Det gjennomføres en analyse av den politiske prosessen til Erna Solbergs regjering sin rusreform, fra flertallet på Stortinget vedtok å gjennomføre en rusreform til den siste voteringen som avviste denne rusreformen. Dette er en analyse av en politisk prosess med bruk av dokumenter fra de politiske institusjonene. For å analysere og kunne besvare hva som skjedde i den politiske prosessen vil det bli gjennomført en analyse med utgangspunkt i et teoretisk rammeverk som består av teorier om historisk institusjonalisme, stivhengighet og politiske skillelinjer hos partiene, fra 1913 da den første opiumsloven kom. Begrunnelsen for å gå historisk til verks er å kunne undersøke og forstå

utallet av Solberg-regjeringens rusreform. Oppgaven vil bruke metoder som casesdesign, prosessporing, historisk metode og dokumentanalyse for å analysere det empiriske materiale. Kjernen er analysen av dokumenter fra politiske partier og fra politikktutformingsprosesser.

Det empiriske materiale omfatter dokumenter fra statsmaktene, i hovedsak dokumenter fra regjeringer og dokumenter med opprinnelse i Stortinget, som utredninger, proposisjoner og stortingsmeldinger, samt stortingskomiteers innstillinger. I tillegg kommer representantforslag og behandling av slike i Stortinget gjennom de 111 årene med ruspolitikk i Norge. Analysen vil bruke det teoretiske grunnlaget for å finne ut om dette har hatt en innvirkning som kan forklare at Solberg-regjeringens rusreform ikke fikk flertall i Stortinget. I denne oppgaven er det bare illegale rusmidler som behandles som ruspolitiske tema. Lovlige rusmidler som alkohol og tobakk, omtales ikke og inngår ikke i kategorien av rusmidler eller ruspolitikk.

1.1 Begrunnelse og formål

Arbeidet med denne oppgaven startet med et ønske om å finne ut hva som skjedde med regjeringen sin rusreform fra 2019. Temaet er ruspolitikk i Norge gjennom historien, med vekt på det som skjedde i den siste perioden. Toshkov (2016, 30) skiller mellom to typer av forskning, normativ eller positiv forskning. Normative spørsmål omhandler det etiske og håndterer hva som burde skje, hvorav positive spørsmål håndterer hva som er, hvordan det var før og hvordan det vil bli (Toshkov 2016, 24). Positive spørsmål fokuserer på å forklare, forstå, beskrive eller forutsi hvordan virkeligheter er som den er (Toshkov 2016, 24). Her er forholdet mellom det empiriske fenomenet og de teoretiske konseptene det som er fokuset. Positiv forskning analyserer ofte forholdet mellom demokrati, regjering og makt. Normative spørsmål er foreskrivende, fokuserer gjerne på å forklare hva som er bedre og hvilke kjennetegn som gjør et politisk system bra (Toshkov 2016, 24). Denne oppgaven bidrar med empirisk forskning, som kan deles inn i tre ulike måter som videre former forskningen.

Toshkov (2016, 31) skiller videre mellom tre ulike måtene som former forskningen. Dette er deskriptiv, prediktiv og forklarende forskning. Deskriptive og prediktiv forskning samler inn mønstre av empiriske fakta og projiserer disse mønstrene inn i fremtiden, forklarende forskning derimot søker etter en dypere struktur som forbinder faktaene. Alle de tre måtene gir innsikt i et tema, men har ulike måter og er vektet annerledes basert på målet i forskningen

(Toshkov 2016, 31). Beskrivende forskning brukes gjerne når en eller flere omfattende, men aldri fullførte, hendelser eller begivenheter skal undersøkes (Toshkov 2018, 223).

Beskrivende forskning på samme måte som historisk forskning drar konklusjoner fra en lang tidsperiode med å studere en utvalg av dokumenter (Toshkov 2016, 31). Prediktiv forskning har ett tett forhold med beskrivende forskning, det som beskrivende forskning gjør for nåtiden gjør prediktiv forskning for fremtiden (Toshkov 2016, 33). Prediktiv forskning innebærer forutsetninger om fremtiden basert på empiriske fenomen, dette vil derimot ikke være et fokus i oppgaven ettersom oppgaven er fokusert på hva som har skjedd og ikke hva som vil skje. Den siste måten er forklarende forskning. Forklarende forskning er det som denne oppgaven vil fokusere på, og utgangspunktet for denne oppgaven er å forhåpentligvis kunne forklare hva som skjedde på Stortinget under voteringen av regjeringen sin rusreform. Forklarende forskning bruker gjerne spørsmål som *hva* eller *hvorfor* skjedde en hendelse og hva er det som ligger bak denne hendelsen. Forklarende forskning fokuserer på de tilfeldige mekanismene som er med på å forme utfallet (Toshkov 2018, 224).

Formålet med denne oppgaven er nettopp å undersøke ruspolitikken historie i Norge, som et ledd i utforskningen av hvordan og hvorfor rusreformen ikke oppnådde flertall i Stortinget i 2021. Tidligere forskning på straff som virkemiddel for å bekjempe narkotikaproblemet har vært oppe flere ganger. Forskere som statsviter Svanaug Fjær (2010), sosiologen Britt Bergersen Lind (1976), kriminologen Nils Christie (1968), sosiologen Willy Pedersen (2023) og sosiologen Cathrine Holst (2023) har forsket på ruspolitikk i Norge i flere år. De peker på at kritikk fra academia har fått begrenset gjennomslag hos politikere og myndigheter, og stiller gjerne spørsmål med hvilken rolle forskning og ekspertkunnskap har hatt i den politiske prosessen. Oppgaven vil bruke mye av denne tidligere forskningen på ruspolitikken gjennom oppgaven, men ser ikke på forholdet mellom eksperter og politikere som ofte har vært fokuset i tidligere forskning. Formålet med denne oppgaven er som nevnt å forstå hvordan og hvorfor rusreformen ikke oppnådde flertall i Stortinget, med da å analysere de ulike partiene sin historie med ruspolitikk, og da er tidligere forskning på feltet viktig for å se utviklingen på feltet.

1.2 Problemstilling

Forskningsspørsmålet definerer hvilken type forskning det trengs for å kunne besvare spørsmålet, enten dette da er normativ, positiv, beskrivende, prediktiv eller forklarende. Denne oppgaven er en empirisk forklarende forskning. Tre typer forskningsspørsmål brukes i empirisk-analytisk forskningsdesign; beskrivende, utforskende og forklarende design. I oppgaven ønskes det å bli forklart hva som har hendt, og dermed blir forskningsspørsmålet blir et forklarende spørsmål. Et forskningsspørsmål bør være kort og åpent, det burde reflektere målet for oppgaven og være mulig å undersøke. Derimot, burde ikke forskningsspørsmålet være et ja eller nei spørsmål, det burde ikke være for komplisert eller ha et spørsmål med implisitte svar (Toshkov 2016, 51–54). Et forskningsspørsmål må stilles på en måte slik at forskeren kan ta feil, det at datagrunnlaget kan motbevise eller avvise hva forskeren har som forskningsspørsmål (Hancké 2007, 236).

Med alt dette i bakhodet er målet at denne oppgaven skal besvare følgende problemstilling;

Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021? Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette? Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette?

Dette er en problemstilling med forskningsspørsmål som tar utgangspunkt i at det er Stortingets sammensetning, med ulike partiers styrke har vært med på å avgjøre forslaget som kom fra regjeringen, og dermed må partienes standpunkter innenfor rusfeltet utforskes over tid. Forskningsspørsmålet er åpent, det er mulig at det ikke er en relasjon mellom det som vil bli undersøkt og denne spesifikke hendelsen, men gjennom en analyse er det kanskje mulig å trekke noen konklusjoner om at det er en relasjon for denne spesifikke hendelsen og partienes historie med ruspolitikk. Forskningsspørsmålet får med seg formålet med oppgaven, å undersøke partienes historie og se om dette har hatt en påvirkning på deres avgjørelse på Stortinget i 2021.

Kapittel 2 Ruspolitikken sin historie

Ruspolitikken i Norge har en historie som går tilbake til 1913, hvor den første opiumsloven kom i bruk i Norge. I løpet av de 111 årene med ruspolitikk i Norge har det skjedd mye. For å kunne svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene for studien, *Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021? Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette? Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette?*, gjennomgås de viktigste hendelsene gjennom 111 år med ruspolitikk. Senere i oppgaven blir det mer konkret gjennomgang av hvilke partier som var i regjering ved de viktigste hendelsene, hvilke saker eller publikasjoner dette var, hva slags endringer eller forslag som kom og hva resultatet ble.

Historien kan deles inn i tre faser. De to første fasene følger sosiologen Britt Bergersen Lind (1976) sin kategorisering av ruspolitikken historiske faser. Den første fasen omfatter årene 1913 til 1960, her er Linds (1976) to faser, beredskapsfasen og den helsedominerte fasen, slått sammen. Den neste fasen er årene 1960 til tidlig 2000-tallet, i denne fasen var det større fokus på straffebekjempelse i ruspolitikken. Her og brukes Lind (1976) sin kategorisering av denne fasen. I den siste fasen fra tidlig 2000-tallet til dags dato, har det vært et fokus på behandling og bekjempelse av rusproblematikken i Norge. Denne fasen vil bli kalt behandlingsfasen, hvor inspirasjonen til dette navnet er hentet fra NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp* hvor målsettingen var å endre samfunnet sin reaksjon på bruk av rusmidler i Norge.

2.1 Ruspolitikk fra 1913 til 1960 - Beredskapsfasen og den helsedominerte fasen

Norge deltok den 23. januar 1912 på den internasjonale opiumskonvensjonen i Haag. Dette var en kontrakt som ble skrevet under tre år etter at det i 1909 hadde vært et møte i Shanghai mellom 13 nasjoner hvor det ble utvekslet syn på problemet med handel og forbruk av opium (United Nations: Office on Drugs and Crime, u.å.). Denne konvensjonen bestemte blant annet at illegal besittelse av opium, morfin, kokain og deres respektive salter burde bli straffet eller regulert (United Nations Treaty Collection 1912, 201). Norge skrev ikke under på kontrakten i Haag, men ett år senere utarbeidet og vedtok Norge den første opiumsloven. Det ble bestemt at morfin, heroin og kokain skulle begrenses til medisinsk bruk (Ot. prp. nr. 19 (1913), 4). For

å kunne overholde restriksjonene som kom etter konvensjonen ble det krevd nye betingelser i norsk intern rett for restriksjoner på omsetning av opium. Dette var for å innskrenke inn- og utførsel av råopium og opium preparert for røyking (NOU 2019: 26, 44). Videre ble det lagt til grunn at overtredelser av disse forskriftene kunne straffes med bøter etter straffeloven om overtredelse av forskrifter om legemidler. Den første opiumsloven hadde som intensjon å gi grunnlag for å kontrollere bruk av stoffer som kunne ha skadevirkninger for individ og samfunn. Den skulle også beskytte befolkningen mot misbruksproblemer, blant annet gjennom å sikre at narkotika utelukkende ble brukt for medisinske formål (Lind 1976, 18).

Den første opiumsloven la grunnlaget for ruspolitikken i Norge, sammen med internasjonale avtaler. I 1925 under Genèvekonvensjonen ble det bestemt at cannabis skulle inkluderes i de stoffene som var underkastet internasjonal kontroll (United Nations, u.å.) . I 1928 vedtok Norge en ny opiumslov. Det var begrunnet med at bestemmelsene for ulovlig befatning med opium og andre farlige stoffer ikke ble sett som tilstrekkelige til å motarbeide den internasjonale organiserte smughandelen (NOU 2019: 26, 44). Denne loven bestemte at innførsel, utførsel og gjennomførsel av opium kun kunne skje etter særskilt tillatelse av det departementet som medisinalvesenet hørte under. Videre skulle utførsel til visse bestemte land være forbudt og at utførsel kunne bare kan skje ved personer som hadde rett til å selge gifter og apotekvarer (Ot. prp. nr. 38. (1928), 7). Overtredelse av loven eller av forskriftene kunne straffes med bøter inntil 50 000 kr eller med fengsel inntil seks måneder, eller begge deler (Ot. prp. nr. 38. (1928), 8). Derimot ble ikke straffebudet avgrenset mot kjøp av stoff til egen bruk, noe som var ønsket fra Oslo sitt politikammer. Vurderingen var at den nye loven ikke uttrykkelig rammet selve bruken av rusmidlene (NOU 2019: 26, 44).

2.2 Ruspolitikk fra 1960-tallet til 2001 – *Straffedominerende fase*

På 1960-tallet oppstod det et nytt brukermønster for nye stoffer, hvor cannabis og hallusinogen stoffer var mest brukt. Oppmerksomheten om farene ved bruk av narkotiske stoffer ble nå rettet mer mot unge mennesker. De ble sett som å være lett påvirkelige og kunne få store problemer enten på grunn av psykotiske tilstander eller avhengighet etter engangsbruk (NOU 2019: 26, 45). Dette nye rusproblemet førte til en betydelig endring av samfunnets reaksjoner på ruslovbrudd (NOU 2019: 26, 45). Narkotikakonvensjonen til FN fra 1961, møte tok sted i FNs hovedkvarter i New York, skulle regulere framstillingen og bruk av opium,

kokablader, cannabis og stoffer som er utviklet fra disse som etter beslutning av Verdens helseorganisasjons kunne gi anledning til samme misbruk og hadde samme skadevirkning som de nevnte stoffene skulle og bli regulert under de samme retningslinjene (United Nations : Office on Drugs and Crime, u.å.). I Norge avløste legemiddeloven i 1964 opiumsloven. Den generelle strafferammen ved overtredelse av loven ble satt til bøter og/eller fengsel i inntil tre måneder (Ot. prp. nr. 28 (1963-64), 20). Derimot ble strafferammen for befatning med narkotika som kom innunder lovens kapittel VI satt til bøter og/eller fengsel inntil to år (Ot. prp. nr. 28 (1963-64), 20).

Sosiologen Willy Pedersen og sosiologen Britt Bergersen Lind viser til at den første åpne russcenen for narkotika etablerte seg i Norge våren 1966 hvor ungdommer samlet seg i Slottsparken i Oslo og i Nygårdsparken i Bergen for å bruke og omsette narkotika, stort sett cannabis (Pedersen, Bakken, og von Soest 2019; Lind 1976, 36). De åpne russcenene endret seg utover 1970-tallet, hvor det tidligere hadde vært ungdom og hippiekultur var det nå en subkultur av vanskeligstilte mennesker med belastet sosial bakgrunn (NOU 2019: 26, 46). Denne subkulturen brukte sterkere stoffer og rusmiljøene ble nå en arena for profitbasert omsetning av stoff som var utenfor helsevesenet og medisinsk kontroll (NOU 2019: 26, 46). Det samme året som det etablerte seg åpne russcener fikk Straffelovrådet i oppgave om å vurdere straffskjerpelse for narkotikalovbrudd (Regjeringen 2006). To år senere ble strafferammen for bruk og besittelse av narkotika økt til fem år (Lind 1976, 45).

Den første stortingsmeldingen om narkotikapolitikken kom i 1976. I sin analyse av denne, viser statsviter Svanaug Fjær til at denne presenterte et perspektiv om at rusproblemet på individuelt nivå først og fremst skulle forstås som et uttrykk for personlig mistilpasning (Fjær 2008, 159). Stortingsmeldingen tematiserte betydningen av avhengighet eller misbruk av legemidler som en viktig del av rusproblemet som en helhet (Fjær 2008, 160). Tre år etter den første stortingsmeldingen om rusproblemet i Norge fremmet regjeringen Nordli, Arbeiderpartiet, en stortingsproposisjon med en plan for økt innsats mot narkotikaproblemer. Den inkluderte endringer i stat- og trygdebudsjettet for 1979 (St. prp. nr. 138 (1978-79)). Dette kan sees som en erkjennelse av at narkotikamisbruk var et sammensatt problem, som førte til at det ble nye stillinger i politiet, nye behandlingenheter og en utprøving av prosjekter i regi av ungdomsklubber (St. prp. nr. 138 (1978-79), 3).

I 1980 ble det oppnevnt en straffelovkommisjon som fikk i oppgave å utarbeide et forslag til ny straffelov (NOU 2002: 4). Denne kommisjonen la frem en delutredning i 1992, men valgte så å gå av. En ny kommisjon ble utnevnt av Justisdepartementet i 1994, den la fram sin delutredning i 2002. Dette kommer oppgaven jeg tilbake til, men det er viktig å ha med ettersom det er over 22 år med arbeid som har gått inn i denne delutredningen. I 1981 kom et nytt forslag å heve straffeloven fra 10 til 15 år fra Brundtland, Arbeiderpartiet, sin regjering. Riksadvokaten ønsket at strafferammen skulle heves til 21 år, regjeringen ønsket ikke dette og det ble ikke stemt frem i Stortinget. Forslaget i proposisjonen ble vedtatt av flertallet og strafferammen økte fra 10 til 15 år og trådte i kraft det samme året (Innst. O. nr. 85 (1980-81), 6). I 1984 ble strafferammen hevet til 21 år og straff for bruk og besittelse til eget bruk ble hevet fra tre til seks måneder etter forslag fra regjeringen Willoch, Høyre, (Innst. O. nr. 55 (1983-84), 3).

Den andre stortingsmeldingen kom i 1985. Den fokuserte mer på å begrunne forebyggingsstrategier og skille mellom de to typer av rusbruk som var i samfunnet, den som ble betegnet som selvmedikalisering og den bruken som ble betegnet som nytelsesrus. Formålet som ble lagt frem i stortingsmeldingen om rusproblemer og ruspolitikken var å legge grunnlaget for en planmessig og systematisk innsats i arbeidet mot rusmiddelbruk i Norge for årene som kom. I meldingen ble det ikke gitt noen konkrete forslag eller økonomiske bevilgninger. I denne stortingsmeldingen ble det introdusert en målsetting om et narkotikafritt samfunn (St. meld. nr. 13 (1985-86), 6).

Det ble vedtatt en ny sosialtjenestelov i 1993, denne erstattet lov om sosial omsorg, lov om edruskapsvern og lov om fylkeskommunalt ansvar for alkoholinstitusjoner. I sosialloven var det anledning til tilbakeholdelse i institusjon uten eget samtykke i inntil tre måneder for rusmiddelbrukere (Ot. prp. nr. 29 (1990-91), 176). Etter at sosialloven ble vedtatt i 1993 skjedde det ikke store endringer med strafferammene for rusmiddelbruk, derimot ble det økt kunnskapen om narkotikapolitikken.

I 1997 kom det en ny stortingsmelding om narkotikapolitikken fra Jagland-regjeringen, hvor formålet var å redegjøre for utviklingen av narkotikasituasjonen de senere år (St. meld. nr. 16 (1996-97)). Året etter, i 1998, lagde den første regjeringen til Bondevik en handlingsplan for redusert bruk av rusmiddel for årene fra 1998 til 2000 (St. prp. nr. 58 (1997-98)). Den

omhandlet både alkohol og illegale rusmidler. I 2001 nedsatte den første regjeringen til Stoltenberg en kommisjon som skulle oppsummere kunnskapsstatusen på rusmiddelfeltet. Så ble det et skifte i ruspolitikken i Norge, med mer fokus på behandling og på å lette på strafferammene (NOU 2003: 4).

2.3 Ruspolitikk fra 2001 til dags dato – *Behandlingsfasen*

Denne fasen startet med at delutredningen til en ny straffelov fra straffelovkommisjonen ble lagt frem. Den foreslo at bruk av narkotika, samt erverv og besittelse til eget bruk skulle bli avkriminaliseres (NOU 2002: 4, 28). Den nye straffeloven som kommisjonen foreslo, ble ikke behandlet videre og kommisjonen avsluttet sitt arbeid i desember 2002. I 2003 ble en ny handlingsplan for årene 2003 til 2005 lagt frem, hvor visjonen var en frihet fra rusmiddelproblemer. Samme år ble også utredningen NOU 2003: 4 *Forskning på rusmiddelfeltet* overlevert til den andre regjeringen til Bondevik. Den handlet om hvordan det var mulig å styrke det vitenskapelige beslutningsunderlaget for tiltakene innenfor rusmiddelfeltet.

I 2004 kom det et rundskriv fra helsedepartementet som inneholdt en oversikt over endringer i spesialisthelsetjenesteloven, fra 1999, som vedtok at ansvaret for behandlingstiltak for rusmiddelbrukere skulle overføres fra fylkeskommunene til staten ved de regionale helseforetakene. Endingen ble gjeldene samme år og gjorde at rusmiddelbrukere fikk rett til behandling for sitt rusmiddelbruk etter pasientrettighetsloven § 2-1 om rett til nødvendig helsehjelp. I 2004 ble det også vedtatt midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika, sprøyteromsordningen, denne ble og vedtatt og denne ble iverksatt samme år (Ot.prp. nr. 56 (2003-2004), Innst. O. nr. 104 (2003-2004), beslutning. O. nr. 104 (2003-2004)).

Året etter, i 2005, ble landets nye straffelov vedtatt. Den fulgte ikke delutredningen sitt forslag om å avkriminalisere bruk og besittelse av rusmidler til eget bruk. Ifølge den nye straffeloven skulle bruk og besittelse av narkotika bli straffet med bøter eller fengsel inntil seks måneder, eller begge deler. Samme år ble det første sprøyterommet i Oslo sentrum åpnet. Der kunne brukerne i trygge omgivelser sette rusmidler, med tilgang til helsekompetanse. Det var straff-frihet for injisering av en brukerdose heroin i sprøyterommet (Ot.prp. nr. 56 (2003-

2004). I 2007 konkluderte en evaluering med at straff-frihetsbestemmelsen hadde fungert godt og at sprøyterommet hadde bidratt til økt verdighet for brukerne.

Den andre regjeringen til Stoltenberg fremmet en opptrappingsplan for årene 2007 til 2012, med et overordnet mål om å redusere de negative konsekvensene som rusmiddelbruk har for enkeltpersoner og for samfunnet («Bevilgninger på statsbudsjettet 2008» 2007).

Sprøyteromsordningen ble videreført på permanent basis fra 2008. Det blir satt ned et utvalg, Stoltenbergutvalget leder av Thorvald Stoltenberg, det fikk i mandat til å komme med forslag om hvordan de mest hjelpetrengende rusmiddelavhengige skulle få bedre hjelp. I 2010 leverte Stoltenbergutvalget sin rapport, *Rapport om narkotika*, til Helse- og omsorgsdepartementet med 22 forslag om hvordan dette kunne bli oppnådd («Rapport om narkotika» 2010).

I 2012 la Stoltenbergs-regjeringen fram en stortingsmelding hvor målet var en helhetlig rusmiddelpolitikk. Ønsket var at politikken skulle gå fra virksom forebygging, tidlig innsats og hjelp til de som hadde omfattende rusproblemer, til en politikk som også ivaretok pårørende og tredjeparten som ble rammet av skader ført av rusmiddelbruk. Målet var videre å redusere negative konsekvenser av rusmiddelbruk for enkeltpersoner, for tredjeparten og for samfunnet. Opptrappingsplanene som hadde vært for rusfeltet fra 2007 til 2012 hadde styrket rusfeltet, men i denne stortingsmeldingen kom det fram at det fremdeles var mye som gjenstod på feltet (Meld. St. 30 (2011-2012)).

Solbergs-regjeringen la fram en ny opptrappingsplan for 2016 til 2020, den hadde større oppmerksomhet om tidlig innsats for de som var i ferd med å utvikle eller allerede hadde etablert et rusproblem. Hovedinnsatsen i denne planen ble rettet mot kommunesektoren, hvor utfordringene var størst. I 2017 kom det en innstilling fra Helse- og omsorgskomiteen om ønske å overføre ansvaret for samfunnets oppfølging av bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk fra justissektoren til helsetjenesten (Innst. 578 S (2020-2021)). Det var to representantforeslag, Dokument 8:29 S og Dokument 8:99 S, som ble behandlet i innstillingen. Representantforslagene, fra Miljøpartiet de Grønne og Senterpartiet, ønsket en offentlig utredning om norsk ruspolitikk og en rusreform for å sikre skadeforebygging og individuell helsehjelp til rusavhengige (Dokument 8: 29 S (2017-2018) 2017; Dokument 8: 99 S (2017-2018) 2017). Solbergs-regjeringen nedsatte så et rusreformutvalg i 2018 som ble bedt om å forberede gjennomføring av regjeringens rusreform. Ansvaret for samfunnets reaksjon

på bruk og besittelse av illegale rusmidler til egen bruk skulle overføres fra justissektoren til helsetjenesten (NOU 2019: 26, 3). Samtidig ble det åpnet for inntak av flere narkotiske stoffer enn heroin på sprøyterom (Prop. 13 L (2018–2019)).

I 2019 leverte rusreformutvalget inn deres rapport, NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp*. Etter at rusreformutvalget leverte inn deres rapport kom Helse- og omsorgsdepartementet med en proposisjon til Stortinget med lovendringer. Her starter den politiske prosessen som undersøkes i denne oppgaven, men hvordan henger den politiske prosessen og historien sammen? Problemstillingen og forskningsspørsmålene i denne oppgaven er følgende; *Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021? Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette? Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette?* For å kunne besvare disse spørsmålene trengs det et teoretisk rammeverk som kan være med på å analysere hva som har skjedd, hvordan det har skjedd og hvorfor det har skjedd. Det teoretiske rammeverket vil nå bli framlagt i kapittel 3.

Kapittel 3 Teori

For å kunne forklare hva som skjedde i den politiske prosessen når rusreformen fra 2019 var på agendaen kan det brukes flere teorier. Oppgaven startet med et ønske om å finne ut av hva som gjorde at regjeringen sin rusreform ikke ble vedtatt. Når arbeidet startet fant jeg fort ut av at det var behov for å gå tilbake til et startpunkt for å forstå hvordan og hvorfor partiene stemte på den måten de gjorde. Dette førte til et ønske om å forstå partiene som en institusjon, hva var og fremdeles er deres verdigrunnlag, hvordan har de forholdt seg til ruspolitikk gjennom årene og har dette hatt en påvirkning på utfallet til regjeringen sin rusreform? For å kunne svare på disse spørsmålene vil det teoretiske rammeverket bestå av institusjonsbaserte modeller som historisk institusjonalisme og stivhengighet, samt strukturbaserte modeller som politiske skillelinjer. Historisk institusjonalisme og stivhengighet for å kunne analysere hvordan partiene har forholdt seg til ruspolitikk gjennom årene og politiske skillelinjer for å kunne svare på om dette har spilt inn i ruspolitikken. Historisk institusjonalisme og stivhengighet ser på atferd og organisering hos partier, institusjonen, og hvilke valg de tar og om dette har en påvirkning på valg som blir tatt senere. Politiske skillelinjer er med å kategorisere partiene innenfor ulike områder som kan ha en påvirkning på politikken de fører. Det er det som vil bli undersøkt og analysert senere i oppgaven ved hjelp av det teoretiske rammeverket.

Underveis i kapittelet introduseres foreløpige forventinger basert på de ulike teoriene som blir presentert. Kapittelet startet med en gjennomgang av historisk institusjonalisme, deretter stivhengighet og til slutt politiske skillelinjer. Dette for å kunne senere i analysen bruke de ulike teoriene for å pusle sammen et bilde som gjør det klarere, i forhold til de ulike forventingene, hva som har skjedd i ruspolitikken og om dette har hatt en påvirkning på resultatet av Solbergs regjering sin rusreform.

Helt til slutt i kapittelet vil det bli en gjennomgang av en policy sirkel, hvor definisjonen og illustrasjonen til Knill og Tosun (2020) blir brukt, og hvordan den skal bli brukt som et verktøy i datamateriale og analysen. Policy sirkel bli brukt for å illustrere hva som skjedde i de ulike fasene av den politiske prosessen. Knill og Tosun (2020) deler inn policy sirkelen i fire faser som er med på å forme politikken, disse fire fasene er; (1) problemdefinisjon og agendasetting, (2) utforming og vedtak av politikk, (3) implementering og (4) evaluering

(Knill og Tosun 2020, 7). I empiri kapittelet om den politiske prosessen av utformingen av Solbergs regjering sin rusreform fra 2019 vil kun de første to delene av policy sirkel-modellen bli brukt, ettersom det er her den politiske prosessen stopper opp for denne reformen, siden den ikke ble vedtatt på Stortinget dermed ikke implementert eller evaluert. På bakgrunn av dette vil det heller ikke bli greid ut om implementeringsprosessen eller evalueringsprosessen i teorikapittelet. For å kunne belyse problemstillingen og forskningsspørsmålene i oppgaven *Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021? Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette? Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette?*, vil det bli fokusert mest på hva aktørene sin rolle i denne prosessen er.

3.1 Historisk institusjonalisme

Den første teorien som vil bli brukt for å kunne belyse problemstillingen er historisk institusjonalisme. Etter at det på 1960- og 1970-tallet var lagt stor vekt på gruppeteorier om politikk og strukturell funksjonalisme utviklet det seg en reaksjon på atferdsperspektivene som var i disse teoriene. Det ble lagt mer vekt på institusjoners betydning i studier av politikk og forvaltning (Hall og Taylor 1996, 5–6). På dette tidspunktet var historisk institusjonalisme en del av tre «nye» institusjonalismer som utviklet seg, de to andre tilnærmingene var rasjonelt valg institusjonalisme og sosiologisk institusjonalisme. De tre «nye» tilnærmingene ville belyse rollen som institusjoner spiller i bestemmelsen av sosiale og politiske utfall (Hall og Taylor 1996, 936). Hall og Taylor (1996) sin definisjon av historisk institusjonalisme og de «nye» tilnærmingene er snart 30 år gammelt dermed er de kanskje ikke like «nye» innenfor forskningen, men tilnærmingene er viktige for å kunne forklare hvordan spesielt historie og institusjonalisme har en betydning for politikk.

Historisk institusjonalisme forsøker å svare på hvorfor den institusjonelle organiseringen av politikken er i konflikt, med at den noen ganger privilegerer noen interesser mens andre ganger demobilisere noen interesser. Historisk institusjonalisme blir brukt som en teori i denne oppgaven på bakgrunn av at den forsøker å svare på hvorfor den institusjonelle organiseringen kan være i konflikt, som kan gi svar på hvorfor regjeringen sin rusreform fra 2019 ikke ble vedtatt. Videre hvordan partiene enten privilegert eller demobilisert noen interesser innenfor ruspolitikken i Norge er noe som historisk institusjonalisme kan hjelpe

med å forklare. Historisk institusjonalisme lover verdifulle teoretiske og konseptuelle rammer for planlegging av historie, spesielt for komparativ analyse og teoriutvikling (Sorensen 2015, 18).

Innenfor historisk institusjonalisme er det den institusjonelle organiseringen av politikken som er den viktigste faktoren som strukturerer kollektiv atferd og generer særegne resultater, det er andre egenskaper som sosiale, psykologiske eller kulturelle som er viktigere i de to andre tilnærmingene (Hall og Taylor 1996, 937). Mye av den tidligere forskning innenfor historisk institusjonalisme har vært fokusert på tvernasjonale sammenligninger av offentlig politikk som har i stor grad lagt vekt på virkningen av nasjonale politiske institusjoner som strukturerer forholdet mellom lovgivere, organiserte interesser, velgere og rettsvesenet (Hall og Taylor 1996, 938). Historisk institusjonalisme understreker at tidligere valg om politikk eller institusjoner har en påvirkning på en rekke av påfølgende politikk alternativer (Knill og Tosun 2020b).

Historisk institusjonalisme definerer institusjoner som de formelle eller uformelle prosedyrene, rutinene, normene og konvensjonene som er innebygd i organisasjonsstrukturen til politikken (Hall og Taylor 1996, 938). For denne oppgaven er det partiene, institusjonene, som har vært involvert i ruspolitikken i Norge og som vil bli analysert. Historisk institusjonalisme er opptatt av å integrere institusjonell analyse med andre type faktorer, som ideer, som da kan gi politiske utfall. Politiske institusjonalister kan ha en tendens til å se på politiske aktører som å bruke en logikk om «egeninteresse», hvor av sosiologiske institusjonaliser har heller en tendens til å se på de samme aktørene som å jobbe ut fra en «passende» logikk (Amenta 2012, 49).

Historisk institusjonalisme bygger på konsepter som det at institusjonell utvikling i flere tilfeller ikke er en stødig og kontinuerlig prosess, men heller en prosess som tar sted i utbrudd av aktivitet i øyeblikk med politiske muligheter eller ved kritiske vendepunkter (Sorensen 2015, 31). Disse kritiske vendepunktene har et felles kjennetegn i ideen om stivhengighet, det at noen institusjoner følger stier der tidligere beslutninger kan ha stor innvirkning på senere alternativer og at positive tilbakemeldingseffekter noen ganger forsterker denne kontinuiteten. Oppgaven forventer å se at dette har hatt en påvirkning på partiene sine valg når det kommer til ruspolitikken, enten dette har med straffebestemmelse eller med

behandlingsetterspørsmål å gjøre. Historisk institusjonalisme er og kraftig formet av tidligere beslutninger og institusjonelle ordninger (Sorensen 2015, 31), noe som denne oppgaven forventer å se i partiene sine beslutninger når det kommer til ruspolitikken i Norge. Hvordan liberale, konservative eller sosialistiske partier har forholdt seg til ruspolitikken gjennom årene, om det har vært noen kritiske vendepunkter for partiene som kan forklare hvorfor de fører den politikken de fører den dag i dag. Historisk institusjonalisme fokuserer på etableringen, stabiliteten og tilpasningen av institusjoner over tid og er kanskje best kjent for konseptet med stiavhengighet (Sorensen 2015, 18).

3.2 Stiavhengighet

Stiavhengighet er som nevnt et konsept innenfor historisk institusjonalisme, men i denne oppgaven vil stiavhengighet og historisk institusjonalisme bli analysert hver for seg. Historisk institusjonalisme vil bli brukt for å se på hvordan partiene har ført ruspolitikk opp gjennom årene, derimot vil stiavhengigheten bli brukt for å se på om det har vært noen vendepunkt i politikken som har endret på partiene sin politikk. Stiavhengighet har tidligere blitt definert på en vag måte, med at historie betyr noe for hvordan fremtiden influeres. Denne vage definisjonen på hva stiavhengighet er har ført til at det ikke har blitt lagt stort fokus på selve endringen i prosessen (Mahoney 2000, 507). Det er disse endringene og vendepunktene som kan ha hatt en påvirkning på problemet som undersøkes i denne oppgaven. Både med historisk institusjonalisme og stiavhengighet ligger fokuset på det første forskningsspørsmålet; *Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette?* Stiavhengigheten vil hjelpe med å se om det er sekvenser som har ført til at partiene fører den ruspolitikken de har ført og fører i dag.

Mahoney (2000), en komparativ-historisk forsker, argumenterer for at stiavhengighet karakteriserer spesielt de historiske sekvensene hvor betingende hendelser setter i gang et institusjonelt mønster eller når hendelseskjeder har årsaksbestemte egenskaper. En annen definisjon eller karakterisering av stiavhengighet kommer fra akademiker Sewell Jr. (1996), han definerte stiavhengighet som; «det som har skjedd på et tidligere tidspunkt i tiden vil påvirke mulige utfall av en sekvens av hendelser som skjer på et senere tidspunkt». Akademiker Sorensen (2015, 21) mener at kjerneideen med stiavhengighet er at når institusjoner er etablert har noen en tendens til å bli stadig vanskeligere å endre over tid, og

derfor kan små valg tidlig ha betydelig langsiktige konsekvenser. Videre merket professor i sammenlignende politikk Pierson (2000) at stivhengighet er sosiale prosesser som viser positiv tilbakemeldinger og dermed generer forgrenede mønstre for historisk utvikling. Forventninger til denne oppgaven er at stivhengighet og at historien betyr noe har hatt en påvirkning på partiene som var involvert i politiske prosessen til ruspolitikken i Norge. Politiske skillelinjer endrer seg ikke over natten, og hvordan partier har stilt seg tidligere til ruspolitikken har en påvirkning på hvordan de stilte seg til regjeringen sin rusreform fra 2019.

Innenfor stivhengighet er det to dominante typer av sekvenser. Den første er selvforsterkende sekvenser som er preget av dannelsen og langsiktig reproduksjon av et gitt institusjonelt mønster. Den andre er reaktive sekvenser som er en kjede av tidsmessige ordnede og årsakssammenhengene hendelser, hvor en hendelse naturlig leder til en annen hendelse (Mahoney 2000, 510–11). Disse to sekvensene, definert av Mahoney (2000), skal nå bli gjennomgått for å kunne svare på foreløpige forventninger at stivhengighet har en påvirkning på partier sine politiske preferanser og på politikken de fører. Helt til slutt vil en økende avkastning, definert av Pierson (2000), bli definert for det teoretiske rammeverket. Ønsket er å se om stivhengighet hos partier hadde en avgjørende effekt på resultatet av regjeringen sin rusreform fra 2019, og hvordan eller hvorfor stivhengighet har hatt en effekt.

3.2.1 Selvforsterkende sekvenser

I selvforsterkende sekvenser er det innledende trinn i en bestemt retning som induserer ytterligere bevegelse i den samme retning som gjør at det over tid blir vanskelig eller umulig å snu retning (Mahoney 2000, 512). Det blir i Mahoney (2000, 512) sin artikkel identifiserer to typer årsaker når det kommer til institusjoner sin stivhengighet, den første er de spesielle omstendighetene som førte til at en tradisjon, institusjon, ble startet. Den andre handler om en generell prosess der sosiale mønstre reproducerer seg selv i institusjonen. Dermed er prosessene som er ansvarlig for opprinnelsen til en institusjon forskjellig fra prosessene som er ansvarlig for reproduksjonen av institusjonen. Selvforsterkende sekvenser har kritiske vendepunkter hvor institusjonen kan velge fra to eller flere alternativer og valget som blir tatt bestemmer veien videre, ettersom det blir stadig vanskeligere å gå tilbake til startpunktet da flere alternativer var tilgjengelige (Mahoney 2000, 513). Denne oppgaven forventer at det er noen slike kritiske vendepunkt for ruspolitikken sin historie i Norge, hvor partier som

tidligere har hatt et kritisk syn på ruspolitikk har måtte tatt et valg som har endret deres sti videre i politikken.

Kritiske vendepunkt er markert av betingelse, hvor betingelse referer til teoriens manglende evne til å enten forutsi eller forklare forekomsten av et spesifikt utfall, enten dette er deterministisk eller sannsynlig (Mahoney 2000, 513). En betingelse eller en betinget hendelse tar sted når noe skjer i politikken som ikke var forventet. Pierson (2000) følger dette synet til Mahoney (2000) og legger til at dette har med positiv tilbakemelding å gjøre. Når det kommer til politiske prosesser innebærer positiv tilbakemelding de som drar nytte av en bestemt institusjon eller avgjørelse og som videre støtter en videreføring eller som kjemper mot en endring som vil være til ulempe for dem (Sorensen 2015, 22). Når det skjer bestemte historiske øyeblikk eller konflikter bør man se på hvem som holder ut i situasjonen og hvem sine interesser er tillagt og hvem opprettholder disse interessene over tid (Sorensen 2015, 22). Når slike betingelser eller bestemmelser tar sted kan dette føre til at institusjonen blir låst inne i et gitt institusjonelt mønster, som gjør det ekstremt vanskelig å endre mønsteret (Mahoney 2000, 515).

Foreløpige forventinger til funn i forhold til selvforsterkende sekvenser hos partier er at de politiske skillelinjene og verdigrunnlaget til partiene har en stor påvirkning på holdningen partiene har til ruspolitikk. Som igjen har blitt påvirket av stivhengigheten til partiene, de har blitt låst inne i visse valg som de har tatt tidlig i historien som har satt sine spor og dermed ikke gjør det mulig å endre mening senere for å ikke trosse verdigrunnlaget. De ulike forklaringene ovenfor om institusjoner sin mekanisme for reproduksjon kan være med på å forklare hva som har skjedd gjennom historien, det blir derfor et fokus på dette senere i analysen. Nå vil den andre sekvensen, reaktive sekvenser, bli presentert.

3.2.2 Reaktive sekvenser

Reaktive sekvenser er kjeder av tidsmessig ordnede og tilfeldige sammenkoble hendelser (Mahoney 2000, 526). I en reaktiv sekvens er hver del i kjeden både en reaksjon til forutgående hendelser og en årsak til påfølgende hendelser. Hvor selvforsterkende sekvenser er preget at gjengivelsesprosesser som forsterker tidligere hendelser så er reaktive sekvenser preget av tilbakeslagsprosesser som da transformerer og til og med kanskje omgjør tidlige

hendelser. Reaktive sekvenser setter i gang en kjede av reaksjoner og motreaksjoner (Mahoney 2000, 527). For å kunne se på en reaktiv sekvens må man ha et startpunkt, som kan gjøre det vanskelige å analysere hvis man ikke har de fundamentale årsakene som startet sekvensen. I reaktive sekvenser er det gjerne et brekkpunkt som kan bli identifisert av forskeren hvor det er mulig å starte analysen av sekvensen. Brekkpunktet er gjerne når det har skjedd en overraskende pause eller brekk i de teoretiske forventningene som forskeren gjerne har når de undersøker stivhengighet for en historisk hendelse (Mahoney 2000, 527).

Innenfor reaktive sekvenser kan man bruke kaosteorien for å forklare de ulike resultatene som gjerne ikke er tydelige tidlig i sekvensen (Mahoney 2000, 529). Kaosteorien definerer at et kaotisk fenomen, selv om det ikke er mulig å forutsi hva som skjer etterpå, så vet man at det som skjer vil bli hentet fra et sett av alternativer større enn ett, men mindre enn for mange til å takle (Plaza i Font og Dandoy 2006, 2). Hva dette betyr for reaktive sekvenser er at disse mindre settene med mellomliggende trinn er der brekkpunkter produserer endelige resultat. Det er flere steg i en reaktiv sekvens, og man kan bruke denne steg-for-steg for å analysere hva som har skjedd gjennom historien for at et endelig resultat har blitt til (Mahoney 2000, 530). I selvforsterkende sekvenser ble det nevnt om hvordan positiv tilbakemelding kan ha en påvirkning på en hendelse i politikken, derimot i reaktive sekvenser kan negativ tilbakemelding ha en påvirkning. Det definerende trekket ved den reaktiver sekvensen er en umiddelbar negativ respons som har blitt utløst av eksisterende institusjonelle trekk og praksis (Fioretos 2017, 100). Dette gjerne i internasjonal politikk, hvor negative tilbakemeldinger tiltrekker seg mye oppmerksomhet og dermed har endret den globale handelsliberaliseringen. Derimot kan nok negativ tilbakemelding innenfor reaktiv sekvens bli brukt for å forklare hva som har skjedd i ruspolitikken i Norge. Hvis det har vært mye negativ respons på hvordan regjeringene har ført ruspolitikken kan dette ha ført til et brekkpunkt i politikken som har endret på sekvensen.

Foreløpige forventinger til den reaktive sekvensen er som nevnt over at det har vært negativ tilbakemelding eller at det har vært en negativ respons på ruspolitikken som har blitt ført slik at det har skjedd et brekkpunkt i politikken som kanskje har endret et parti sin skillelinje. Helt til slutt i denne delen av det teoretiske rammeverket om stivhengighet vil økende avkastning bli forklart. Økende avkastning er ofte brukt i økonomi, men kan og brukes for å forklare hendelser i politikken.

3.2.3 Økende avkastning

Pierson (2000, 257) beskriver en økende avkastning, *increasing return*, som er utbredt i politikken. Her er det tre kjennetegn ved politikk som er viktige, dette er fraværet eller svakheten av effektivitetsfremmende mekanismer for konkurranse og læring, politiske aktørers kortere tidshorisonter og den sterke status quo skjevheten som er generelt innebygd i politiske institusjoner. Disse tre kjennetegn gjør at det å snu kursen blir vanskelig og økende avkastningsprosesser blir sentralt (Pierson 2000, 257). Det første kjennetegnet om svakheten av effektivitetsfremmende mekanismer for konkurranse og læring går ikke ut på at ikke læring skjer i politikk, men mer at det er vanskelig og at politikk ofte er betvunget av positiv tilbakemelding. Når et område innenfor politikken er etablert er det vanskelig å snu på dette området eller problemet (Pierson 2000, 260). Når det skjer læring på et politisk problem eller område så skjer dette gjerne gjennom en prøve-mislykkes måte, som igjen kan komplisere politikken. Alt blir dratt tilbake til positiv eller negativ tilbakemelding, er det ikke nok respons fra offentligheten om at ting fungerer setter dette stopper for videre utprøving. Dette fører videre til en stivhengighet hos partiene. Det andre kjennetegnet er om den korte tidshorizonten til aktørene, aktørene sitter gjerne bare i en kort periode og dette påvirker politikken som blir ført. Hvis aktøren kun fokuserer på en kortsiktig utbetaling for deres arbeid istedenfor å fokusere på de langsiktige forbedringene kan dette føre til at politikken som blir ført har en begrenset påvirkning (Pierson 2000, 262).

Helt til slutt er det status quo skjevheten i politiske institusjoner. Politiske institusjoner eller politiske ordninger er vanskelig å endre, dette går inn i den historiske institusjonalismen som er beskrevet over. Politiske institusjoner er designet på en måte som gjør at det er vanskelig å velte, dette både for politikken de fører, men og deres verdigrunnlag. På flere måter går det som Pierson (2000) beskriver inn i både historisk institusjonalisme, men og de selektive og reaktive sekvensene som allerede er blitt presentert i oppgaven. Stivhengighet viser at det er et mønster som aktørene og de politiske institusjonene følger, som gjør at denne oppgaven har foreløpige forventninger til at det kommer til å bli puslet sammen et klart bilde av hvordan tidligere valg har påvirket beslutningstakingsprosessen som tok sted for Solbergs regjering sin rusreform. For å kunne forstå hvorfor de ulike partiene har fulgt den stien, som forventningene

følger, de har gjort vil det nå bli en gjennomgang av ulike politiske skillelinjer som har kan ha vært med på å forme partiene.

3.3 Politiske skillelinjer

De politiske skillelinjene eller konflinklinjer er med på forme partiene og velgerne til partiene. Politiske skillelinjer, *clevage theory*, bygger på ideen om at visse varige sosioøkonomiske problemer eksisterer i samfunnet og videre påvirker de politiske valgene (Knill og Tosun 2020, 105). Denne teorien videre mener at disse valgene skaper varige skiller mellom sosiale grupper som har ulike oppfatninger om et eller flere problem og måten å løse dem på. Regjeringen sitt ønske med rusreformen fra 2019 var å endre på samfunnet sin reaksjon når det kom til rusproblemet, som kan forklares gjennom denne teorien. Foreløpige forventninger er at de ulike partiene og aktørene som var involvert i den politiske prosessen hadde ulike standpunkt når det kom til rusproblematikken i Norge, som kan kanskje bli forklart gjennom de politiske skillelinjene, og dette kan ha vært med på å påvirke resultatet av regjeringen sin rusreform fra 2019. Oppgaven vil bruke Knill og Tosun (2020) sin definisjon av teorien om politiske skillelinjer, hvor det er fire tradisjonelle skiller. De fire tradisjonelle skillene er sentrum-periferi, stat-kirke, landlig-urbane og arbeidere-arbeidsgivere.

De politiske skillelinjene kan være med å forklare hvordan partier har blitt formet, foreløpige forventninger er at noen av disse skillene kan forklare hvorfor regjeringen til Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre hadde på agendaen å lage en rusreform. Videre er foreløpige forventninger til de ulike politiske skillene at de kan være med på å forklare hvorfor ikke regjeringen sin rusreform fra 2019 ble vedtatt med tanke på hvordan de ulike partiene stiller seg i forhold til de ulike skillene som skal bli gjennomgått under. Her kommer det andre forskningsspørsmålet fram; *Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette?* Oppgaven følger Knill og Tosun (2020) sin kategorisering av de ulike skillelinjene, og starter med å introduserer sentrum-periferi skillelinjen, deretter stat-kirke, landlig-urban og til slutt arbeider-arbeidsgiver.

3.3.1 Sentrum-periferi skillelinjen

Sentrum-periferi skillelinjen handler om en gruppe som støtter oppfatningen om at politisk makt og administrativ struktur i en nasjonalstat bør sentraliseres og på den andre siden er det en gruppe som er mer for den tradisjonelle autonomi mot slik sentralisering. I dette politiske skille vil enten personen støtte eller motsette seg politikk som styrker sentraliseringen av staten (Knill og Tosun 2020,). En annen definisjon av sentrum-periferi skillelinjen er delt inn i tre deler, det er følgende; (1) når det gjelder deres absolutte egenskaper – for eksempel sentrum er høyt på rangeringsdimensjonen og periferien er lav, (2) interaksjonsrelasjoner – hva er, og hvordan utveksles det, (3) samhandlingsstruktur – sentrum ligger mer sentralt i samhandlingsnettverket enn periferien. Denne teorien derimot kan ikke forklare hvorfor noen hendelser skjer på bestemte tidspunkt i historien (McKenzie 1977, 58), men kan være med på å forklare hvordan partifamilier blir til.

Sentrum-periferi skillelinjen kan deles inn i to dimensjoner, hvor den ene dimensjonen snakker om et skille mellom klasser og den andre dimensjonen snakker om en faktisk avstand til sentrum (Langholm 1971, 276). Disse to dimensjonene i et politisk skille kan være med på å forklare politisk deltagelse, men dette undersøkes ikke i denne oppgaven. Det som disse dimensjonene kan være med på å forklare er hvordan partifamilier oppstår og hvordan det påvirker politikken til disse partiene. Sosial bakgrunn kan være med på å påvirke hvilken partifamilie et individuell hører til som enten kan påvirkes av den sosiale rangeringen eller den faktiske avstanden til sentrum som individet har (Langholm 1971, 277). Foreløpige forventninger til akkurat dette politiske skille er at det er en forskjell mellom høyre og venstre siden i politikken og da ruspolitikken de har ført gjennom historien basert på sentraliseringen som partiene forholder seg til. Det vil si at forventningene ligger til at høyre siden har hatt en større sentralisering i ruspolitikken enn hva venstre siden har hatt, og at denne skillelinjen kan ha vært en grunn til at regjeringen sin rusreform fra 2019 ikke ble gjennomført ettersom høyresiden var i mindretall på Stortinget.

3.3.2 Stat-kirke skillelinjen

Stat-kirke skillelinjen handler om sosiale grupper som ønsker å separere sekulær fra religiøs autoritet og om den sosiale gruppen som ønsker å beholde forholdet mellom sekulær og religiøs autoritet (Knill og Tosun 2020). Stat-kirke skillelinjen kan ha stor betydning for hvilken politikk som føres av partifamilie, ettersom de fundamentale verdiene kan være

meget forskjellig fra et kristent demokratisk parti til et sosialistisk demokratisk parti. Stat-kirke skillelinjen kan sette en stopper for adopsjon av mer liberal politikk og kan forsinke reformendringer hvor religion spiller en stor rolle i politikken (Knill og Tosun 2020).

Foreløpige forventinger til stat-kirke skillelinjen er at denne har hatt en stor påvirkning på ruspolitikken som har blitt ført i Norge gjennom historien, men at etter at relasjonen mellom stat og kirke ble vedtatt ved Stortinget i 2012 at det har vært en endring i ruspolitikken som har blitt ført og at resultatet har endret seg. Oppgaven forventer at det er en relasjon mellom Kristelig Folkeparti i regjering og at rusreformen fra 2019 ikke ble vedtatt på Stortinget.

Innenfor denne skillelinjen mellom stat og kirke er det en moralpolitikk som påvirker partier og politisk deltagelse. Moralpolitikk omhandler problemer som abort, homofili og aktiv dødshjelp, og det som skiller moralpolitikk fra andre typer politikk er at samfunnsverdikonflikt er fremfor materielle interesser som former de politiske prosessene (Euchner og Preidel 2018, 59). Ruspolitikk er under moralpolitikk på lik linje som prostitusjon og gambling som og faller innunder kategorien. Det er noe som sees på som syndig og forkastelig og dermed blir behandlet deretter (Euchner mfl. 2014, 372).

Regjeringen ønsket å endre samfunnet sin reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til egen bruk noe som kan ha blitt påvirket av moralpolitikken til partiene som satt i regjering. Resultatet av hva som skjedde med regjeringen sitt ønske om å endre samfunnet sin reaksjon kan og ha blitt påvirket av moralpolitikken til de andre partiene som satt på Stortinget og i regjering under prosessen. Moralpolitikk og innflytelse av religion i politikken har derimot hatt en nedgang i vestlige utviklede land som kan ha bidratt til at det har blitt en samfunnsmessig verdiendring som har påvirket holdningen til moralpolitikk (Euchner mfl. 2014, 375). Derimot er det en holdning om at hvis noe er ulovlig så er kriminalisering av denne type oppførsel nødvendig for å stoppe individet og beskytte miljøet rundt (Euchner mfl. 2014, 376). Foreløpige forventinger til denne skillelinjen og moralpolitikken er at det har gjennom historien hatt en stor betydning for ruspolitikken som har blitt ført i Norge og på bakgrunn av stivhengighet hos partier satt dette en stopper for en endring i samfunnet sin reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til egen bruk.

3.3.3 Landlig-urban skillelinje

Skillelinjen mellom landlig og urban er mellom de sosiale gruppene hvor den ene er avhengig av tradisjonelle aktiviteter og den andre ønsker å fjerne tradisjonelle begrensninger for å få inn nye økonomiske aktiviteter (Knill og Tosun 2020). De tradisjonelle aktivitetene i denne skillelinjen handler oftest om jordbruk og produktene fra jordbruk, hvor den landlige gruppen ønsker å beholde avtaler som tar vare på jordbruket, mens den urbane gruppen ønsker handelsliberalisering som tar hensyn til økonomisk vekst. Jordbrukspartier eller agrarpartier pleier å ha en euroskeptisk holdning til integrasjon og har ofte en politikk som er sterkt knyttet til å beskytte den landlige gruppen enten i området eller i landet de bor i (Batory og Sitter 2004, 524). Det landlige-urbane skillelinje har flere av røttene sine fra sentrum-periferi skillelinje, men har en nisje innenfor politikken med jordbrukspolitikk. Senterpartiet er jordbrukspartiet i Norge, de endret navn til Senterpartiet fra Bondepartiet i 1959 (Senterpartiet, u.å.-d). Det å bruke ordet «sentrum» er et taktisk grep for å utvide deres valggrunnlag (Batory og Sitter 2004, 527). For ruspolitikken er foreløpige forventninger at denne skillelinjen vil ha litt å si for valgene som har blitt tatt opp gjennom årene, ettersom landlige partier har kan være skeptiske mot integrasjon av ny politikk som en rusreform. I tillegg er denne skillelinjen interessant å se på for ruspolitikken ettersom Senterpartiet både vært på høyresiden og venstresiden når de har vært med i regjeringen i Norge gjennom historien.

Landbruk politikk går gjerne på tvers av venstre-høyre dimensjonen som gir den et mulig samlingspunkt for beskyttelse av lokal og nasjonal politisk mat mot sentraladministrasjonen. Politikken gir og grunnlag for forsvar av nasjonal identitet som ofte er i en mer populistisk form (Batory og Sitter 2004, 529). Europeisk integrasjon blir sett på som en trussel mot lokal autonomi. Den norske sentrumspolitikken har blitt beskrevet som en politikk som drar fra arven fra territoriell og kulturell opposisjon til de styrende embetsmennene og de allierte urbane elitene av akademikere, kjøpmenn og industrimenn (Batory og Sitter 2004, 526). Deres motstand mot europeisk integrasjon blir dermed basert på de økonomiske og de ikke-økonomiske dimensjonene av territoriell politikk som blir gjentatt av både medlemmene og velgerne. Denne gruppen gjenspeiler et relativt høyt nivå av landbruksvern og regionalpolitiske subsidier i Norge (Batory og Sitter 2004, 536). Selv om jordbrukspolitikk er langt fra ruspolitikk kan disse holdningene ha påvirket eller hatt en innflytelse på valgene som denne skillelinjen representerer.

3.3.4 Arbeidere-arbeidsgiver skillelinjen

Den siste skillelinjen som blir bukt, er arbeider-arbeidsgiver skillelinjen. Denne skillelinjen er mellom grupper som enten ønsker at staten er tar minst mulig inngrep i økonomien eller grupper som ønsker at det skal være en jobbsikkerhet og sosial beskyttelse. Enkelt forklart er det skillelinjen mellom privatisering og offentlige tjenester. Norge er en velferdsstat hvor vi har ordninger som pensjon, sosialhjelp, helse- og omsorgstjenester, foreldrepermisjon og utdanning som er støttet av staten. Derimot er det et ønske om mer privatisering i Norge, enten av tjenestene over eller fra arbeidsgiver. Venstresiden i politikken har gjennom historien forholdt seg til velferdsstaten og hvordan den skal utvikles for å beholde arbeiderne sine interesser (Häusermann, Picot, og Geering 2013, 226). Venstresiden i politikk tar gjerne politiske beslutninger som har gjort de mer assosiert med omfordeling enn hva høyresiden har gjort. Venstresiden sin sosialpolitikk er et resultat av den demokratiske klassekampen ettersom demokratiet har gitt arbeideklassepartiene en mulighet til å flytte kampen for fordeling inn på den politiske arenaen hvor deres tallstyrke kan brukes mer effektivt (Häusermann, Picot, og Geering 2013, 224). Hvorav høyresiden sin sosialpolitikk har vært mer rettet mot den økonomiske sfæren som nye matressurser som har motvirket kapitalens makt.

Venstresiden har mobilisert de lavere lønnstakeren og arbeiderklassen, arbeiderne, hvorav høyresiden har mobilisert de høyre eller middel lønnstakeren og arbeidsgiveren. Denne skillelinjen har ført til at det er større skiller i gruppene som hører til i partifamiliene. Venstreside partier har de siste årene tiltrukket seg flere høyt dyktige middelklassevelgere, hvorav andre venstreside partier som grønne og røde partier har tiltrukket seg yngre, høyt utdannede og sterkt liberale velgere, hvor flertallet er kvinner (Häusermann, Picot, og Geering 2013, 228). Dette har lite med økonomiske årsaker å gjøre, men mer om kulturelle årsaker. De ønsker at sosialpolitikken skal fremme utdanning, likestilling og sosiale investeringer. Derimot har arbeiderklassens velgere forlatt venstresiden for høyresiden. Høyresiden fremmer gjerne en politikk som er mer tradisjonell og gjerne et anti-immigrasjonsstandpunkt som er mer tiltrekkende for arbeidere og lavinntektsvelgerne (Häusermann, Picot, og Geering 2013, 228). Foreløpige forventninger er at det har oppstått noen politiske konflikter på høyresiden som har påvirket politikken som har blitt ført, og dermed ha påvirket utfallet av regjeringen sin rusreform.

Det teoretiske rammeverket for oppgaven har nå blitt forklart, hvor historisk institusjonalisme og stivhengighet skal brukes i håp om å kunne forklare det første forskningsspørsmålet oppgaven har; *Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette?*. Politiske skillelinjer skal brukes for å forhåpentligvis kunne forklare det andre forskningsspørsmålet; *Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette?*. Nå går oppgaven videre til verktøyet, policy sirkelen, som vil være med på å illustrere aktørene sin rolle i den politiske prosessen. Oppgaven bruker Knill og Tosun (2020) sin utforming og illustrasjon av prosessen, hvor bare agendasetting, problemdefinisjon og beslutningstaking er en del av hva som blir brukt i oppgaven. Oppgaven håper på at verktøyet kan illustrere hva som skjedde i den politiske prosessen slik at det er mulig å svare på problemstillingen; *Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021?*

3.4 Policy sirkel

For å illustrere og definere aktørene sin rolle for å finne ut av hva som skjedde i den politiske prosessen med NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp*, brukes Knill og Tosun (2020) sin illustrasjon på en politisk prosess som utgangspunkt. Policy sirkelen illustrerer hva som er aktørenes rolle i de ulike stegene i prosessen, som er viktig for denne oppgaven. Aktørene sine rolle vil derfor bli mer vektlagt i forklaringen av prosessen en selve prosessen selv. Det er bare to av stegene som blir sett på som er problemdefinisjon og agendasetting, og utforming og vedtak av politikk. Først vil problemdefinisjon og agendasetting bli forklart, spesielt aktørene sin eller sine roller i prosessen. Deretter blir selve beslutningstakingsprosessen forklart, hvor og fokuset ligger på hva aktøren eller aktørene sin rolle er.

3.4.1 Problemdefinisjon og agendasetting

Problemdefinisjon og agendasetting kan være med på å definere følgende spørsmål; *Hvordan bestemmer regjeringen seg for hvilke problemer som skal tas opp, eller hvorfor blir noen problemer tatt opp, men ikke andre?* Knill og Tosun (2020, 77) tar opp disse to spørsmålene i boken deres om offentlig politikk når de går gjennom hvordan en skal definere problemdefinisjon og agendasetting. Problemdefinisjon er viktig i en politikkutforming

ettersom problemet definerer omfanget som bestemmer hvor gjennomførbar et sett med politiske reaksjoner som problemet kan løses gjennom. Ut ifra hvordan problemet blir definert kan løsningene på problemet variere, ettersom hvert problem eller sak gjerne ikke har en åpenbar løsning. Dette kan være på grunn av at de ulike aktørene som er involvert i prosessen har ulikt utgangspunkter eller perspektiver av det samme empiriske fenomenet (Knill og Tosun 2020, 78). Når det kommer til problemet som undersøkes i denne oppgaven er problemet Erna Solbergs regjering sitt ønsket om å føre en kunnskapsbasert ruspolitikk med mål om forebygging av rusproblemer, hvor de ønsket å endre myndighetenes reaksjoner mot personer som tas for bruk og besittelse av narkotika fra straff til hjelp (Jeløya 2018, 39–40). Oppgaven går ikke inn i hvordan Solberg-regjeringen definerte problemet, men problemdefinisjonen og ordleggingen kan ha hatt en påvirkning på resultatet og dermed er dette en del som blir sett på og analysert senere.

I oppgaven brukes forklaringene til Knill og Tosun (2020) som en visualisering for de ulike stegene som den politiske prosessen inneholder. Hvor det første steget er å definere et problem, som i hovedgrunn kategorisert basert på to egenskaper. Den første egenskapen er objektiv data og spørsmålet om hvordan og til hvilken grad disse objektive kriteriene er anerkjent. Dette på bakgrunn av at problemdefinisjon ikke er om en nøytral erkjennelse av at problemene eksisterer, men mer om deres sosiale konstruksjon (Knill og Tosun 2020, 78). Et problem kan sees på og defineres som en tilfeldig historie som (1) identifiserer en skade, (2) beskriver hva som skaper denne skaden, (3) tildeler skylden til de som forårsaker skaden og (4) hevder at det er regjeringen som er ansvarlig for å kunne stoppe skaden (Knill og Tosun 2020b, 78). Etter å ha definert et problem gjenstår det å sette problemet på agendaen.

Agendasetting kan analyseres på ulike måter, det er et bredt utvalg av modeller og perspektiver som kan analysere agendasetting. Det er to ulike agendatyper, en systematisk og en institusjonell agenda. En systematisk agenda referer til alle samfunnsproblemer som krever offentlig oppmerksomhet og danner diskusjonsagendaen. En systemisk agenda eksisterer i alle nivåene til et politisk system, det nasjonale, det statlige og det lokal. Hvis et problem er vellykket hevet fra den systematiske agendaen flyttes den over til den institusjonelle agendaen (Birkland 2007, 65). Den institusjonell agenda inneholder et sett med problemer som bør vurderes seriøst av beslutningstakere. Denne agendaen er handlingsagendaen som er mer spesifikk og konkret enn den systemiske agendaen (Knill og Tosun 2020, 85). Det som er

bemerkelsesverdig med problemer på den institusjonelle agendaen er at de ofte ikke er anerkjent av offentligheten ettersom de krever mer detaljrik og teknisk kunnskap om den allerede eksisterende offentlige politikken. Det er fra den institusjonelle agendaen hvor problemet kommer opp på beslutningsagendaen (Birkland 2007, 65). Så er spørsmålet, hvem er aktørene i disse stegene og hvilken rolle har de?

Det er flere aktører som er involvert i prosessen med problemdefinisjon og agendasetting, dette er alt fra folkevalgte offentlige tjenestemenn, dommere, byråkrater, interessegrupper, borgere, internasjonale organisasjoner og media. De aktørene som det vil være fokus på i denne oppgaven basert på forventningene til hva som har skjedd i den politiske prosessen er de folkevalgte offentlige tjenestemennene og byråkrater. I utredningen og den politiske prosessen var interessegrupper, borgere og internasjonale organisasjoner involvert, hvor ulike høringssvar kom inn i form av både skriftlig og muntlig. I en artikkel skrevet av Pedersen, Røgeberg og Holst (2023) blir forholdet mellom ekspertene og politikerne tatt opp, det hadde vært interessant å forske på akkurat hvordan dette forholdet spiller seg ut i politikken. Derimot, ønsket jeg å finne ut av hvordan partiene stilte seg og ta et dypdykk inn i partiene sin rolle, dermed ble ekspertisen og internasjonale organisasjoner en annen vei som ikke ble tatt under utformingen av oppgaven. Ettersom oppgaven tok dette valget settes nå fokuset på folkevalgte offentlige tjenestemenn og byråkratene sin rolle i den politiske prosessen.

Folkevalgte offentlige tjenestemenn sin rolle er den mest åpenbare når det kommer til problemdefinisjon og agendasetting, ettersom det er de som tar avgjørelsene når det kommer til politikk, men og det er de som bestemmer hvilke spesifikke problemer som skal komme på agendaen (Knill og Tosun 2020, 91). Det er ulikt hvordan og hvor mye folkevalgte offentlige aktører bruker makt, eller har makt, ettersom det spør om aktøren er i et parti som har flertall. Er det en mindretallsregjering kan aktøren ha mindre makt over hvilke problemer som blir satt på agendaen. Derimot er agendasetting det viktigste institusjonelle våpenet en regjering har for å forme politikken (Knill og Tosun 2020, 92). Når regjeringen la frem sin politiske plattform, hvor en endring i ruspolitikken var på agendaen, var det en mindretallsregjering med tre partier i regjering. I regjeringen sin plattform kom det frem at de skulle snart skulle nedsette et utvalg for å forberede gjennomføringen av den rusreform som regjeringen kom med. Derimot, var et ønske om en rusreform og en utredning fra et flertall på Stortinget, som gjorde at Solberg-regjeringen måtte sette ned et utvalg for å kunne gjennomføre flertallet sitt

ønske om en utredning for en rusreform. Videre er det byråkratene sin rolle i den politiske prosessen.

Byråkratier utgjør den største delen av de fleste regjeringene som forklarer hvordan byråkratier kan påvirke de fleste agendaene som blir nedsatt av en regjering (Knill og Tosun 2020, 93). Byråkratier kan brukes som stand-in agenda-settere for alle problemer som oppstår hvis for eksempel politikerne ikke har kunnskap eller tid til å sette et problem på agendaen. Byråkrater filtrerer gjerne informasjonen og genererer alternativer til de politiske beslutningstakerne for den politiske prosessen starter (Bækgaard, Mortensen, og Bech Seeberg 2018, 239). Byråkratier består av agenter med ulik utdanningsbakgrunn og ansvar som gjør at de er særlig sannsynlig til å påvirke politiske saker som skal tas opp til behandling fra de folkevalgte offentlige tjenestemennene. De er administrative fagpersoner med faglig administrativ bakgrunn hvor gjerne ledelse og utvikling av offentlig sektor er en hovedoppgave (Bækgaard, Mortensen, og Bech Seeberg 2018, 241). De gir relevante innspill til den politiske agendaen som gjør problemet juridisk forsvarlig, økonomisk mulig og politisk gjennomførbart (Bækgaard, Mortensen, og Bech Seeberg 2018, 241). Det var et ønske om en utredning på rusfeltet og en gjennomføring av en rusreform fra flertallet på Stortinget. Denne utredningen kom fra en gruppe eksperter, byråkrater, men dette kommer oppgaven tilbake til i kapittel 6 om den politiske prosessen.

Når problemdefinisjon og agendasetting er bestemt og iverksatt går den politiske prosessen videre til beslutningstakingen. Det vil si at når et bestemt problem har blitt en del av den institusjonelle agendaen vil de relevante aktørene adressere hva som blir det aktuelle handlingsforløpet av beslutningstakingsprosessen. Den neste delen av oppgaven vil gå inn på denne delen av prosessen og aktørene sin rolle.

3.4.2 Beslutningstaking og aktørene sin rolle

I beslutningstakingsprosessen vil de relevante aktørene adressere hva som blir det aktuelle handlingsforløpet. Denne delen av prosessen består av to teoretiske handlinger. Den første handlingen omhandler utformingen av et lovforslag, som ofte inkluderer en debatt om det sosiale problemet som skal løses. Den andre handlingen er relatert til beslutningstakingen som referer til om den faktiske vedtagelsen av lovforslaget, slik at loven blir endret (Knill og

Tosun 2020, 100). Når det kommer til beslutningstaking er det flere aktører enn bare regjeringen som er involvert, og ofte er det mindretallet i en regjering som forhandler seg frem i beslutningstakingsprosessen. Utformingen av politikken bestemmes av samspillet mellom interesser, ideologier og institusjoner, men og hvordan velgerne vil respondere på utformingen (Knill og Tosun 2020, 101).

Utformingen kan bli delt inn i to prosesser som er empirisk sammenkoblet, men på grunn av analytiske grunner burde se på som forskjellige. Den første prosessen handler om å utarbeide lovverket, hvor den andre delen handler om å vedta lovverket. Begge disse prosessene har prosessuelle og vesentlige begrensninger, hvor de prosessuelle begrensningene handler om landets normer, regler og politikk, mens vesentlige begrensninger referer til det politiske problemet som skal bli løst (Knill og Tosun 2020, 101). I forhold til denne oppgaven er det like viktig å se på begge delene av prosessen, ettersom det ble utarbeidet en proposisjon for rusreformen til regjeringen i 2019, videre hele prosessen som skjedde når denne proposisjonen skulle behandles i komiteen og på Stortinget.

Sammen med regjeringen og parlamentet er det ministerbyråkratiet som er en nøkkelspiller i utformingsprosessen. Her kommer og eksperter, interessegrupper og ideer som er promotert av internasjonale organisasjoner frem. For rusreformen til regjeringen ble det først satt ned et utvalg for å forberede en gjennomføring, deretter ble denne utredningen behandlet hos helse- og omsorgsdepartementet som utformet en proposisjon. I noen politiske utformingsprosesser er og offentligheten sitt syn en viktig del av utformingen. Når prosessen går vekk fra utformingen og over i beslutningstakingen blir antall aktører redusert, og nå er det opp til de offentlige aktørene om lovforslaget skal godkjennes eller ikke. Selv om antallet aktører er redusert brukes stortingsdebatter og formelle stemmeprosesser for å kunne vedta et lovforslag (Knill og Tosun 2020, 101).

Ideologiske hensyn kan påvirke beslutningstakingsprosessen, spesielt i koalisjonsregjeringer. Dette kan og påvirke byråkratiet, ettersom departementet er satt sammen av ulike aktører som kan ha ulike ideologiske hensyn. Dette knyttes tilbake til de politiske skillelinjene som er presentert ovenfor. Selv om aktørene er i det samme partiet betyr ikke det at de har like politiske preferanser (Knill og Tosun 2020). Det at det kan være en partisan ideologi som påvirker beslutningsprosessen gjør at de politiske aktørene som kontrollerer byråkratiet vil

politisere byråkratiet, for å sikre at ministerbyråer ikke avviker fra de politiske retningslinjene ved lovutforming (Knill og Tosun 2020). Derimot kan og byråkratiet ikke ha politiske preferanser som kan være med på å forme beslutningstakingsprosessen, som i England hvor ministerbyråkratiene følger Whitehall modellen som krever at ministere ikke har politisk preferanse (Knill og Tosun 2020).

Når politiske preferanser skal bli omgjort til faktisk politikk er det viktig at de aktørene som har lagt frem de politiske preferansene har flertallet på sin side, eller at de har veto spillerne på sin side. Veto spillerne er definert som de individuelle eller kollektive aktørene hvor deres avtale er nødvendig for endring av status quo (Knill og Tosun 2020). Dette kan da være med flertall i Stortinget, eller med å spille på de politiske preferansene til partiene som er med i vedtagelsen av lovverket. Her kommer politiske skillelinjer inn igjen, er det noe som går imot partiene sine ideologiske hensyn kan dette ha en påvirkning på vedtagelsen av de politiske preferansene som blir fremmet. Med dette avsluttetes dette kapittelet med teori, hvor det har vært en presentasjon av teoriene, historisk institusjonalisme, stivhengighet og politiske skillelinjer, og en presentasjon av verktøyet, den politiske sirkelen, som vil bli brukt i datagrunnlaget og analysen senere i oppgaven. Oppgaven går nå videre til de ulike metodene som skal brukes for innhenting av det empiriske datagrunnlaget og analysen.

Kapittel 4 Metode og data

Oppgaven vil nå gå gjennom de ulike metodene som har blitt brukt for datainnsamlingen. Det har blitt brukt en kvalitativ metode for å kunne besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene. Kvalitativ metode fokuserer på å finne ut hvorfor eller hvordan en politisk institusjon, begivenhet, problem eller prosess skjedde, hvor detaljerte og tekst-baserte svar som ofte er historiske eller inkluderer personlige observasjoner og refleksjoner er en viktig del av prosessen (Vromen 2017, 237). Kvalitativ metode inkluderer casestudier, intervjuer, dokumentanalyse og historisk analyse. Denne oppgaven er en dokumentanalyse av 1) forslag til vedtak fra regjeringer, proposisjoner, 2) regjeringenes meldinger til Stortinget, stortingsmeldinger, 3) innstillinger fra Stortingets komiteer om 1) og 2), og 4) offentlige utredninger som er bestilt av regjeringer og som brukes i regjeringenes arbeid med proposisjoner eller meldinger. Dokumentanalyse har ikke blitt brukt like mye innenfor kvalitativ forskning, men ved å analysere tidligere dokumenter kan forskeren fullføre studier de ellers ikke kunne ha fullført på grunn av tid eller resurser (Morgan 2022, 64). Et dokument er et begrep som kan referere til et stort utvalg av materialer, så lenge det inkluderer tekst er det en mulig kilde for en kvalitativ analyse (Morgan 2022, 64).

Dokumentanalyse er et tolkningsarbeid hvor teksten analyseres i sin sosiale, samfunnsmessige eller idéhistoriske kontekst. Dokumentene som blir tolket i denne oppgaven vil bli analysert opp mot stivhengigheten hos partier fra startpunktet av ruspolitikken i 1913 og vil bruke en historisk dokumentanalyse for å gjennomføre denne analysen. De ulike dokumentene som brukes, se over, vil bli presentert. Videre vil andre metoder som prosesssporing og historisk metode bli brukt for å etablere og prøve å finne en sammenheng mellom de teoretiske ideene, presentert i kapittel 3, analyserammeverket og observasjonene som blir gjort underveis. Før det blir et dypdykk i de ulike metodene som vil bli brukt vil og forskningslogikken for denne oppgaven bli presentert.

4.1 Forskningslogikk

Da arbeidet med denne oppgaven startet var intensjonen å prøve å finne ut av hvorfor ikke regjeringen sin rusreform ble vedtatt i 2021. Jeg ønsket å finne en forståelse på et problem, samt en forklaring på aktørene sine handlinger. For å hjelpe meg selv med navigeringen

videre i oppgaven ble det brukt to typer forskningslogikk. Det er tradisjonelt to typer forskningslogikk, induktiv eller deduktiv, hvor den induktive legger mer vekt på tolkningen og forståingen av sosiale aktører sine intensjoner og grunner for handling. Videre fokuserer den induktive logikken på hvordan den sosiale handlingen blir meningsfull og forståelig i lys av den sosiale situasjonen (Bukve 2021, 64). Denne induktive måten er og kjent som en hermeneutisk forskningslogikk. Den deduktive tradisjonen veksler mellom observasjoner og utformingen på den ene siden og på den andre siden prøvingen av teoriene gjennom de nye observasjonene (Bukve 2021, 64). Oppgaven er ikke på jakt etter utprøving av noen hypoteser eller teorier, men er på jakt etter en forståelse av aktører sine handlinger.

For å kunne forstå aktørene sine handlinger for akkurat ruspolitikken fant jeg fort ut av at det var behov for å gå tilbake i tid å undersøke hvilken ruspolitikk de ulike partiene hadde ført. En hermeneutisk forskningslogikk er innrettet mot det særegne ved forskning på samfunn og menneske, men var først utviklet som en metode for bibeltolkning hvor målet var å tolke tekster som var skrevet på en annen tid og sette det i kontekst for den perioden menneskene befant seg i (Bukve 2021, 71). Det ga da mening å bruke en slik forskningslogikk når dokumenter og tekster skulle hentes inn som datamateriale og bli tolket. Dette for å kunne knytte mennesket sine meninger til handlingene (Bukve 2021, 71). Hermeneutisk orienterte forskere mener at samfunnsvitenskapen sitt sentrale mål er å gi en forstående tolkning av sosiale fenomener og ikke utarbeide generelle lover eller å forutsi hendelser på grunnlag av slike lover (Bukve 2021, 72). Det er dette som er målet med oppgaven, å forstå handlingene som skjedde under den politiske prosessen av regjeringen sin rusreform fra 2019. Denne type forskningslogikk har blitt brukt i selve forståelsen av konteksten til de ulike dokumentene som er en del av datamateriale. Det har blitt brukt en abduktiv forskningslogikk for å kunne avdekke de sosiale mekanismene.

I abduktiv tekning jobber forskeren seg bakover, fra den observerte konklusjonen og videre utformer premisser og årsakskjeder som er slik at hvis de hadde vært sanne hadde konklusjonen vært forståelig. I deduksjon jobber man motsatt vei, man starter med en hypotese eller en lov og deretter jobber mot konklusjonen (Bukve 2021, 69–70). Oppgaven startet sitt arbeid i 2021 med et resultat, for å så gå tilbake 111 år til 1913 hvor den første opiumsloven kom. De ulike dokumentene ble en del av et puslespill, hvor hvert dokument ble en bit som skulle fylle ut et helhetlig bilde. En abduktiv forskningslogikk bygger på at

mekanismene må forstås som et samarbeid slik at de utgjør deler av dette helhetlige systemet (Bukve 2021, 69). Det blir en type «som-om»-forklaring, hvor man finner mulige forklaringer underveis som videre kan lage konkrete hypoteser som da kan etterprøves gjennom innsamling av ny data (Bukve 2021, 69). Abduksjon brukes når én skal forklare vilkårene for et observert utfall, som er noe denne oppgaven prøver å oppnå, hva var det som hendte i den politiske prosessen som gjorde at rusreformen ikke gikk gjennom. Ved å bruke abduksjon som forskningslogikk er det mulig å spore de mulige forløpene og prosessene for å kunne forhåpentligvis analysere og til slutt konkludere med hva som skjedde i prosessen som resulterte i det utfallet.

4.2 Casestudie

Nå når forskningslogikken ligger til grunn for denne oppgaven er neste steg å forklare hvordan oppgaven skal gå fremover i forhold til det metodiske grunnlaget. Denne oppgaven er en dokumentanalyse av ruspolitikken i Norge. Den vil og bli analysert ut fra en casestudieutgangspunkt, hvor selve casen er regjeringen sin rusreform fra 2019. En casestudie er blitt definert av Bukve (2021, 125) som et intens kvalitativ studie av en eller flere undersøkelsesenheter. Yin (2018, 3) beskriver casestudie som en av de mest utfordrende måtene å forske på samfunnsvitenskapelige fenomen. Videre definerer Yin (2018, 15) at et casestudie er en empirisk metode i det at den undersøker et samtidsfenomen i dybden og innenfor dets virkelige kontekst, dette spesielt når det kommer til grensene mellom fenomenet og konteksten ikke er så tydelige (Yin 2018, 15). Verktøyet, policy sirkelen, definert av Knill og Tosun (2020) er med på å både illustrere, men og gå i dybden på den politiske prosessen som er casestudiet i oppgaven. De ulike delene av prosessen vil bli lagt fram i kapittel 6, om den politiske prosessen, men det som har blitt hentet inn i datainnsamlingen er følgende; regjeringserklæringer fra Solberg-regjeringen, her er det tre ulike erklæringer ettersom Erna Solberg hadde tre ulike koalisjoner under sin periode som statsminister, utredningen til rusreformutvalget, NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp*, to representantforslag, en proposisjon, to innstillinger og til slutt et lovverk.

Det er da for selve casestudiet av regjeringen sin rusreform fra 2019 ti ulike dokumenter som var en del av den politiske prosessen. I tillegg til dokumentene var det videoopptak av Helse- og omsorgskomiteen sin høring og debatten på Stortinget, alt dette har blitt hørt, lest og

prosessert i løpet av prosessen med å skrive denne oppgaven. Dette for å kunne gå i dybden på casestudiet og hente inn datamateriale som kan analyseres i forhold til det teoretiske rammeverket som ble beskrevet i kapittel 3. Syv ulike syv ulike partiprogram for partiene som var med i den politiske prosessen har og blitt lest og samlet inn som datamateriale. Partiprogrammene er med på å klargjøre de ulike politiske skillelinjene mellom partiene som var med i den politiske prosessen. Dette er da datamateriale for casestudiet av den politiske prosessen til regjeringen sin rusreform. Oppgaven har følget Stortinget sin saksgang over fenomenet eller casen som er regjeringen sin rusreform, hvor selve prosessen på Stortinget er delt inn i fem ulike trinn (Prop. 92 L (2020–2021)). Derimot, som nevnt tidligere gikk oppgaven tilbake i tid til 1913 for å se om historien har hatt en påvirkning på det samfunnsvitenskapelige fenomenet eller casestudie som undersøkes. For å kunne gå tilbake i tid har det blitt brukt en annen metode ved datainnsamlingen. Det er flere av casedesign som kan brukes for å undersøke en casestudie. Det har allerede blitt nevnt at denne oppgaven er en dokumentanalyse, men en variant av casedesign har spesielt blitt brukt i denne oppgaven.

Etter datainnsamlingen av saksgangen på Stortinget av proposisjonen, som var et produkt av utredningen til rusreformutvalget, fant jeg fort ut at det var behov for å undersøke tidligere ruspolitikk i Norge for å se om det var noen linjer eller veier som det var mulig å trekke fram. En slik type design kan kalles for prosesssporing, som går under Bukve (2021, 137) sine definisjoner på ulike varianter. Prosesssporing er fra en hypotese til en case eller fra resultat til mekanismer, noe som passer godt sammen med den abduktive forskningslogikken, i denne type design prøver man å identifisere de utløsende årsakene og mekanismene som produserte et gitt utfall i en sak og videre hvorfor dette utfallet er annerledes enn forventet. Prosesssporing og hvordan det har blitt brukt i denne oppgaven vil nå bli beskrevet.

4.2.1 Prosesssporing

Bukve (2021, 141–42) forklarer prosesssporing som et knippe av design hvor fellestrekket er at en sporer prosesser over tid og relaterer de til teoretiske modeller og forklaringer på hvordan prosessene utspiller seg. Videre forklarer Bukve (2021, 142) at innenfor denne rammen kan en utforme design for både teoriprøving, teoriutvikling og teoriinformert forklaring av enkeltcaser. Prosesssporing ble brukt og vil fortsette å bli brukt i denne oppgaven for å jobbe seg bakover i tidslinjen over ruspolitikk i Norge. For å hente inn det aktuelle materiale for å

kunne gjøre en analyse basert på dataen og det teoretiske rammeverket. Prosesssporing er tett knyttet med historisk metode, som blir forklart mer i dybden i avsnittet under, men den store forskjellen mellom prosesssporing og historisk metode er at den historiske metoden er mer opptatt av å forklare den enkelte handlingen og ikke like opptatt av å bygge og prøve ut en teori for enkeltcaset.

Det er to ulike syn på hvordan man skal gå frem med prosesssporing hvor det ene synet er variabelsentrert og reduksjonistisk og det andre synet er systemsentrert og holistisk (Bukve 2021, 142). Et syn handler om å lete etter de mellomliggende variablene som leder fra en årsak X til et utfall Y. Dette synet fokuserer på variabelsentrert tankegang og ser på casen som en serie av repeterende observasjoner av sammenhenger mellom variabler. Det andre synet handler mer om årsaksmekanismer og leter etter årsaksmekanismene i prosessanalyser. I dette synet så er det sammenhengen som produserer resultatet ikke den enkelte faktoren isolert (Bukve 2021). Ved datainnsamlingen av dokumentene var fokuset på å lete etter mellomliggende variabler som har ledet til et utfall i ruspolitikken som har blitt ført. Dette er knyttet opp til teorien om stivhengighet hos partiene, hvor et utfall har ført til et resultat som videre lager en sti for politikken som blir ført. Datainnsamlingen ble derfor kategorisert inn i hvilken regjering som satt på dette tidspunktet og hva resultatet ble. Dette for å se om det var klare linjer mellom årsaken til utfallet og om dette var mulig å forklare og forstå ut ifra det teoretiske rammeverket.

Beach og Brun Pedersen (2013) diskuterer en teoritestende metode, hvor en først spesifiserer mekanismene med utgangspunkt i teori, deretter velger en ut casen og analyserer om det er samsvar. Den teoritestende metoden ser først på en tilfeldig mekanisme mellom X og Y basert på eksisterende teorier. Her kommer teoretiske forventinger om hvilke observerbare manifestasjoner hver av delene av mekanismen burde ha hvis mekanismen er tilstede i saken (Beach og Pedersen 2013, 14). I en casestudie vil dette si at det er empiriske predikasjoner om hvilke bevis som burde være til stede hvis teorien er gyldig. For denne oppgaven brukes teorier om historisk institusjonalisme, stivhengighet og politiske skillelinjer, hvor det er predikasjoner om at det er til stede bevis for å forklare et bestemt resultat hos partiene ut ifra deres historie. Prosesssporingen, da en teoritestende metode, vil kunne vise til at de empiriske bevisene kan brukes til å trekke årsaksslutninger som stammer fra teorien som blir brukt. Denne teoritestende metoden hjelper og på å bevise at de tilfeldige mekanismene var tilstede

under en spesifikk hendelse, derimot hjelper de ikke med å kunne forklare konkurrerende mekanismer (Beach og Pedersen 2013, 15). For denne oppgaven vil prosessporing bli brukt for å koble det teoretiske opp mot de empiriske predikasjonene for å se om det er et samsvar i utgangspunktet. De ulike forventningene og predikasjonene til det empiriske grunnlaget er blitt forklart i kapittel 3. Som nevnt tidligere er prosessporing knyttet til historisk metode, nå vil denne delen av metoden bli beskrevet og hvordan dette har hatt en påvirkning på datainnsamlingen.

4.3 Historisk metode

Hittil i kapittelet har det blitt en gjennomgang av ulike forskningssyn og metoder som har blitt brukt, blir brukt og vil fortsatt bli brukt i oppgaven. Nå vil det bli en gjennomgang av historisk metode som har en stor betydning for denne oppgaven, basert på at datagrunnlaget til oppgaven det samlet inn dokumenter gjennom 111 år med ruspolitikk i Norge. Dermed kan en historisk metode bli brukt. Historisk metode er en metode som blir mye brukt av historikere, noe som ligger i navnet, men kan og brukes av samfunnsvitere når én skal utføre metode. Historie kan referer til to grunnbetydninger, den første referer rett og slett til hendelser som hører fortiden til og den andre referer til hvordan historie kan vise til dokumentasjon av fortiden med faglig forankring (Bratberg 2022, 184). Samlet betyr historisk metode at man aldri kan regne med en entydig, objektiv og klar gjengivelse av en historisk hendelse (Bratberg 2022, 183). Med historisk metode får man frem at virkeligheten er en strøm av hendelser, tanker, følelser og ideer som man må filtrere for å få frem det relevante for formålet (Bratberg 2022, 185).

Det er viktig å underveis i tolkingen og forståelse av tekstmateriale å lese mellom linjene og prøve å finne ut av hva som ikke kommer til uttrykk i teksten, hva som var vesentlig i tiden rundt da teksten ble skrevet og publisert. Ved å forstå og tolke de eldre tekstene er det mulig å bringe nåtiden inn i en dialog med fortiden (Bratberg 2022, 186). Det har blitt samlet inn over 50 ulike dokumenter fra 1913 til dags dato, fra dokumenter fra de offentlige institusjonene og partiprogram fra partiene, for å kunne analysere historien til partiene sin ruspolitikk. Alle disse dokumentene har blitt lest, forstått og tolket ut ifra det teoretiske rammeverket, hvor det har blitt sett om det har vært valg som har ført videre til en handling. De ulike dokumentene har blitt kategorisert som en bit av et puslespill.

Dokumentene er en del av et helhetlig bilde eller et puslespill, hvor hver enkel tekst er en brikke som er en del av det større bilde. I denne oppgaven består puslespillet av et utvalg av dokumenter som er publisert enten av regjeringen, representanter i Stortinget, departement eller komiteer i forhold til ruspolitikk. I historisk metode skiller man mellom primærkilder og sekundærkilder, i denne oppgaven er alle kildene hentet fra enten Stortinget eller regjeringen sine offisielle sider, hvor da primærkilden ligger ute. Primærkilder er det nærmeste en forsker kommer den historiske situasjonen som blir analysert, dette er rådata som ikke er filtret eller analysert (Bratberg 2022, 192). Sekundærkilder er primærkilder som har blitt tolket og sammenstilt på veien mellom hendelsen og leseren, altså at det er materiale som er filtrert og fortolket (Bratberg 2022, 192). I denne oppgaven er det bare primærkilder som blir brukt, ettersom kildene er bare dokumenter publisert av regjeringen eller Stortinget og er hentet fra da disse kildene. Som nevnt er historisk metode en form for puslespill, eller prosesssporing som er forklart ovenfor, hvor én ser på de ulike delene i det store bilde. På denne måten kan historisk metode kobles opp til prosesssporing, som den vil i denne oppgaven gjøres. Nå vil det bli gjort en redegjørelse for de ulike dokumentene som vil bli brukt i datainnsamlingen og i analysen.

4.4 Dokumentanalyse

Det er nå klargjort hvilke metoder som har blitt brukt ved datainnsamlingen, nå blir det en gjennomgang av de ulike dokumentene som har blitt brukt i det empiriske grunnlaget og i analysen. Som nevnt tidligere består det empiriske grunnlaget i primærkilder hentet fra regjeringen eller Stortinget sine nettsider. De inkluderer proposisjoner, innstillinger, representantforslag, NOU-er og stortingsmeldinger. Gjennom de 111 årene med ruspolitikk, som denne oppgaven følger, har det blitt hentet inn følgende;

Tabell 1: Dokumentoversikt over datamateriale

Dokumenttype	Antall
Proposisjon	16
Utredning	3
Innstilling	7
Representantforslag	8
Partiprogram	8
Stortingsmeldinger	4

Rapport	1
Handlingsplan	2
Opptrappingsplan	1
Internasjonale dokumenter	2

I tillegg til de ulike dokumentene har og komitehøringen og debatten på Stortinget i forhold til regjeringen sin rusreform fra 2019 blitt hørt, gjennom videoopptak, og lest for å samle inn data. En fullstendig oversikt over alle dokumentene finnes i vedlegg. Når én skal utføre en dokumentanalyse er det flere viktige hensyn man burde ha i bakhodet ved innhenting av datamateriale. Først er det kilden sitt opphav, hvem stod bak kilden, hva var vedkommens tilknytning til det forskeren er ute etter og hvilken troverdighet har kilden? Deretter er det kilden sitt innhold man burde se på, er kilden brukbar til å svare på forskningsspørsmålet og fra hvilket perspektiv kommer kilden fra (Bratberg 2022, 195). For denne oppgaven er ikke dette like viktig som hvis det hadde blitt brukt sekundære kilder, hvor innholdet allerede hadde blitt analysert, ettersom dette er i hovedsak en analyse av offisielle dokumenter fra de politiske institusjonene. Det skal i hovedsak ikke være noen baktanker eller tilknytning som gjenspeiles i de primærkildene som blir brukt. Alle de ulike dokumentene er hentet inn fra de offisielle politiske institusjonene gjennom de 111 årene med ruspolitikk i Norge. Dokumenter som har blitt publisert de siste årene, fra sent 1990-tallet, har en saksovergang på Stortingets offisielle nettside, eldre dokumenter ligger ute, men har ikke en saksovergang. Dette har gjort innhenting av data fra tidligere faser av ruspolitikken krevende, og man skal ikke se vekk fra at det er flere dokumenter som ikke har blitt en del av denne analysen. Når det er nevnt, skal nå de ulike dokumentene fra de politiske institusjonene beskrives.

4.4.1 Norges offentlige utredninger, NOU

I materialet som analyserer, er det flere publikasjoner fra serien Norges Offentlige utredninger, NOU-er. NOU-er er utredninger som greier ut ulike forhold i samfunnet. Det blir satt ned et utvalg eller en arbeidsgruppe for akkurat denne utformingen, det er regjeringene som oppnevner utvalg, kongen i statsråd, og står bak utvelgelsen av selve utvalget («NOU-ar» 2006). NOU-serien hadde oppstart i 1972 og utredningsutvalg har blitt en hovedpilar i den norske styringsmodellen i følge samfunnsforskere (Holst 2019, 345). Utredningene kan være med på å legge avgjørende premisser for politiske prioriteringer og videre fordelingen av privilegier og byrder. NOU-er oppsummerer ofte kunnskapsgrunnlag og som regel er det

forskere blant medlemmene i utvalgene. NOU-er har koden NOU etterfølgende av året, et nummer og en tittel, for eksempel NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp*. I denne oppgaven er det tre NOU-er som er en del av datagrunnlaget, hvor NOU-en fra 2019 om rusreformen til regjeringen er den viktigste og den som den politiske prosessen som vil senere bli analysert er basert på. Derimot, har det vært flere utredninger angående alkohol, men de er ikke en del av datamateriale i denne oppgaven ettersom det hadde ført til en annen tilnærming til problemet som oppgaven ser på. En NOU danner gjerne grunnlag for en melding eller en proposisjon fra regjeringen til Stortinget, som det nå vil bli en gjennomgang av.

4.4.2 Regjeringens publikasjoner

Nesten alle dokumenttypene kommer fra de politiske institusjonene, noen av disse fra regjeringen. Regjeringen oversender sine forslag til Stortinget i form av proposisjoner og meldinger. Proposisjonene og meldingene blir lagd i departementene og godkjent av regjeringen før de legges fram for Stortinget. Hvis regjeringen vil presentere en sak sender de inn en melding til Stortinget. Meldingen som blir sendt inn er gjerne i form av en rapport om arbeid som er gjort på et spesielt felt eller det kan og være en drøfting av framtidig politikk. En melding til Stortinget danner ofte grunnlaget for en senere proposisjon (Stortinget 2024). En stortingsmelding har koden Meld. St., dette ble endret omtrent i 2015, etterfølgende av et nummer og gjerne året meldingen kom. Proposisjoner brukes når regjeringen ber Stortinget om å fatte bestemte vedtak enten dette er vedtak som vedrører alminnelige saker, budsjettsaker eller lovsaker. En proposisjon har koden St. prp. etterfølgende av et nummer og året proposisjonen gjelder for. Den siste av regjeringens publikasjoner er utredninger, NOU, som er forklart ovenfor. Når en NOU er bearbeidet blir det utformet en melding til Stortinget, det er denne meldingen som danner grunnlaget for saken, ikke selve NOU-rapporten (Stortinget 2024). I oppgaven har det blitt lest, innhentet, tolket og analysert 24 dokumenter, over 111 år, som går under kategorien regjeringens publikasjoner. Dette har vært proposisjoner, utredninger, rapporter og stortingsmeldinger.

4.4.3 Stortingets saker og publikasjoner

Den andre delen av de politiske institusjonene sine dokumenter som blir undersøkt er Stortingets saker og publikasjoner. Stortinget behandler regjeringen sine meldinger og

proposisjoner, men også dokumenter fra representanter eller eksterne organer på Stortinget. Når en sak kommer inn til Stortinget blir den behandlet i komiteene. Komiteene på Stortinget opprettes når et nytt Storting går sammen etter valget. Det er tilsammen 12 komiteer på Stortinget, hvor partifordelingen innenfor hver komité skal være mest mulig lik partifordelingen i et samlet storting (Stortinget 2022). Alt av saksbehandling skjer i komiteen, og etter behandlingen kommer komiteen med en innstilling, forkortelse Innst.X.. I innstillingen kommer partiene i komiteen med sine politiske standpunkter og her fremmes og forslag til vedtak (Stortinget 2023). Det er innstillingen som blir behandlet på debatten i Stortinget. Stortinget mottar og representantforslag, disse forslagene går inn i en dokumentserie, nummer 8, som ofte kalles Dok 8-forslag. Representantforslag blir behandlet på samme måte som saker fra regjeringen. Et representantforslag kan komme fra ulike partiet, et parti eller fra en enkelt representant (Stortinget 2022). Det har blitt hentet inn elleve dokumenter som hører til Stortingets saker og publikasjoner, hvor dette er innstillinger og representantforslag. I tillegg har informasjon om fagkomiteen, Helse- og omsorgskomiteen, blitt hentet inn for å senere, i kapittel 6, illustrere og vise hvem som satt i komiteen under høringen av regjeringen sin rusreform fra 2019.

4.4.4 Partiprogrammer

En del av det teoretiske rammeverket tar utgangspunkt i å kunne analysere politiske skillelinjer. For å kunne analysere dette ble partienes partiprogram og informasjon om deres standpunkt på ruspolitikk og en rusreform hentet inn som data. Oppgaven har gått gjennom åtte partiprogram, fra Høyre, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre, Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Partiprogram blir utgitt av partiene for å kunne gi en velger muligheten til å ta stilling til de ulike standpunktene partiene har i ulike saker. Et partiprogram kan sammenliknes med en kontrakt mellom partiet og velgerne (Stortinget 2024). Partiene legger frem deres visjon i programmet hvor det er en lovnad om at partiet skal jobbe for å oppnå bestemte saker innenfor denne visjonen. Fokuset ved innhenting av denne dataen var partiene sine hjertesaker, hvilke grunnverdier de har, hvordan de kategoriserer seg selv og hvor de stod i forhold til ruspolitikk. Alle partiene hadde på deres offisielle nettside en egen kategori hvor de la fram sin visjon for ruspolitikk. Dermed, i tillegg til de åtte ulike partiprogrammene er det hentet inn data fra åtte ulike rusprogram som partiene har lagt ut.

Som nevnt har og videoopptak og referat av komitehøringer og debatter som har tatt sted under regjeringen sin rusreform blitt brukt som datamateriale. I tillegg til dette har og handlingsplaner, opptrappingsplaner og de første internasjonale avtalene, som de første opiumslovene var en del av, blitt brukt. En fullstendig oversikt ligger ved som vedlegg, ettersom det er for mye data for å presentere her. Datamateriale ble hentet inn i form av en prosessporing, hvor jeg jobbet meg bakover i historien fra 2021 til 1913 og kategoriserte alle dokumentene jeg fant underveis. Puslespillet startet med en liten bit og bare har vokst og vokst jo dypere jeg kom i oppgaven. Dokumentene som har blitt en del av datamateriale er knyttet opp til viktige hendelser i ruspolitikken sin historie, og det vil nå bli presentert en tidslinje hvor datamateriale blir kort forklart og hvilke partier som var en del av avgjørelsene som skjedde for de ulike dokumentene.

Kapittel 5 Norsk ruspolitikk

Dette kapitlet ønsker å illustrere hvordan den norske ruspolitikken har vært gjennom de 111 årene som blir undersøkt i denne oppgaven. Her blir dokumentene som ble hentet inn som datamateriale beskrevet i tabeller, hvor de viktigste hendelsene blir beskrevet mer i detalj under tabellene. Tidslinjen som blir presentert er lagd ut ifra de ulike kategoriseringen som ble presentert i kapittel 2, om ruspolitikken sin historie. Dette kapitlet tar ikke med seg den politiske prosessen til regjeringen sin rusreform, men noen av stegene som ledet til rusreformen. Det vil i kapittel 6 være en detaljert gjennomgang av den politiske prosessen. Før oversikten over de ulike dokumentene blir beskrevet, vil det være en kort beskrivelse av aktørene sin rolle og hvilken kategorisering dokumentene følger.

5.1 Partiene som aktører i ruspolitikken

Det har til nå vært en beskrivelse av de viktigste hendelsene i ruspolitikken sin historie gjennom de 111 årene som denne oppgaven forholder seg til. Derimot, er det ikke klargjort hvilke partier, aktører, som var involvert i de ulike avgjørelsene på Stortinget om ruspolitikken. For å kunne analysere datamateriale opp mot det teoretiske rammeverket vil denne delen av oppgaven se på partienes historie. Hvilke partier satt i regjering under viktige hendelser innenfor ruspolitikken i Norge og hvordan har dette formet den ruspolitikken som er i Norge i dag er noen spørsmål som forhåpentligvis går an å svare på etter en grundig gjennomgang av historien til de ulike partiene. Her er vedtaket av opiumsloven i 1913 startpunktet i undersøkelsen. For hver av de sentrale politiske prosessene, vedtak av lover, behandling av stortingsmeldinger eller forslag fra representanter i Stortinget, er det undersøkt hvilke regjeringer som har regjert og med hvilken støtte i Stortinget. Dette er en gjennomgang av initiativer fra regjeringer, med ulike partier. Fire typer av dokumenter danner utgangspunkt for undersøkelsen, se metodekapitlet. Det gjelder proposisjoner, innstillinger, representantforslag, stortingsmeldinger og utredninger.

5.2 Om dokumentene

Det vil nå være en gjennomgang av regjeringene i Norge under viktige hendelser i ruspolitikken. Gjennomgangen er delt inn etter fasene som ble brukt i kontekst. Den første

fasen er årene 1913 til 1960, den andre fasen er 1960 til tidlig 2000-tallet og den siste fasen er tidlig 2000-tallet til dags dato. Gjennomgangen er delt inn i tabeller, hvor det er kategorisert etter sak og/eller publikasjon, hvilke endringer forslag som kom, hvem som var statsminister, hvilken regjering som satt og hva resultatet ble. Om det var en viktig hendelse så blir det skrevet om under tabellen med ytterligere informasjon. En dokumentoversikt er lagt ved som vedlegg.

5.2.1 Ruspolitiske vedtak fra 1913 til 1960

Den første fasen tar for seg de ruspolitiske vedtakene som kom mellom 1913 til 1960, her er det bare to dokumenter som blir lagt fram. Dette er da en odelstingsproposisjon fra 1913 om den første opiumsloven og en innstilling fra 1928 som var den andre opiumsloven. Begge disse dokumentene kom etter en internasjonal avtale som er beskrevet i kapittel 2. De internasjonale dokumentene er lagt ved som vedlegg, men ettersom det er norsk ruspolitikk som undersøkes blir de ikke tatt med i datamateriale som skal analyseres. I den første fasen er det Venstre som sitter som regjering under disse hendelsene.

Tabell 2: Ruspolitiske vedtak fra 1913 til 1960

Årstall	Sak og/eller publikasjon	Endring/forslag	Statsminister	Regjering	Resultat
1913	Ot. prp. nr. 19 (1913) <i>Om utførelse av en lov om ind- og utførsel av opium m.m.</i>	Den første opiumsloven. Opiater var allerede underlagt reseptplikt. Ingen straffebestemmelse.	Gunnar Knudsen, Venstre	Venstre, mindretalls-regjering	Vedtatt på Stortinget. Indst. O. nr. 56 (1913) <i>Indstilling fra næringskomite nr. 2 om utførelse av en lov om ind- og utførsel av opium m.m.</i>
1928	Innst. O. nr. 55. <i>Innstilling fra næringskomite nr. 2 om utførelse av en lov om opium m.v. 1928</i>	Innført straffebestemmelse med bøter eller fengsel i inntil seks måneder for overtredelser av loven.	Gunnar Knudsen, Venstre	Venstre, mindretalls-regjering	Enstemmig vedtatt uten debatt på Stortinget.

5.2.2 Ruspolitiske vedtak fra 1960 til tidlig 2000-tallet

Den andre fasen tar for seg alle de dokumentene som ble publisert i forhold til ruspolitiske vedtak fra 1960-tallet til tidlig 2000-tallet. I denne fasen er det odelstingsproposisjoner, stortingsmeldinger og viktige hendelser, som nedsetting av ulike kommisjoner som undersøkes. Under denne fasen er det flere ulike regjeringer som sitter under de ulike hendelsene. Det er som sett i kapittel 2, en straffedominerende fase under denne perioden, men og de første framstillingene av rusproblemer og rusproblematikken kommer i denne perioden.

Tabell 3: Ruspolitiske vedtak fra 1960 til tidlig 2000-tallet

Årstall	Sak og/eller publikasjon	Endring/forslag	Statsminister	Regjering	Resultat
1964	Ot. prp. nr. 28 <i>Om lov om legemidler m.v.</i>	Befatning med narkotika falt innunder legemiddeloven. Strafferammen ble satt til bøter eller fengsel inntil to år, eller begge deler.	Einar Gerhardsen, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, mindretallsregjering	Vedtatt uten debatt på Stortinget.
1966	Straffelovrådet	Fikk oppgave om å vurdere straffskjerpelse for narkotikalovbrudd.	Per Borten, Senterpartiet	Senterpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, flertallsregjering	Kommisjonen la frem en delutredning, men fullførte aldri utredelsen. Kommisjonen ble lagt ned i 2001.
1968	Ot. prp. nr. 46 (1967-68) <i>Om lov om endrede straffebestemmelser for overtredelser av regler i lovgivningen om narkotika m.m.</i>	Strafferammen for bruk og besittelse av narkotika ble økt til fem år. § 162 ble tilføyd i straffeloven. (Se under tabellen for definisjon av § 162).	Per Borten, Senterpartiet	Senterpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, flertallsregjering	Enstemmig vedtatt på Stortinget.
1972	Ot. prp. nr. 5 (1971-72) <i>Om lov om endringer i den alminnelige straffelov.</i>	Straffeloven § 162 ble økt fra seks til ti år.	Trygve Bratteli, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, mindretallsregjering	Vedtatt på Stortinget.
1976	St. meld. nr. 66 (1975-76) <i>Om narkotikaproblemer.</i>	Første framstilling av narkotikaproblemer fra Sosialdepartementet Ønsket å styrke bemanningen ved landets psykiatriske	Odvar Nordli, Arbeiderpartiet Statsråd i Sosialdepartementet: Ragnar Karl Viktor	Arbeiderpartiet, mindretallsregjering	Psykiatriske ungdomsteam vokste fram. Komiteen hadde innstillet at meldingen skulle vedlegges protokollen.

		sykehus og klinikker over en 3 års periode. Ønsker å sikre faglig velfunderte statsstøttede forsøksopplegg, samt statsstøttete til fylker der tilbud til denne klientgruppen ennå ikke var etablert	Christiansen, Arbeiderpartiet		Ved debatt på Stortinget ble innstillingen bifalt enstemmig.
1979	St. prp. nr. 138 (1978-79) <i>Om plan for økt innsats mot narkotikaproblemer og om endringer i statsbudsjett og trygdebudsjett for 1979.</i>	Erkjennelse av at narkotikamisbruk er et sammensatt problem.	Odvar Nordli, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, mindretallsregjering	Nye stillinger i politiet, nye behandlingsenheter og utprøving av prosjekter i regi av ungdomsklubber
1981	Viktig hendelse, mer informasjon under tabellen.				
1984	Viktig hendelse, mer informasjon under tabellen.				
1985	St. meld. nr. 13 (1985-86) <i>Om narkotikaproblemene og narkotikapolitikken</i>	Lå grunnlaget for en planmessig og systematisk innsats mot narkotikamisbruk i Norge. Målsetting om narkotikafritt samfunn	Kåre Willoch, Høyre	Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, flertallsregjering	Komiteen hadde innstillet at meldingen skulle vedlegges protokollen. Ved debatt på Stortinget med komiteens innstilling bifalt enstemmig. Ble til en mindretallsregjering ved det neste stortingsvalget.
1993	Ot. prp. nr. 29 (1990-91) <i>Om lov om sosiale tjenester m.v. (sosialloven)</i>	Erstattet lov om sosial omsorg, lov om edruskapsvern og lov om fylkeskommunalt ansvar for alkoholinstitusjoner	Gro Harlem Brundtland, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, mindretallsregjering	Anledning til tilbakeholdelse i institusjon uten eget samtykke i inntil tre måneder for rusmiddelbrukere
1997	St. meld. nr. 16 (1996-97) <i>Narkotikapolitikken.</i>	Redegjøre for utviklingen av narkotikasituasjonen de senere år. Mål og virkemidler for årene som kom.	Thorbjørn Jagland, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, mindretallsregjering	Innst. S. nr. 184 (1996-97) ble avgitt. Under debatten i Stortinget ble saken oversendt uten realitetsvotering.

1998	St. prp. nr. 58 (1997-98) <i>Handlingsplan for redusert bruk av rusmiddel (1998-2000)</i> .	Mål om narkotikafritt samfunn.	Kjell Magne Bondevik, Kristelig Folkeparti	Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mindretalls-regjering	Innst. S. nr. 40 (1998-99) avgitt. Vedtakene i proposisjonen var i samsvar med vedtakene avgitt på Stortinget.
2001	Kommisjon nedsatt	For å oppsummere kunnskapsstatusen på rusmiddelfeltet	Jens Stoltenberg, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, mindretalls-regjering	

1968: § 162 hentet fra Ot. prp. nr 46 (1967-68) *Om lov om endrede straffebestemmelser for overtredelser av regler i lovgivningen om narkotika m.m.:*

«Den som til en større krets av personer eller mot betydelig vederlag eller under andre særlige skjerpene omstendigheter ulovlig overdrar eller medvirker til å overdra stoffer som etter lov eller regler fastsatt med hjemmel i lov anses som narkotika, straffes med fengsel inntil 5 år. Bøter kan anvendes sammen med fengselsstraff.»

1981: Ot. prp. nr. 62 (1980-81) *Om lov om endring i straffeloven m. m.* I proposisjonen fra Justis- og politidepartementet la de fram et ønske om å heve straffeloven § 162 fra 10 til 15 år. Proposisjonen hentet bakgrunnen fra Straffelovrådet sin NOU 1975: 61 *Kriminalomsorg i frihet*. Straffelovrådet begynte arbeidet med en revisjon i 1969 under Per Bortens, Senterpartiet, sin regjering sammen med Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti (*Kriminalomsorg i frihet* 1975, 10). Proposisjonen ble lagt frem 10. april 1981, dette var under Arbeiderpartiet sin mindretallsregjering, med Gro Harlem Brundtland som statsminister (Regjeringen 2006). I innstillingen som kom, Innst. O. nr. 85 (1980-81), var det enighet om at strafferammen skulle økes til 15 år. Riksadvokaten hadde sendt inn et forslag om å heve strafferammen til 21 år 31. januar 1980, men her stilte mindretallet, Arbeiderpartiets medlemmer, seg kritiske til denne. Flertallet i komiteen, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, ønsket å øke strafferammen til 21 år økningen (Innst. O. nr. 85 (1980-81), 6). Straffeloven økte fra 10 til 15 år, og tredde i kraft den 21. mai 1981, under Brundtland, Arbeiderpartiet, sin regjering.

1984: Ot. prp. nr. 23 (1983-84) *Om lov om endringer i straffeloven m. v. (narkotikalovbrudd, ran og heleri)*. Høyre, med Kåre Willoch som statsminister, sin flertallsregjering sammen med Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ga Justis- og politidepartementet oppgaven med å lage en proposisjon hvor bakgrunnen var utredningen fra Straffelovrådet i NOU 1982: 25 *Narkotikalovbrudd, ran og heleri*. I proposisjonen la departementet fram en økning i

straffeloven § 162 hvor strafferammes skulle heves til 21 år og at legemiddeloven § 43 om bruk og besittelse til eget bruk skulle heves fra tre til seks måneder. I innstillingen som kom komiteen med merknader som ikke sa imot proposisjonen eller utredningen fra Straffelovrådet om økningen av straffeloven (Innst. O. nr. 55 (1983-84), 3). Innstillingen ble godkjent den 13. april 1984 under Willoch sin flertallsregjeringen med Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet (Regjeringen 2006).

5.2.3 Ruspolitiske vedtak fra tidlig 2000-tallet til 2019

Den siste fasen tar for seg dokumentene som kom under ruspolitiske vedtak fra tidlig 2000-tallet til 2019. I denne perioden skjedde det mye innenfor ruspolitikken, hvor handlingsplaner, opptrappingsplaner, utredninger og rapporter kom. Den siste fasen avsluttes i 2019 da utredningen om regjeringen sin rusreform kom, den politiske prosessen vil bli gjennomgått i kapittel 6.

Tabell 4: Ruspolitiske vedtak fra tidlig 2000-tallet til 2019

Årstall	Sak og/eller publikasjon	Endring/forslag	Statsminister	Regjering	Resultat
2002	NOU 2002: 4 <i>Ny straffelov – Straffelovkomisjonens delutredning VII.</i>	Forslag om å redusere straffene for narkotikalovbrudd, flertallet i kommisjonen foreslo avkriminalisering av bruk og besittelse av narkotika til eget bruk.	Oppnevnt under: Odvar Nordli, Arbeiderpartiet Lever inn til: Kjell Magne Bondevik, Kristelig Folkeparti	Oppnevnt under: Arbeiderpartiet, mindretallsregjering Lever inn til: Kristelig Folkeparti, Høyre og Venstre, mindretallsregjering	Kommisjonen ble lagt ned. Ingen proposisjon.
2003	Handlingsplan 2003-2005. NOU 2003: 4 <i>Forskning på rusmiddelfeltet</i>	Hovedmål var en betydelig reduksjon i de sosiale og helsemessige skadene av rusmiddelbruk. Utredningen var enstemmig.	Kjell Magne Bondevik, Kristelig Folkeparti	Kristelig Folkeparti, Høyre og Venstre, mindretallsregjering	Handlingsplanen ble vedtatt i Nasjonalbudsjettet for 2003.
2004	Viktige hendelser, mer informasjon under tabellen.				
2005	Handlingsplan 2006 til 2008.	Visjon om frihet fra rusmiddelproblemer.	Kjell Magne Bondevik,	Kristelig Folkeparti,	Vedtatt på Stortinget av

		Hovedmålet var en betydelig reduksjon i de sosiale og helsemessige skadene av rusmiddelmissbruk.	Kristelig Folkeparti	Høyre og Venstre, mindretalls-regjering	Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet med subsidiær støtte fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre.
2008	Opptappingsplan for rusfeltet	Redusere de negative konsekvensene som rusmiddelbruk har for enkeltpersoner og for samfunnet	Jens Stoltenberg, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, flertalls-regjering	Vedtatt på Stortinget.
2009	Stoltenbergutvalget bli oppnevnt Ot. prp. nr. 59 (2008-2009) <i>Om lov om endringer i midlertidig lov 2. juli 2004 nr. 64 om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsloven) m.m.</i>	Gis mandat til å komme med forslag om hvordan de mest hjelpetrengende rusmiddelavhengige skal få bedre hjelp Foreslo å viderføre sprøyteromsloven på permanent basis.	Jens Stoltenberg, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, flertalls-regjering	Odelstinget sammen med stemmene til Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre vedtok lovendringene
2010	<i>Rapport om narkotika</i> , Stoltenbergutvalget leverte inn sin rapport Representantforslag fra Fremskrittspartiet om tiltak for å forhindre unge i å utvikle rusavhengighet. Representantforslag fra Høyre om å bedre forebyggende tiltak for å hindre unges rekruttering til kriminalitet. Representantforslag fra Venstre om en bedre rusbehandling.	I rapporten er det 22 forslag, hvorav 21 av forslagene er enstemmige Sette i gang prøveprosjekt hvor ungdom som blir tatt for besittelse eller bruk pålegges deltagelse i et informasjonsprogram. Samtykkebasert rustesting på skolene i regi av helsefaglig personell. Sørge for at det utformes en nasjonal, forebyggende dopinglovgivning Styrke bruken av kompetanse og praktiske tiltak som bygger relasjoner innenfor tverrfaglig	Jens Stoltenberg, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, flertalls-regjering	Opptappingsplanen for rusfeltet ble forlenget med to år. Ble nedstemt av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Flertall i Stortinget, ble vedlagt protokollen. Vedtaket fikk støtte fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, ikke nok

		spesialisert rusbehandling. Behandling innen 24 timer etter avrusning.			støtte til å bli vedtatt.
2012	Meld. St. 30 (2011-2012) <i>Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk alkohol – narkotika – doping</i>	Regjeringen la frem sine mål og tiltak for en helhetlig rusmiddelpolitikk. Målet var å redusere negative konsekvenser av rusmiddelbruk for enkeltpersoner, for tredjepart og for samfunnet som bidrar til flere friske leveår for befolkningen	Jens Stoltenberg, Arbeiderpartiet	Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, flertallsregjering	Komiteen leverte inn sin innstilling, Innst. 207 S (2012-2013), hvor det var til sammen 51 forslag fra mindretall i komiteen, men komiteen kom kun med ett vedtak som var at Stortinget burde vedlegge meldingen til protokollen. Stortinget behandlet saken og vedtok at meldingen skulle vedlegges protokollen
2015	Prop 15 S (2015-2016) <i>Opptrappingsplan for rusfeltet (2016-2020)</i>	Proposisjonen inkluderte framtidige hovedutfordringer hvor de fastla både kortsiktige og langsiktige strategier for å møte utfordringene. Regjeringen ønsket en helhetlig opptrappingsplan som tok for seg tre innsatsområder som var tidlig innsats, behandling og ettervern eller oppfølgings-tjenester	Erna Solberg, Høyre	Høyre og Fremskrittspartiet, mindretallsregjering	Komiteen kom med fire vedtak i innstillingen hvor de ga sin tilslutning til gjennomføring av opptrappingsplanen Stortinget vedtok <i>Opptrappingsplanen for rusfeltet 2016-2020</i> hvor det var enstemmig votering på tre av fire vedtak.
2017	Merknad	Et flertall i Stortinget av Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre vedtok i en merknad til statsbudsjettet for 2018 at de ønsket å overføre ansvaret for samfunnets oppfølging av bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk fra	Erna Solberg, Høyre	Høyre og Fremskrittspartiet, mindretallsregjering	

		justissektoren til helsetjenesten			
2018	Regjeringen nedsetter rusreformutvalget.	Skal forberede gjennomføringen av regjeringens rusreform hvor ansvaret for samfunnets reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til egen bruk overføres fra justissektoren til helsetjenesten	Erna Solberg, Høyre	Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, mindretallsregjering	
	Prop. 13 L (2018-2019) <i>Endringer i sprøyteromsloven m.m. (utvidelse av type narkotiske stoffer m.m.)</i>	Åpnet for inntak av flere narkotiske stoffer enn heroin.			Stortinget vedtok endringer i sprøyteromsloven hvor alle vedtakene ble vedtatt.
2019	NOU 2019: 26 <i>Rusreform – fra straff til hjelp</i>		Erna Solberg, Høyre	Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti, mindretallsregjering	

2004: Ot. prp. nr. 56 (2002-2003) *Om midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning)*. Justis- og beredskapsdepartementet la fram proposisjonen om sprøyteromsordning som følget opp Stortingets vedtak nr. 642 fra 20. juni 2003, hvor Regjeringen ble bedt om å foreslå lovendringer som legger til rette for forsøk med sprøyterom (Ot.prp. nr. 56 (2003-2004)). Bakgrunnen for proposisjonen var Jens Stoltenberg, Arbeiderpartiet, sin regjering sitt vedtak om å godkjenne et begrenset antall forsøk med sprøyterom, som ble fattet av Stortinget etter regjeringsskifte i 2001 (Innst. O. nr. 104 (2003-2004), 1). Justiskomiteen hadde ingen øvrige merknader og ønsket at Odelstinget skulle vedta en midlertidig lov. Odelstinget vedtok en midlertidig lov som ble sanksjonert 2. juli 2004 og hadde ikrafttredelse 17. desember 2004 (Ot.prp. nr. 56 (2003-2004), Innst. O. nr. 104 (2003-2004), beslutning. O. nr. 104 (2003-2004)). Selve den politiske prosessen skjedde under Kjell Magne Bondevik, Kristelig Folkeparti, sin mindretallsregjering med Høyre og Venstre.

Ot. prp. nr. 8 (2004-2005) *Om lov om endringer i midlertidig lov 2. juli 2004 nr. 64 om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning) m.m.*

Proposisjonen var lagt fram av Kjell Magne Bondevik, Kristelig Folkeparti, sin

mindretallsregjering med Høyre og Venstre, hvor de la fram forslag til endringer sprøyteromsordning og kommunehelsetjenesteloven. Regjeringen skrev at disse forslagene var nødvendige for å kunne gjennomføre de endringene i sprøyteromsordningen som Stortingets flertall hadde gått inn for ved vedtakelsen av sprøyteromsloven. I innstillingen fra justiskomiteen var det kun komiteens flertall, Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Fremskrittspartiet, som ønsket innføring av sprøyterom. Det var splittelse i partiene hvor noen fra Høyre og Kristelig Folkeparti stilte seg bak flertallet, mens noen gikk for å stemme imot loven i komiteen (Innst. O. nr. 41 (2004-2005), 5). Vedtakene ble derimot behandlet og sanksjonert i Lagtinget.

Ot. prp. nr. 3 (2002-2003) *Om lov om endringer i lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. og i enkelte andre lover (statlig overtakelse av deler av fylkeskommunens ansvar for tiltak for rusmiddelmissbrukere)*. Proposisjonen kom under Kjell Magne Bondevik, Kristelig Folkeparti, sin mindretallsregjering med Høyre og Venstre. Proposisjonen kom fra Helse- og omsorgsdepartementet hvor det ble foreslått at sektoransvaret skulle overføres fra fylkeskommune til stat for behandlingssenheter for rusmiddelbrukere. Sosialkomiteen kom med sin innstilling til proposisjonen 11. desember 2002, i komiteen var det uenigheter på ulike vedtak, men ikke nok til at det var splittelse mellom flertall og mindretall. Komiteen bestod av ulike medlemmer i flertall, men ingen medlemmer i mindretall. Stortinget ga sin tilslutning til innstillingen, Innst. O. nr. 51 (2002-2003) og loven hadde ikrafttredelse 1. januar 2004 (Ot. prp. nr. 3 (2002-2003)).

Ot. prp. nr 54 (2002-2003) *Om lov om endringer i lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. (Rusreform II og rett til individuell plan)*. Sosialdepartementet kom med forslag til proposisjonen over som skulle fullføre omorganiseringen av rusfeltet. Det var mindretallsregjeringen til Kjell Magne Bondevik, Kristelig Folkeparti, sammen med Høyre og Venstre som leverte inn denne proposisjonen. I proposisjonen foreslo Regjeringen at fylkeskommunens ansvar for behandlingssenheter som ble vurdert til å tilby spesialiserte sosiale tjenester og omsorg for rusmiddelbrukere skulle overføres til kommunene. Dette forslaget ble ikke vedtatt ved Stortinget, men andre deler av proposisjonen ble vedtatt. Stortinget vedtok å overføre hele det fylkeskommunale ansvaret for behandlingssenheter for rusmiddelbrukere til staten ved de regionale helseforetakene (omsorgsdepartementet 2003, 54).

Dette er det empiriske materiale som skal analyseres opp mot historisk institusjonalisme, stivhengighet og politiske skillelinjer senere i analysen av oppgaven. Alt av datamateriale er hentet fra de politiske institusjonene. Det blir lagt ved en dokumentoversikt som vedlegg av alle de ulike proposisjonene, utredningene, stortingsmeldingene, representantforslagene og utredningene som er med i datamateriale. Nå vil det bli en gjennomgang av den politiske prosessen som Erna Solbergs regjering sin rusreform. Den vil bli lagt frem med hjelp av verktøyet, policy sirkel, som ble presentert i kapittel 3 om teori.

Kapittel 6 Den politiske prosessen - Rusreformen

I denne delen av oppgaven vil den politiske prosessen til Solbergs-regjeringen sin rusreform bli presentert, dette startet med at Stortinget ba regjeringen overføre ansvaret for samfunnets oppfølging av bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk, fra justissektoren til helsetjenesten. Det vil bli en gjennomgang av verdigrunnlagene og ruspolitikken til alle partiene som har vært en del av prosessen, hentet fra partiprogrammene deres. Videre er det den politiske prosessen, men regjeringserklæringen, utredningen, proposisjonen, innstillinger, representantforslag, høring og debatten som blir beskrevet. Oppgaven følger verktøyet definert av Knill og Tosun (2020) for å systematisere og illustrere den politiske prosessen. Først vil problemdefinisjon og agendasetting bli beskrevet, og de ulike stegene som havner inn under denne delen av prosessen.

6.1 Problemdefinisjon og agendasetting

Det første steget i sirkelen illustrert av Knill og Tosun (2020) er problemdefinisjon og agendasetting. I handlingsforløpet til regjeringens rusreform skjer problemdefinisjonen i regjeringserklæringen, og videre skjer agendasettingen i utvalget nedsatt av regjeringen sin utredning. Utvalget leverte inn deres utredning som ble behandlet av Helse- og omsorgsdepartementet. Alt dette tar sted før lovforslaget fra Helse- og omsorgsdepartementet ble fremmet i statsråd i 2021. Dette var tre år med arbeid fra Stortinget til regjeringen til et utvalg til departementet og til slutt tilbake igjen på Stortinget.

Den 14. januar 2018 kom Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre med deres politiske plattform, Jeløya-plattformen. I denne plattformen la regjeringen frem at de ønsket en kunnskapsbasert ruspolitikk hvor de hadde et mål om forebygging av rusproblemer, skadereduksjon og begrensning av skadevirkninger (Jeløya 2018, 39–40). 23. mars 2018 nedsatte regjeringen, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, rusreformutvalget. Utvalgets mandat var å utrede og foreslå en modell for å oppnå formålet med en rusreform, utrede og foreslå nødvendige lovendringer for å gjennomføre en reform og utrede mengden illegale rusmidler som skulle falle inn under definisjonen av bruk og besittelse til eget bruk (NOU 2019: 26, 19). Utvalget ble bedt om å levere utredningen innen 31. desember 2019. NOU 2019: 26 *Rusreform- fra*

straff til hjelp ble levert inn 19. desember 2019 til Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet.

6.1.1 Verdigrunnlag og ruspolitikk hos regjeringen

Før oppgaven legger frem regjeringserklæringen til Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre fra 2018 vil det nå bli en forklaring på de ulike verdigrunnlagene og den ruspolitikken til de tre partiene som satt i regjering da det ble i regjeringserklæringen la frem en rusreform. Denne regjeringen, bestående av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, var en høyre-sentrumsregjering. Høyre er et liberalkonservativt parti som bygger på en konservativ fremskrittspolitikk med kristne kulturgrunnlag. Høyre som parti ønsker å fremme personlig frihet og sosialt ansvar (Høyre u.å.). På deres politiske plattform skriver de at de ønsker å ha en human ruspolitikk som hjelper heller enn å straffe og ønsker å gjennomføre en rusreform hvor personer med rusproblemer skal få helsehjelp og oppfølging, samt styrke ettervernet i rusomsorgen (Høyre u.å.). Fremskrittspartiet er et liberalistisk folkeparti som bygger på liberalismen som sitt ideologiske grunnlag. Partiet har på sin politiske plattform en strengere innvandringspolitikk, trygg eldreomsorg, gode sykehus, lavere skatter og avgifter og til slutt bedre veier (Fremskrittspartiet u.å.). Partiet setter og frihet for enkeltmennesket høyt på listen av hjertesaker. Fremskrittspartiet vil prioritere forebyggende arbeid for å hindre utviklingen av rusavhengighet og partiet mener det er spesielt viktig å prioritere forebygging rettet mot barn og unge (Fremskrittspartiet u.å.).

Det siste partiet som forhandlet seg inn i denne regjeringen var Venstre. Dette partiet er et sosialliberalt parti som representerer den liberale idétradisjonen i norsk politikk. Partiet har som samfunns mål at det skal være frihet, fellesskap og framtid (Venstre 2023). Når det kommer til ruspolitikken til partiet ønsker de at rusavhengighet skal alltid møtes med omsorg, behandling og verdighet. Partiet ønsker en liberal rusomsorg som tar utgangspunkt i den enkelte rusavhengigs situasjon og gjør veien deres til hjelpeapparat så kort som mulig. Venstre stiller seg bak en avkriminalisering for mindre besittelse av rusmidler til eget bruk (Venstre u.å.). Dette var sammensettingen av regjeringen som forhandlet frem en rusreform på regjeringsplattformen deres i 2018. To av tre partiet, Høyre og Venstre, ønsket en avkriminalisering av illegale rusmidler til eget bruk. De tre partiene er alle tre liberale partiet,

men har ulike verdigrunnlag som senere i analysen vil bli analysert opp mot de politiske skillelinjene og den historiske institusjonalismen.

6.1.2 Regjeringserklæringen *Jeløya-plattformen*

Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre sin regjering la frem i den politiske plattformen fra 2018 et ønske om å endre myndighetenes reaksjoner mot personer som tas for bruk og besittelse av narkotika fra straff til hjelp, behandling og oppfølging (Jeløya 2018, 39–40). Regjeringen ønsket å føre en kunnskapsbasert ruspolitikk. De ønsket å arbeide for å etablere flere avrusningsplasser og styrke tilbudet både før og etter behandlingsopphold, samt etablere flere team rundt brukerne (Jeløya 2018, 40). Regjeringen la fram 13 punkter om rus, under helse og omsorgskapittelet i plattformen, som de ønsket å få til. Regjeringen ville blant annet følge opp opptrappingsplanen fra 2015, styrke forskningen på rusbruk og behandling, styrke helsefaglige tiltak og metoder og styrke innsatsen mot overdosedødsfall. Det andre punktet, i kapittelet om rus, var å gjennomføre en rusreform for å sikre et bedre tilbud til rusavhengige. Det var en erkjennelse av at rusproblematikk i all hovedsak er en helseutfordring. Regjeringen skrev at de snarlig skulle nedsette et offentlig utvalg som skulle forberede gjennomføringen av denne reformen. I regjeringserklæringen var regjeringen klar på at de ønsket ikke å legalisere bruk og besittelse av narkotika, men politiet skulle pålegge at den rusavhengige skulle møtes med helserettede tiltak hvor manglende oppfølging ville medføre sanksjoner (Jeløya 2018, 40). Det konkrete forslaget som regjeringen presenterte i den politiske plattformen var;

«Regjeringen vil: Gjennomføre en rusreform for å sikre et bedre tilbud til rusavhengige, der ansvaret for samfunnets reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til egen bruk overføres fra justissektoren til helsetjenesten. Regjeringen vil snarlig nedsette et offentlig utvalg som forbereder gjennomføring av denne reformen. Politiet skal kunne pålegge at den rusavhengige skal møtes med helserettede tiltak, og manglende oppfølging vil medføre sanksjoner (Jeløya 2018, 40).»

6.1.3 NOU 2019: 26 Rusreform – fra straff til hjelp

Utvalget som ble oppnevnt for å forberede gjennomføringen av regjeringens rusreform bestod av følgende personer;

Tabell 5: Personer som var en del av rusreformutvalget

	Utvalg	Yrke/Organisasjon /Sted
1	Runar Torgersen (leder)	Førstestatsadvokat Riksadvokatembetet, Oslo.
2	Henriette Sinding Aasen	Professor Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen, Bergen
3	Trine Funder Amundal	Spesialist i rus- og avhengighetsmedisin St. Olavs hospital HF, Trondheim
4	Kenneth Arctander Johansen	Informasjonsansvarlig Rusmisbrukerens interesseorganisasjon (RIO), Oslo
5	Moses Deyegbe Kuvoame	Førsteamanuensis ved Fakultet for helse- og sosialvitenskap Universitetet i Sørøst-Norge, Porsgrunn
6	Mona Michaelsen	Ruskonsulent Søgne kommune, Kristiansand
7	Sverre Martin Nesvåg	Forskningsleder ved Regionalt kompetansesenter for universitetssjukehus i Helse Vest Stavanger universitetssjukehus HF, Sandnes
8	Rune Solberg Swahn	Politiinspektør ved seksjon for etterretning og forebygging Politidirektoratet, Ås
9	Anne Helene Fraas Tveit	Psykologspesialist, seksjonsleder ved ruspoliklinikken Lovisenberg Diakonale Sykehus, Oslo
10	Wibecke Årst	Styreleder i MARBORG Tromsø

(NOU 2019: 26, 17).

Utvalget sin utredning var ikke enstemmig, siden politiinspektøren ved seksjon for etterretning og forebygging, Rune Solberg Swahn, leverte inn sin egen dissens i utredningen, men utvalgsmedlemmet sluttet seg subsidiært i det vesentlige til flertallets forslag (NOU 2019: 26, 5). Utvalgets arbeidsoppgaver var å forberede gjennomføringen av regjeringens rusreform, de skulle utrede og foreslå en modell for å oppnå formålet med rusreformen. Modellen som ble valgt måtte sikre at tjenester og tilbud som på det tidspunktet var rettslig og organisatorisk lagt til kommunesektoren, spesialisthelsetjenesten og andre relevante sektorer inngikk i tilbudet til den enkelte bruker. Utvalget måtte videre utrede og foreslå hvordan modellen skulle forankres organisatorisk og administrativt. Helt til slutt skulle utvalget utrede og foreslå nødvendige lovendringer for å gjennomføre reformen i form av et konkret lovutkast (NOU 2019: 26, 18). Utvalget hadde og i oppgave å utrede mengde illegale rusmidler som skulle falle inn under definisjonene av bruk og besittelse til eget bruk.

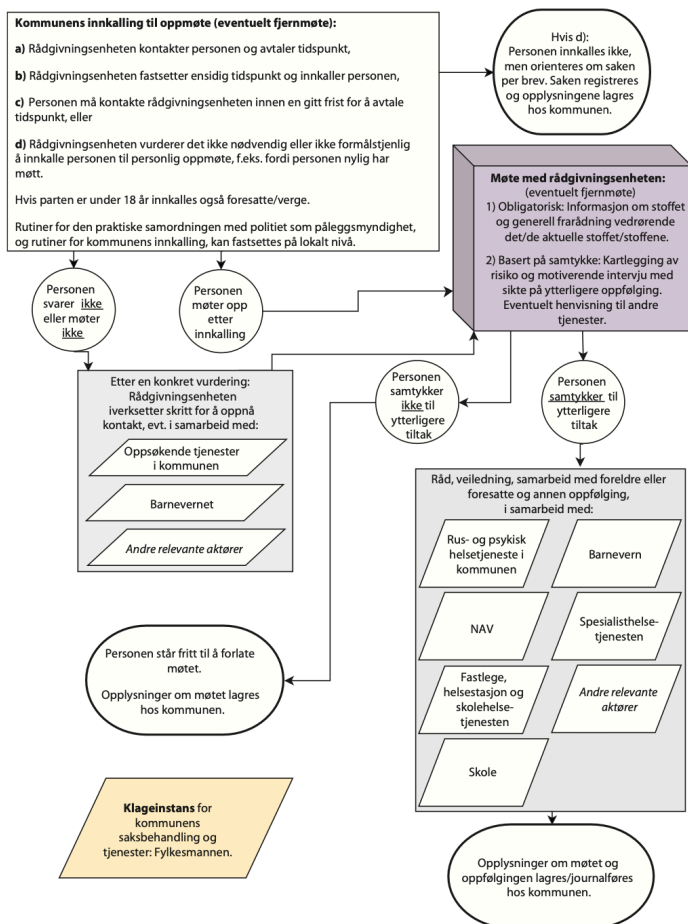
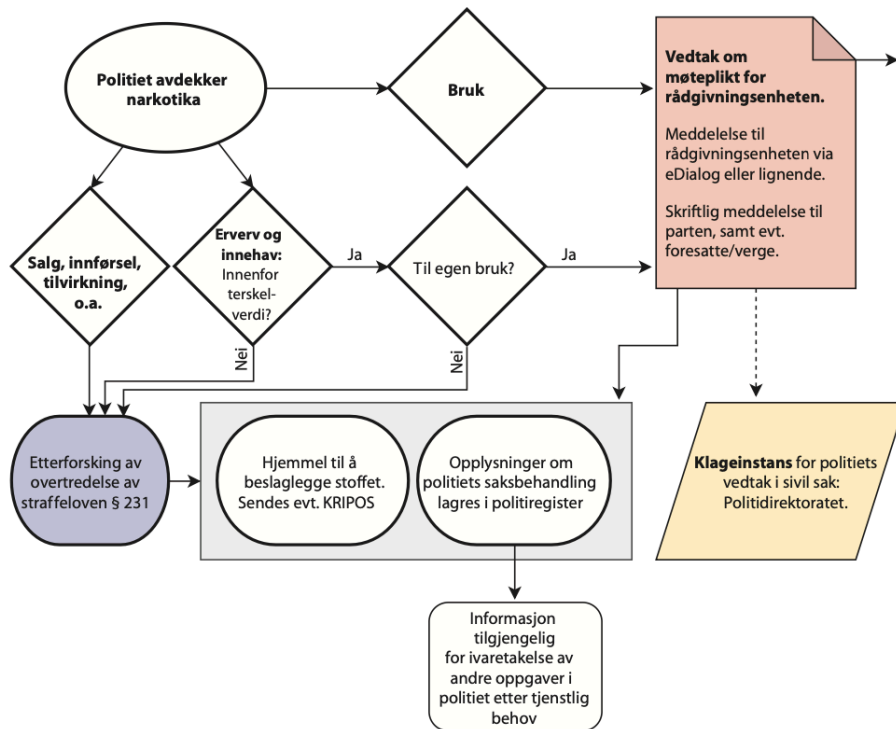
Regjeringen slo fast i den politiske plattformen deres at de ikke ville legalisere bruk og besittelse, og uttrykket avkriminalisering benyttes heller ikke i regjeringen sin politiske plattform. Utvalgets mandat benyttet seg heller ikke av uttrykket avkriminalisering, men holdt seg til regjeringen sin formulering om at regjeringen ønsket å endre myndighetenes reaksjon

mot personer som tas for bruk og besittelse av narkotika fra straff til hjelp, behandling og oppfølging (NOU 2019: 26, 20).

6.1.3.1 Modellen som utvalget foreslo

Modellen var delt inn i to deler, hvor den første delen gikk gjennom steg for steg hva som skjer når politiet avdekker narkotika, med konkrete forslag til bruk, erverv og innehav eller salg, innførsel tilvirkning og annet. Modellen ble utredet etter utvalget sitt utgangspunkt i at straff er samfunnets sterkeste virkemiddel for å motvirke og fordømme innbyggerens uønskede handlinger (NOU 2019: 26, 274). Utvalget la til grunn at modellen og målformuleringen var meget vid, dette var fordi modellen ikke skal avgrenses til å kun omfatte personer med rusavhengighetslidelse (NOU 2019: 26, 271). I modellen er det tilrettelagt for at både personer uten en ruslidelse i medisinsk forstand, unge og barn skal bli godt varetatt, slik at personene ikke skal få strafferettslige konsekvenser, men hjelp (NOU 2019: 26, 272). I modellen er ikke straff en faktor når det kommer til besittelse av narkotika, det er lagt fram at hvis politiet avdekker narkotika hos en person som er til bruk eller besittelse skal personen få et vedtak om møteplikt hos rådgivningsenheten. Derimot, hvis politiet avdekker narkotika til salg, innførsel eller tilvirkning skal hendelsen etterforskes. Modellen gjorde det tydelig at terskelen skulle være lav for å melde fra, sånn at det var mulig å forebygge så tidlig som mulig, derfor ble personer som har omsorg for mindreårige inkludert i modellen (NOU 2019: 26, 273).

Modell 1: Modellene til rusreformutvalget

Utvalget sin foreslåtte modell (NOU 2019: 26, 38–39).

Modellen ble, som nevnt, delt inn i to deler hvor den første delen er en reaksjonsmodell. Reaksjonsmodellen er en tredelt prosess som først tar for seg politiets avdekking og pålegg om møteplikt, deretter er det et møte med rådgivningsenheten for narkotikasaker. Den siste prosessen i denne delen handler om henvisning til oppfølging og behandling for personene som er tatt for bruk, innehav og erverv av narkotika til eget bruk (NOU 2019: 26, 321). Den andre delen av modellen går gjennom hva som skjer når rådgivningsenheten er kalt inn og prosessen til hjelp og oppfølging utenfor rådgivningsenheten. Hos rådgivningsenheten er det to alternativer. Det første alternativet er uten samtykke, det andre alternativet er med samtykke. Hvis personen ikke gir samtykke til ytterligere tiltak står personen fritt til å forlate møte, men opplysninger om møte blir lagret hos kommunen. Hvis personen gir samtykke til ytterligere tiltak blir det et samarbeid ulike aktører i forhold til hvem personen er. Begge alternativene tar for seg en kartlegging og hjelp for personen. Hvis personen ikke møter opp må rådgivningsenheten, etter konkret vurdering, ta kontakt med oppsøkende tjenester i kommunen, barnevernet eller andre relevante aktører (NOU 2019: 26, 321–23).

6.1.3.2 Utvalget sine forslag til lovendringer

Rusreformutvalget kom med forslag til endringer i fire lovområder, legemiddeloven, straffeloven, helse- og omsorgstjenesteloven og politiloven, og deretter 8 konkrete lovendringer i disse paragrafene. Utvalget kom med en endring i legemiddeloven § 31 annet ledd og et nytt ledd, femte ledd i § 31, som de ønsket å tilføye. I straffeloven § 231 ønsket utvalget at det skulle komme et nytt ledd som handlet om erverv eller oppbevaring av narkotika til eget bruk. Videre i Helse- og omsorgstjenesteloven kom utvalget med en ny kapitteloverskrift til kapittel 7 som de ønsket skulle handle om individuell plan, koordinator, koordinerende enhet og rådgivende enhet for narkotikasaker. Til slutt kom utvalget med ny bestemmelse i politiloven § 9 a, § 9 b og § 9 c som handler om visitasjon, testing og pålegg. Det siste forslag til endring var i politiloven § 30 hvor det skulle komme et nytt ledd som handlet om straff i forhold til § 9 c første ledd (NOU 2019: 26, 376–77).

6.1.3.3 Terskelverdiene til utvalget

Utvalget ble bedt om å ta stilling til hvor mye som bør omfattes av uttrykket «besittelse», hvor problemstillingen var å finne en hensiktsmessig avgrensning av hvor mye narkotika til egen bruk som skal omfattes av det sivilrettslige forbudet, sånn at forholdet utløser en reaksjon innenfor utvalgets foreslåtte modell og ikke straffeforfølgning (NOU 2019: 26, 277). Utvalget foreslo å bruke uttrykket «innhav» om handlingen, i stedet for å endre grensene mellom besittelse og oppbevaring etter legemiddeloven § 24 og straffeloven § 231. Definisjonen av ulovlig innhav var avhengig av to vilkår som begge måtte være oppfylt, stoffet måtte være til personens egen bruk og mengden kunne ikke overskride terskelverdiene fastsatt for stoffet (NOU 2019: 26, 277). Dersom de to vilkårene ikke var oppfylt ville handlingen være straffbar som besittelse eller oppbevaring.

Det er ingen fullstendig oversikt over hvor store mengder som kjøpes og selges av narkotika i Norge, ettersom det er straffbart. Det er derfor heller ingen oversikt over hva som er normalt å bruke for ulike grupper av brukere (NOU 2019: 26, 277). Utvalget henvendte seg til Kripas, nasjonal enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet, for å innhente ytterlig informasjon om størrelser på beslag. I tillegg til dette har Kripas etablert et system som gjorde det mulig for utvalget å hente ut statistikk om antallet beslag av et gitt stoff, fordelt på angitte mengdekategorier. Derimot, skilte ikke statistikken mellom hvorvidt beslagene ble gjort i en sak om narkotika til egen bruk eller i en sak om narkotika tiltenkt videresalg (NOU 2019: 26, 278). Utvalget tok kontakt med Folkehelseinstituttet, Politidirektoratet, Mottaks- og omsorgssenteret Gyldenpris i Bergen kommune, Uteseksjon i Oslo kommune, Helse- og overdoseteamet i Trondheim kommune, Foreningen for Human Narkotikapolitikk, Norsk Narkotikapolitiforening, Foreningen Tryggere Ruspolitikk og MARBORG for å etablere holdepunkter for hva som kunne anses som normale mengder narkotika å ha befatning med til egen bruk. Svarene som utvalget mottok tegnet et ulikt bilde på hva som kunne regnes som normalt spenn av forbruk per døgn og en normal brukerdose heroin (NOU 2019: 26, 279). Spennet for forbruk per døgn gikk fra 0,2 gram opp til 5 gram, og spennet for en normal brukerdose heroin gikk fra 0,1 gram til 1 gram. Terskelverdiene som ble satt av utvalget ble satt relativt høyt i spennet fordi det var forventet at det var variasjon blant brukere. Utvalget mente at det var mer ressurskrevende dersom man skulle i hver enkel sak foreta en subjektiv vurdering av den enkelte sitt gjennomsnittsförbruk (NOU 2019: 26, 281–82). Forslaget for terskelverdiene til utvalget var ikke støttet av utvalgsmedlemmene

Amundal, spesialist i rus- og avhengighetsmedisin, og Swahn, politiinspektør ved seksjon for etterretning og forebygging (NOU 2019: 26, 282).

6.2 Beslutningstakingsprosessen

Utvalget sendte inn sin utredning, NOU 2019: 26 *Rusreformen – fra straff til hjelp*, til Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet den 19. desember 2021. Helse- og omsorgsdepartementet sendte utredningen på høring samme dag med frist for å gi uttalelse 2. april 2020, som senere ble forlenget til 15. mai 2020 (Prop. 92 L (2020–2021) 2021, 11). 19. februar 2021 leverte Helse- og omsorgsdepartementet inn proposisjonen Prop. 92 L *Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.)*. Bakgrunnen til proposisjonen var NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp* og høringssvarene som ble levert inn. Proposisjonen ble fremmet i statsråd 19. februar 2021 og ble tildelt Helse- og omsorgskomiteen. Til komiteen ble og to representantforslag levert inn, dette var Dokument 8:111S (2020-2021) og Dokument 8:119 S (2020-2021). Komiteen holdt en høring 16. mars 2021 og avga innstillingen til lovforslaget 27. mai 2021 (Prop. 92 L (2020-2021), Innst. 612 L (2020-2021), Lovvedtak 148 (2020-2021)). Innstillingen ble behandlet på Stortinget den 3. juni 2021. Under denne behandlingen var det votering i Stortinget hvor vedtak og henstillingene ble avgitt. Det ble dannet et lovvedtak ved den første behandlingen, men regjeringen sitt forslag om å oppheve straffansvaret for bruk av narkotika fikk ikke flertall. Saken var oppe til behandling for andre gang 7. juni 2021, hvor det ikke ble vedtatt noe. Loven, endringer i straffeloven, ble sanksjonert 18. juni 2021 og tredde i kraft 1. juli 2022 (Prop. 92 L (2020-2021), Innst. 612 L (2020-2021), Lovvedtak 148 (2020-2021)).

Beslutningstakingsprosessen blir delt in i to prosesser, hvor den første prosessen handler om å utarbeide lovverket for å så vedta lovverket i den andre delen av prosessen (Knill og Tosun 2020, 101). Den første delen av prosessen tar for seg proposisjonen og representantforslagene som ble levert inn i forhold til denne saken. Den andre delen tar for seg innstillingene til komiteen og behandlingene av sakene på Stortinget. Det blir nå en omfattende gjennomgang av de ulike delene av beslutningstakingsprosessen for denne saken.

6.2.1 Verdigrunnlag og ruspolitikk hos regjeringen

Regjeringen som satt når proposisjonen ble sendt inn var ikke den samme regjeringen som kom med regjeringserklæringen og hadde som mål å få en rusreform. Regjeringen bestod nå av Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti. Regjeringen som kom med regjeringserklæringen var en høyre-sentrumsregjering, derimot regjeringen som var en del av beslutningsprosessen var en sentrum-høyre-regjering. Den største forskjellen med denne regjeringen var at den bestod av et kristendemokratisk parti, nemlig Kristelig Folkeparti. Partiet bygger sin politikk på verdigrunnlaget hentet fra Bibelen, den kristne kulturarven og grunnleggende menneskerettigheter som har sin forankring i det kristne menneskesynet, nestekjærligheten og forvalteransvaret (Kristelig Folkeparti u.å.). Både Venstre og Kristelig Folkeparti befinner seg i sentrum skillelinjen, derimot Høyre befinner seg mer på høyresiden av politiske skillelinjer (Nasjonal digital læringsarena u.å.).

Høyre og Venstre sine ideologier og deres synspunkt på ruspolitikken er nevnt ovenfor, Kristelig Folkeparti mener at i forhold til ruspolitikk har samfunnet et stort ansvar for å gi hjelp og behandling til de som er avhengige av rusmidler. Partiet ønsker en rusomsorg som har hovedmål med å redde liv og sikre verdighet gjennom forebyggende rusproblemer og å hjelpe rusavhengighet til et liv i rusfrihet. Partiet ønsker at narkotika skal fortsatt være forbudt, men partiet vil se på mulighetene for alternativ til straff for rusavhengige (Kristelig Folkeparti u.å.). Dette er et skifte både i politiske skillelinjer, men og i den institusjonelle organiseringen. Regjeringen bestod egentlig av tre liberale partier, men det ble et skifte til to liberale partier og ett kristendemokratisk parti. Senere i analysen vil det bli nærmere sett på hvilken påvirkningskraft dette hadde på beslutningstakingsprosessen, men for nå vil oppgaven fortsette å beskrive datamateriale som er en del av den politiske prosessen.

6.2.2 Prop. 92 L *Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.)*

Regjeringen Solberg, Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti, la fram Prop. 92 L Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.) til Stortinget i februar 2021. I proposisjonen ble det foreslått endringer i helse- og omsorgstjenesteloven, straffeloven, straffeprosessloven, politiloven, brukerromsloven og

legemiddeloven. Proposisjonen bygde på regjeringens politiske plattform fra 2018, oppnevningen av rusreformutvalget og utvalgets innstilling. Lovendringene som regjeringen foreslo var en sentral del av rusreformen, fra regjeringens politiske plattform, om å endre myndighetenes reaksjoner mot personer som tas for bruk og besittelse av narkotika til egen bruk, som skulle endres fra straff til hjelp, behandling og oppfølging (Prop. 92 L (2020–2021), 5). I proposisjonen kom Helse- og omsorgsdepartementet med sine vurdering og forslag til opphevelse av straffeansvaret, mengdebegrensninger for straffritt innehav av narkotika og en evaluering av rusreformen.

6.2.2.1 Forslag til lov om endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m.

Regjeringen ønsket endringer i helse- og omsorgstjenesteloven, straffeloven, straffeprosessloven, politiloven, brukerromsloven og legemiddeloven. I proposisjonen kom regjeringen med syv vedtak til endringer i lovene. Vedtak I handlet om endring i lov for straffeprosessloven, vedtak II om legemidler, vedtak II om politiloven, vedtak IV om brukerrom, vedtak V om straffeloven, vedtak VI om kommunale helse- og omsorgstjenester og vedtak VII om at loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Den viktigste endringer var oppheving av straffeansvaret.

Departementet foreslo i Prop. 92 L ((2020–2021), 31–32) å oppheve straffeansvaret for bruk av narkotika og erverv og innehav av en mindre mengde narkotika til egen bruk. Denne straffefriheten skulle være begrenset til inntil en nærmere fastsatt mengde og bare omfatte inntil tre ulike stoffer. Personer som ble tatt med en slik befatning av narkotika skulle møtes med tilbud om hjelp og ikke med straff ettersom å straffe personer for bruk og tilhørende befatning med narkotika til eget bruk bidrar til stigmatisering og sosial utstøtning. Flere av høringsinstansene mente at forslaget om å oppheve straffeansvaret ville ha en uheldig signaleffekt, særlig hos unge, derimot mente departementet at forslaget var godt egnet til å signalisere at bruk av narkotika fortsatt var ulovlig selv om straffeansvaret ble opphevet. Departementet forklarte videre at forslaget ikke var i strid med Norges folkerettslige forpliktelser etter FNs narkotikakonvensjoner og at det var i samsvar med anbefalinger fra internasjonale helsemyndigheter og menneskerettighetsorganisasjoner (Prop. 92 L (2020–2021), 35).

6.2.2.2 Endringene i terskelverdiene

Regjeringen videreførte utvalget sitt forslag om at det skulle settes terskelverdier for de vanligste forekommende illegale rusmidler og illegalt ervervede legemidler (Prop. 92 L (2020–2021), 38). Regjeringen satt derimot terskelverdiene betydelig lavere enn utvalget sitt forslag. Regjeringen og ønsket at det skulle begrenses til tre ulike stoffer som personen kunne ha på seg til eget bruk. Utvalget og regjeringen sine terskelverdier blir illustrert nedenfor.

Tabell 6: Terskelverdier

Terskelverdiene i NOU 2019: 26 <i>Rusreformen – fra straff til hjelp</i>		Terskelverdiene i Prop. 92 L <i>Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m.</i>	
Stoff	Straffefri terskelverdi	Straffefri terskelverdi	Terskelverdi der hovedregel er påtaleunntatelse
Heroin	5 gram	2 gram	5 gram
Kokain	5 gram	2 gram	5 gram
Amfetamin	5 gram	2 gram	5 gram
GHB, GBL og 1,4-butanidol	1 desiliter	0,5 desiliter	1 desiliter
LSD	3 lapper/ «syreblottere»	1 lapp/ «syreblotter»	3 lapper/ «syreblottere»
LSD rent virkestoff	-	1 mg	2 mg
MDMA (pulver/krySTALLER)	1 gram	0,5 gram	1 gram
Cannabis	15 gram	10 gram	15 gram
Sopp inneholdende psilocin/psilocybin	50 gram	20 gram	50 gram
Khat	2 kg	500 gram	2 kg
Legemidler	25 rusdoser	15 rusdoser	25 rusdoser

Regjeringen sine terskelverdier ble satt lavere, men terskelverdiene der hovedregelen er påtaleunntatelse ble satt til terskelverdiene satt av utvalget.

6.2.2.3 Evaluering av rusreformen

Departementet mente at rusreformen fremstod som en av de mest betydeligste helsepolitiske, sosialpolitiske, ruspolitiske og kriminalpolitiske reformer i den senere tid. Rusreformutvalget og en rekke høringsvar hadde uttrykt en klar forventning om at reformen evalueres.

Departementet delte dette synet og foreslo å igangsette en følgeevaluering av reformen.

Departementet fant at kunnskapsgrunlaget for iverksetting av reformen var sådan oppfylt, men pekte og på at det var ikke mulig å oppstille en uttømmende oversikt over alle potensielle konsekvenser og effekter av rusreformen. Departementet pekte på at det ville være nødvendig å utarbeide parametere på en rekke områder som ville gi valid kunnskap om effekter av

reformen og som da videre kunne deles til det internasjonale markedet hvor det var interesse. Ettersom oppgaven var av den størrelsen og kompleksiteten som den var måtte det skje i tett samarbeid med fag- og eller forskningsmiljøer med høy kompetanse på området. Departementet kom med dirkete forslag om hvilke områder som skulle ha ansvar, blant annet politiet, kommunene, kommunale helse- og omsorgstjenester, påtalemyndigheter og domstolen (Prop. 92 L (2020–2021), 85).

6.2.3 Representantforslag

I tillegg til proposisjonen som ble levert inn av regjeringen ble det levert inn to representantforslag. Det første representantforslaget var Dokument 8:111 S (2020-2021) *Representantforslag om at rusavhengige ikke skal straffefølges* og den andre var Dokument 8:119 S *Representantforslag om en forebyggings- og behandlingsreform innen rusfeltet*. Representantforslagene kom fra stortingsrepresentanter fra Senterpartiet. I det første representantforslaget kom stortingsrepresentantene med et forslag om at regjeringen burde fremme forslag om endring av legemiddeloven som sikrer at dersom besittelse eller bruk av narkotika har sammenheng med mistenktes avhengighet etter gjentatt bruk av narkotiske stoffer, skal ikke påtalemyndigheten forfølge forholdet strafferettslig (Dokument 8:111 S (2020-2021), Innst. 612 L (2020-2021), Lovvedtak 148 (2020-2021)). Stortingsrepresentantene mente at innføringen av en slik lovbestemmelse ville gjøre all bekymring som var knyttet til redsel hos rusavhengige, med tanke på å søke behandling på grunn av risiko for straff, ville da løses en gang for alle.

Dokument 8:119 S var et representantforslag, fra stortingsrepresentanter fra Senterpartiet, om en forebyggings- og behandlingsform innen rusfeltet. I representantforslaget kommer representantene med ti ulike forslag til regjeringen. Hvorav Stortinget ber regjeringen om å fremme et nasjonal program for rusforebyggende arbeid blant barn og unge, sørge for at det etableres pilotprosjekter for nærmiljøetsatsing, at TIUR-modellen og liknende tverrfaglige satsinger blir et tilbud i hele landet, fremme en plan for økt rusbehandling og ettervern i kommunehelsetjenesten, utrede det økte kapasitetsbehovet i Tverrfaglig spesialisert rusbehandling, sikre at Barne- og ungdomspsykiatrien får rusfaglig kompetanse, sikre planmessig forebygging, diagnostisering og behandling av hepatitt C, utrede en ordning med «sosialt frikort», sørge for en gjennomgang av LAR-ordningen med tanke på å forebygge

overdosedødsfall og fremme tiltak som sikrer at det etter avrusningstilbud ikke går mer enn 24 timer før pasienten får tilbud om videre poliklinisk eller annen behandling.

6.2.4 Komitébehandling av Prop. 92 L, Dokument 8:111 S og Dokument 8:119 S

Den 16. mars 2021 ble det gjennomført høring på Stortinget av regjeringens lovforslag og representantforslagene. Storkomiteen som holdt høringen var Helse- og omsorgskomiteen. Komiteen bestod av følgende medlemmer;

Tabell 7: Medlemmer i Helse- og omsorgskomiteen

Medlemmer som var en del av regjeringen		Medlemmer som ikke var en del av regjeringen	
Navn	Parti	Navn	Parti
Carl-Erik Grimstad	Venstre	Morten Stordalen	Fremskrittspartiet
Camilla Strandskog	Høyre	Kari Kjønås Kjos	Fremskrittspartiet
Mari Holm Lønseth	Høyre	Åshild Bruun-Gundersen	Fremskrittspartiet
Erlend Larsen	Høyre	Hege Haukeland Liadal	Arbeiderpartiet
Sveinung Stensland	Høyre	Tore Hagebakken	Arbeiderpartiet
Geir Jørgen Bekkevold	Kristelig Folkeparti	Ingvild Kjerkol	Arbeiderpartiet
		Tuva Moflag	Arbeiderpartiet
		Tellef Inge Mørland	Arbeiderpartiet
		Nicholas Wilkinson	Sosialistisk Venstreparti
		Kjersti Toppe	Senterpartiet

(«Helse- og omsorgskomiteen» 2024)

Regjeringen var i mindretall i komiteen. Høringen skjedde under koronapandemien og var gjennomført som en videokonferansehøring. For at det skal holdes en høring må minst 1/3 av komites medlemmet ønske det («Komitéhøringer» 2023). Under høringen var Kristelig Folkeparti sitt medlem komitéleder og ett av Høyre sine medlemmer var saksordfører. Under høringen ga 68 ulike organisasjoner og til sammen rundt 150 personer sine høringssvar om proposisjonen og dokumentene. Alle disse høringssvarene var samlet inn til utredningen som utvalget leverte inn, men ved høringen kunne komiteen stille spørsmål til de ulike organisasjonene om deres høringssvar.

6.2.5 Innstillingene fra Helse- og omsorgskomiteen

Helse- og omsorgskomiteen ga to innstillinger for saken, *endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.)*, En

innstilling for proposisjonen til regjeringen og representantforslaget, Dokument 8:111 S, og en innstilling for representantforslaget, Dokument 8:119 S. I den første innstillingen, Innst. 612 L, består komiteens flertall av medlemmer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Regjeringen var i mindretall i komiteen. Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet støttet ikke regjeringens rusreform og forslag om en generell avkriminalisering (Innst. 612 L (2020–2021), 6). Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti, støttet ikke ideen om en delvis opphevelse av straffansvar for bruk av narkotika og erverv og innehav av en mindre mengde (Innst. 612 L (2020–2021), 11–12). I innstillingen mente komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, at regjeringen ikke forventet at flere rusavhengige ville få hjelp som følge av den foreslåtte reformen. Flertallet hadde merket seg at utredningen i svært liten grad hadde diskutert hvordan forebyggings- og tjenestetilbudet skulle bygges opp som følge av at den skulle endre reaksjonsformen mot narkotikabruk (Innst. 612 L (2020–2021), 12). Komiteens tilråding var tre vedtak, hvor det første vedtaket var fremmet av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti. Det andre vedtaket var fremmet av medlemmene Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti. Det tredje vedtaket var fremmet av medlemmene Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. De tre vedtakene var;

I: Stortinget ber regjeringen sørge for at politiet ikke straffefølger overtredelse av legemiddeloven § 24 første ledd, der overtreder yter assistanse eller tilkaller nødeter i akutte nødsituasjoner, eller der en slik overtredelse avdekkes hos fornærmede ved anmeldelse av andre straffbare forhold

II: Stortinget ber regjeringen sørge for at opplysninger i reaksjonsregisteret om personer som er ilagt strafferettslige reaksjoner for bruk og besittelse av narkotika til eget bruk, sperres etter tre år. Sperringen forutsetter at det ikke er registrert flere straffbare forhold i den aktuelle perioden.

III: Stortinget ber regjeringen sørge for at samfunnets reaksjoner i forbindelse med problematisk bruk av rusmidler er forholdsmessige, og kan knyttes til rusbruken. Stortinget ber regjeringen særlig gjennomgå praksis med tap av førerrett i tilfeller der man ikke ser noen sammenheng mellom personens bruk av rusmidler og føring av motorvogn (Innst. 612 L (2020–2021) 2021, 31–32).

I innstillingen til Dokument 8:119 S kom komiteen med seks vedtak fra Stortinget til regjeringen. Disse vedtakene var fremmet av medlemmer av Arbeiderpartiet,

Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Vedtakene som kom i innstillingen var;

I: Stortinget ber regjeringen sikre at barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) får rusfaglig kompetanse.

II: Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak som sikrer at det etter avrusning normalt ikke går mer enn 24 timer før pasienten får tilbud om videre poliklinisk eller annen behandling.

III: Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en ettervernsreform der rusavhengige blir fulgt opp på en systematisk måte etter behandlings- og fengselsopphold, herunder sikre boforhold og oppfølging som forebygger at de faller tilbake til rusmiljøet.

IV: Stortinget ber regjeringen vurdere å utvide bruken av Naltrekson.

V: Stortinget ber regjeringen vurdere å utvide bruken av Nalokson neseppray til en nasjonal ordning for å behandle overdoser.

VI: Stortinget ber regjeringen sikre at også personer i aktiv rus har tilgang til et krisesentertilbud med ansatte som har tverrfaglig kompetanse på rus og vold, enten i tilknytning til eksisterende krisesentre eller som selvstendig tilbud (Innst. 578 S (2020–2021), 17).

Komiteemedlemmene fra regjeringen kom ikke med noen forslag i denne innstillingen, det var kun komiteens flertall som kom med forslag og vedtak for innstillingen. Begge innstillingene ble behandlet på Stortinget under samme sak.

6.2.6 Verdigrunnlag og ruspolitikk hos partiene på Stortinget

Det har allerede vært en gjennomgang av de ulike partiene som satt i regjering under de ulike tidspunktene sitt verdigrunnlag og den ruspolitikken de har ført og som de fører den dag i dag, nå vil det være en kort gjennomgang av de resterende partiene som satt på Stortinget under debatten og voteringen på regjeringen sin rusreform fra 2019. Arbeiderpartiet er et sosialdemokratisk parti som i prinsippprogrammet deres forklarer at de kjemper for en rettferdig verden uten fattigdom og i fred hvor alle mennesker er frie, likestilte og har en innflytelse på sitt eget liv (Arbeiderpartiet u.å.). Partiet ønsker et samfunn som er basert på frihet, solidaritet og like muligheter for alle. Angående ruspolitikken ønsker de en omlegging av de helse- og strafferettslige sidene av dagens ruspolitikk, hvor personer med rusproblemer skal møtes med hjelp fremfor straff (Arbeiderpartiet u.å.). De ønsker at narkotika skal være forbudt, men ønsker, og man kan forvente at de på tidspunktet hvor rusreformen var oppe til

debatt, at de ønsket en å flytte ansvaret for samfunnets reaksjoner for bruk og besittelse av narkotika fra justissektoren til helsetjenesten (Arbeiderpartiet u.å.).

Sosialistisk Venstreparti definerer seg selv som et rødgrønt parti, altså at partiet fører en sosialistisk og grønn politikk. Ifølge prinsippprogrammet deres er de et demokratisk parti for de mange, ikke for de få (Sosialistisk Venstreparti u.å.). Partiet ønsker å gjennomføre en rusreform hvor bruk og besittelse av ulovlige rusmidler blir avkriminalisert, at rusmiddelbrukere skal møtes med hjelp ikke straff (Sosialistisk Venstreparti u.å.).

Senterpartiet er det siste partiet hvor deres verdigrunnlag og ruspolitikk ikke har blitt gjennomgått. Senterpartiet følger den kristne og humanistiske kulturarven hvor de ser på hvert menneske som unikt og uerstattelig. Partiet er et agrarparti som og er preget av euroskeptisisme (Senterpartiet u.å.). Senterpartiet ønsker å opprettholde forbudet mot bruk, besittelse og kjøp av narkotika i norsk lovgivning og straffebestemmelsene knyttet til dette (Senterpartiet u.å.). Til nå har alle de ulike partiene sine verdigrunnlag og den ruspolitikken de fører blitt presentert, nå går oppgaven videre til den siste delen av det empiriske materiale, debatten på Stortinget.

6.2.7 Debatten på Stortinget

Debatten på Stortinget ble holdt den 3. juni 2021, det var sak nr. 1 og sak nr. 2, som ble behandlet under ett, i debatten. Før det blir en fremstilling av det offisielle som skjedde på møte vil det pekes ut de ulike partiene sine kommentarer i forhold til hvor de og partiet deres sto angående Erna Solbergs regjering sin rusreform. Høyre sitt medlem Tone Wilhelmsen Trøen som president under debatten. Første taler var Sveinung Stensland, Høyre, som uttalte seg om rusreformen. Følgende kommentar innledet debatten;

Takk for samarbeidet om rusreformen. Mens det har vært harde tak ellers i rusdebatten, har vi hatt en konstruktiv dialog gjennom hele komitébehandlingen. Vi er satt til å lande dette og avgjøre rusfeltets videre politiske skjebne. Stortingets flertall stiller seg ikke bak rusreformen. Dette er en tapt mulighet, men det er ikke en tapt sak. Høyre skal jobbe videre for å realisere det som en gang blir vår tids største sosialreform, en kunnskapsbasert ruspolitikk og en felles erkjennelse av at vi ikke vil lykkes fullt ut om vi fortsetter i samme spor. Ikke å skifte kurs er også et valg, men vi lar oss ikke stanse med dette. Selv om regjeringens rusreform faller, har ikke arbeidet med den vært bortkastet. Vi har reist en viktig debatt om rusfeltet, om samfunnets syn på mennesker med rusutfordringer og om mekanismene som driver narkotikafeltet, fra både et selger- og brukerperspektiv, samt samfunnets reaksjoner og virkemidler («Debatt i Stortinget» 2021, 6166).

Arbeiderpartiet utalte seg i debatten om at de ikke støttet regjeringen sin rusreform, men Ingvild Kjerkholt sa følgende;

Arbeiderpartiet vil opprettholde et forbud mot narkotika, men foreslår endringer i lovverket som sikrer en avkriminalisering for bruk og besittelse av mindre brukerdoser for tungt rusavhengige, sånn at denne gruppen møtes med god helsehjelp og oppfølging istedenfor straffereaksjoner («Debatt i Stortinget» 2021, 6167).

Deretter var det Senterpartiet, Kjersti Toppe, sin tur til å tale, her kom følgende svar;

I dag kunne vi debattert ei av dei aller viktigaste politiske sakene i denne stortingsperioden, nemlig ei reform for solidarisk ruspolitikk som vert kombinert med ei forebyggings- og behandlingsreform. Dessverre vert det i dag ikkje vedtatt ei slik reform. Det er fordi regjeringspartia på førehand hadde bestemt seg for å køyra igjennom ei reform som ikkje hadde støtte verken i befolkninga eller på Stortinget. (...) Senterpartiet støttar ikkje ei generell avkriminalisering av narkotika. Vi er bekymra for signaleffekten dette vil gi, og at bruk av narkotika vert ufarleggjort. Særleg er vi bekymra for konsekvensane ei slik reform ville fått for narkotikabruken blant ungdom. Narkotikabruken i Noreg er lav samanlikna med andre land. Vi kan ikkje gå inn for ei reform der vi risikerer ein auke i bruken av narkotika som ein konsekvens av generell avkriminalisering («Debatt i Stortinget» 2021, 6168).

Nicholas Wilkinson representerte Sosialistisk Venstreparti, følgende svar kom fra dette partiet;

Jeg er stolt av at SV fikk et stort flertall på Stortinget i 2017 for at bruk av narkotika skulle flyttes fra straff i justissektoren til hjelp i helsetjenesten – et stort flertall, med SV, Høyre, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne – og Arbeiderpartiet. (...) Rusreformen har stor støtte på venstresiden, med SV, Rødt, Miljøpartiet De Grønne – og et stort mindretall i Arbeiderpartiet («Debatt i Stortinget» 2021, 6169).

Carl-Erik Grimstad for Venstre sa følgende;

Dette var dagen da vi skulle sette to streker under en av de viktigste sosialpolitiske reformene på mange tiår. Dette var dagen da vi skulle bringe nytt håp til tusener i dette landet som sliter med rusutfordringer, til deres pårørende og deres venner. Dette var dagen da vi skulle bla over til en ny side i dreieboken om norsk historie, ta fatt på å sette fri en stor, stigmatisert pasientgruppe – folk som lever uverdige liv, under dårlige boforhold, ofte med dårlig hygiene. De bærer et kors fordi de gjennom store deler av sitt liv har blitt straffet for sin avhengighetsdiagnose i stedet for å bli gitt passende behandling. Dette var dagen da vi, med brukerorganisasjonene på laget, skulle igangsette et skreddersydd behandlingsapparat av en helt ny dimensjon – samtidig som vi tok fatt på å stanse nyrekrutteringen til dette destruktive miljøet. Slik gikk det ikke. Og hvorfor? Jo, fordi noen fortsatt sitter fastlåst i fordommene som har preget norsk ruspolitikk siden det gikk ut et bud fra den amerikanske administrasjonen på 1960- og 1970-tallet om å gjøre oss til slaver av verdens narkobaroner («Debatt i Stortinget» 2021, 6170).

En av de viktigste kommentarene kom fra Kristelig Folkeparti. Geir Jørgen Bekkevold sa følgende under debatten på Stortinget;

Kristelig Folkepartis primære standpunkt i denne saken er allment kjent. Gjennom enigheten i Granavolden-plattformen gikk vi med på at regjeringspartiene skulle legge fram forslag til en rusreform som endret samfunnets reaksjoner på bruk og besittelse av illegale rusmidler, ved å overføre ansvaret fra justissektoren til helsesektoren. Vi støtter en helsereform for rusavhengige, og jeg vil løfte fram viktigheten av et godt behandlingstilbud, hjelp og oppfølging for dem som trenger det. Granavolden-enigheten sammenfaller ikke med vårt primære syn i ruspolitikken, men på bakgrunn av enigheten vil vi likevel stemme for forslaget om avkriminalisering i dag («Debatt i Stortinget» 2021, 6170–71).

Under debatten ble det satt frem i alt 18 forslag hvorav fire av forslagene kom fra regjeringen. Alle disse kommentaren kom i taletiden til de ulike partiene, her la de og frem hvilke andre forslag partiet deres ga støtte til. De fire forslagene som kom fra regjeringen ble ikke bifalt på Stortinget. De tre første forslagene fra regjeringen, med Sosialistisk Venstreparti, var om endringer i straffansvarsloven, legemiddeloven, politiloven, brukerromloven, straffeloven og kommunale helse- og omsorgstjenesteloven. Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet stemte imot forslagene til regjeringen og Sosialistisk Venstreparti. Det andre forslaget kom fra bare regjeringen, dette var om utlendingsloven. Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet de Grønne stemte imot. Regjeringens forslag om å oppheve straffeansvaret for bruk av narkotika og erverv og innehav av en mindre mengde narkotika til egen bruk ble ikke vedtatt på Stortinget. Det som ble vedtatt på Stortinget under debatten var at kommunene skulle ha en rådgivningsenhet for russaker som skulle møte personer når det var satt som vilkår for bestemt strafferettslig reaksjon. Videre ble det og vedtatt at det skulle bli foreslått lovendringer slik at fengsel ikke lengre ble straffereaksjon ved bruk og besittelse av narkotika til eget bruk (Prop. 92 L (2020-2021), Innst. 612 L (2020-2021), Lovvedtak 148 (2020-2021)). Vedtakene som kom fra komitehøringen ble alle vedtatt under voteringen. Det første vedtaket var det kun Fremskrittspartiet som var imot. Det andre vedtaket var det Senterpartiet og Fremskrittspartiet som var imot. Det tredje vedtaket var Høyre og Kristelig Folkeparti imot. Det ble i debatten enstemmig vedtatt at Dokument 8:111 S skulle vedlegges protokollen («Voteringsresultat» 2021).

Under debatten om innstillingen, Innst. 578 S, om Dokument 8:119 S ble det lagt frem 20 forslag. Ingen av forslagene kom fra regjeringen. Ingen av forslagene ble vedtatt under debatten på Stortinget. Vedtakene fra komiteen ble votert på under debatten på Stortinget, alle vedtakene ble vedtatt på Stortinget. I forhold til vedtak IV stemte Høyre, Sosialistisk

Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet de Grønne og Rødt imot vedtaket. Det ble derimot vedtatt ettersom det var 49 mot 37 stemmer på Stortinget. De andre vedtakene ble og vedtatt, hvor regjeringen stemte imot, 56 mot 30 stemmer («Stortinget - Møte torsdag den 3. juni 2021 - Sak nr. 2» 2021).

Etter to debatter på Stortinget ble det gjort følgende vedtak til lov;

§ 37 første ledd bokstav j og k skal lyde:

j) gjennomføre ungdomsoppfølging i konfliktrådet med varighet på inntil ett år, forutsatt at domfelte var mellom 15 og 18 år på handlingstidspunktet, at saken egner seg for slik behandling og at det foreligger samtykke fra domfelte og domfeltes eventuelle verger.

k) møte hos rådgivende enhet for russaker etter innkalling, forutsatt at domfellelsen gjelder bruk, erverv, besittelse eller oppbevaring av narkotika til domfeltes egen bruk etter § 231 eller legemiddeloven § 31, jf. § 24 første ledd eller

Nåværende første ledd bokstav k blir første ledd ny bokstav l.

§ 53 fjerde ledd skal lyde:

Dersom lovbryteren var under 18 år på behandlingstidspunktet, kan retten bestemme at fullbyrdingen av straffen utsettes i en prøvetid (betinget bot). *Det samme gjelder når en lovbryter har ervervet, besittet eller oppbevart narkotika til egen bruk etter § 231 eller legemiddeloven § 31, jf. § 24 første ledd.* Prøvetiden skal i alminnelighet være to år. Fullbyrdingsuttsettelse gis på det grunnvilkår at den domfelte ikke begår en ny straffbar handling i prøvetiden. I tillegg kan retten fastsette særvilkår som nevnt i § 36 og § 37 bokstav a til k. Den siktede skal få uttale seg om særvilkår før de fastsettes. § 39 gjelder tilsvarende så langt den passer. Ved forelegg gjelder reglene om betinget bot tilsvarende så langt de passer.

I lov 24 juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. gjøres følgende endringer:

Ny § 3-9 b skal lyde:

§ 3-9 b *Rådgivende enhet for russaker*

Kommunen skal ha en rådgivende enhet for russaker. Denne enheten skal ha ansvar for å møte personer når oppmøte for enheten er satt som vilkår for en bestemt strafferettslig reaksjon, inkludert gjennomføre ruskontroll eller straffeloven § 37 første ledd bokstav d dersom det er satt som vilkår.

Departementene kan gi nærmere forskrifter om den rådgivende enheten, blant annet om organiseringen og tjenestens innhold, inkludert formidling til og samhandling med andre tjenester og om kommunenes behandling av opplysninger i slike saker.

(«Vedtak til lov om endringer i straffeloven» 2021)

I dette kapittelet har det vært en grundig gjennomgang av hva som skjedde i den politiske prosessen til Erna Solbergs regjering sin rusreform. Oppgaven startet med å beskrive

regjeringen sine ulike verdigrunnlag og ruspolitikk, deretter en gjennomgang av regjeringserklæringen som inkluderte rusreformen. Det har vært en gjennomgang av utredningen som kom for forberedelsen av en gjennomføring av rusreformen, proposisjonen som Helse- og omsorgsdepartementet leverte inn til Stortinget og skifte i regjeringen sine verdigrunnlag og ruspolitikk. Helt til slutt har beslutningstakingsprosessen blitt gjennomgått, hvor partiene som satt på Stortinget sine verdigrunnlag og ruspolitikk har blitt presentert, samt komitébehandlingen som førte til en innstilling som ble debattert på Stortinget. Helt til slutt i kapittel 6 har de ulike synspunktene til partiene under debatten blitt kommentert og resultatet av debatten har blitt presentert. Oppgaven vil nå analysere og diskutere kapittel 5 og kapittel 6, empiri materiale, opp mot teoriene som ble presentert i kapittel 3.

Kapittel 7 Analyse og diskusjon

Oppgaven har lagt frem ulike teorier og datagrunnlag for at det nå skal bli en analyse av problemstillingen og forskningsspørsmålene til denne oppgaven, *Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021? Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette? Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette?*

For at analysen skal være mest mulig oversiktlig vil den ta utgangspunkt i hvordan de ulike teoriene, se kapittel 3 om teori, er lagt frem. Det vil si at analysen starter med historisk institusjonalisme for å gå videre med stiavhengighet, og avslutter med de politiske skillelinjene. Analysen tar utgangspunkt i empirien fra kapittel 5 som data for å forklare hva som eventuelt har skjedd og som kan forklare hva som skjedde under den politiske prosessen som blir presentert i kapittel 6 om regjeringen sin rusreform fra 2019. I kapittel 2 om kontekst ble ruspolitikken i Norge delt inn i tre kategorier, disse tre kategoriene vil og bli brukt nå i analysen for å få klarere frem hvilken rolle partiene har hatt i ruspolitikken i Norge. De tre kategoriene har i denne oppgaven fått navnene beredskapsfasen og den helsedominerendefasen, den straffedominerende fasen og behandlingsfasen. I kapittel 5 om norsk ruspolitikk er de ulike dokumentene strukturert på samme måte som i kontekst, det er denne strukturen analysen og vil følge. Først vil analysen ta for seg den historiske institusjonalismen som teori for å kunne analysere de ulike periodene som har vært i ruspolitikken i Norge. Deretter vil stiavhengighet bli analysert opp mot de samme periodene for å til slutt se på de ulike politiske skillelinjene som har blitt presentert underveis både i teorikapittelet, men og underveis i empirikapitlene.

For at det skal bli tydelig hvordan de ulike partiene har ført ruspolitikk i Norge vil analysen av de ulike teoriene og datagrunnlaget bli delt inn i flere kategorier. Analysen vil dele inn partiene i tre ulike kategorier for å så analysere hvordan de har ført ruspolitikk i Norge i henhold til teoriene som har blitt introdusert. De tre kategoriene er sentrums-, høyre- og venstrepartier. Sentrumspartier er Senterpartiet, Venstre, og Kristelig Folkeparti. Høyrepartier er Høyre og Fremskrittspartiet. Venstrepartier er Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt (Nasjonal digital læringsarena u.å.). Det har vært mange koalisjonsregjeringen opp gjennom årene, men oppgaven vil ta utgangspunkt i hvilket parti som hadde flertall, slik at hvis Venstre dannet en regjering med Høyre og Senterpartiet vil dette være en sentrums-høyreparti-koalisjon.

7.1 Historisk institusjonalisme

Historisk institusjonalisme skal i grunn hjelpe til å forklare hvorfor den institusjonelle organiseringen av politikken er i konflikt, den skal forklare hvorfor den noen ganger privilegerer noen interesser, men andre ganger demobiliserer andre interesser. Den understreker at tidligere valg som har skjedd i politikken eller i institusjonene, partiene, har en påvirkning på en rekke av påfølgende alternativer. De første årene av ruspolitikk i Norge var preget av internasjonalt samarbeid, både den første og den andre opiumsloven kom som et internasjonalt samarbeid. Disse to lovene kom under Venstre, et liberalt parti, og ble enstemmig vedtatt på Stortinget uten debatt. Venstre var det første partiet som satt i regjering når det skjedde en straffebestemmelse ved ruspolitikken i Norge, dette i 1928 når det ble bestemt at overtredelse av loven skulle bli straffet med bøter eller fengsel inntil seks måneder, og dette ble enstemmig vedtatt på Stortinget uten debatt. I følge historisk institusjonalisme så er dette et valg som har endret følgene alternativer i politikken. Det at et liberalt parti bestemte seg for at det måtte bli innført en straffebestemmelse har påvirket senere politikk som har blitt ført. Nå vil oppgaven analysere de ulike kategoriene av partier opp mot den institusjonelle organiseringen til partiene og se på om de tidligere valgene som partiene har tatt har påvirket politikken som de fører per dags dato. I denne delen av analysen prøver jeg å besvare det første forskningsspørsmålet; *Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette?*

7.1.1 Sentrumspartier sin institusjonelle organisering

Sentrumspartiene består av Venstre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti. Venstre er ifølge deres partiprogram et sosialliberalt parti som presenterer den liberale idétradisjonen i norsk politikk. Det vil si at de setter frihet, felleskap og framtid høyt som samfunns mål. Senterpartiet er et agrarparti som følger den kristne og humanistiske kulturarven. Partiet bygger på den kristne og nasjonale grunn og vil tilrettelegge for en harmonisk samfunnsutvikling hvor individet og menneskeverdet skal være det sentrale i samfunnet. Kristelig Folkeparti er et kristendemokratiske parti som henter sine verdigrunnlag fra Bibelen, den kristne kulturarven og grunnleggende menneskerettigheter. Sentrumspartiene skiller seg meget med hvilke verdier de forholder seg til. Senterpartiet og Kristelig Folkeparti bygger

begge på kristne verdier, derimot Venstre er et sosialliberalt parti som bygger på frihet. Venstre var som tidligere nevnt det første partiet som satt i regjering når det kommer til tidslinjen for ruspolitikken i denne oppgaven. Venstre var og det første partiet som satt en straffebestemmelse for overtredelser av loven.

Sentrumspartiene var fra 1960-tallet til tidlig 2000-tallet bare i egne sentrumsparti-regjeringer, sentrums-høyreparti-koalisjonsregjeringer eller i høyre-sentrumsparti-koalisjonsregjeringer. Fra 2000-tallet har det vært sentrums-høyreparti-koalisjonsregjeringer, venstre-sentrumsparti-koalisjonsregjeringer og høyre-sentrumsparti-koalisjonsregjeringer. Først vil oppgaven ta for seg 1960-tallet til tidlig 2000-tallet for å se på hvordan sentrumspartiene har forholdt seg til ruspolitikken de har ført. Deretter fra 2000-tallet frem til at regjeringen sin rusreform fra 2019 ikke ble vedtatt på Stortinget. De første årene med ruspolitikk var som nevnt tidligere preget av internasjonalt samarbeid, og det eneste som denne analysen tar med seg er at Venstre, et sosialliberalt parti, innførte straffebestemmelse i 1928.

Sentrumspartiene fra 1960-tallet til tidlig 2000-tallet var i regjeringer med enten sentrumspartier eller Høyre. Under disse regjeringene har det vært økning av strafferammene, endring i straffeloven og på sent 1990-tallet et mål om narkotikafritt samfunn. Det at sentrumspartiene har vært en del av strengere straffebestemmelser og innføring av en straffelov for narkotikabruk er ikke overraskende med tanke på hvilke kjerneverdier som ligger til grunne for to av sentrumspartiene. Både Senterpartiet og Kristelig Folkeparti bygger på kristne verdier og har tidlig tatt et standpunkt som parti hvor deres verdier ligger. Det at sentrumspartiene har ført en straffedominerende fase i ruspolitikken gjennom disse årene har kanskje gjort at deres politikk er preget den dag i dag. Historisk institusjonalisme snakker om en prosess som ikke er stødig og kontinuerlig, men som tar sted i utbrudd av aktivitet i øyeblikk med politiske muligheter, altså kritiske vendepunkter. For sentrumspartiene sin politikk kan det ha vært et kritisk vendepunkt i 1985, da Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet satt i en flertallsregjering og kom med en målsetting om narkotikafritt samfunn. Kristelig Folkeparti sin regjering sammen med Senterpartiet og Venstre fortsatte dette målet med narkotikafritt samfunn, så her har det vært en endring i partiene sin institusjonelle organisering, fra straff til behandling.

På 2000-tallet har det vært flere endringer for sentrumspartiene. Sentrumspartiene var som nevnt enten i regjering med andre sentrumspartier eller med høyre siden starten av den tidslinjen som denne oppgaven forholder seg til, men dette endret seg på 2000-tallet. I denne perioden var det et nytt skifte i hvordan ruspolitikken ble håndtert, fra straff til behandling. Kristelig Folkeparti og Venstre har kun vært i regjering med Høyre under denne perioden, men Senterpartiet var i regjering med Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Her har det skjedd et kritisk vendepunkt for Senterpartiet, med at de har gått fra sentrums-høyresiden til venstresiden i politikken. Her kommer Sorensen (2015, 18) sin tanke om skapelsen, utholdenheten og endringen av institusjoner over tid inn. Senterpartiet hadde en egeninteresse om deres utholdenhet og endring hvor de gikk fra høyresiden til venstresiden. Det var på bakgrunn av at de ikke fikk gjennom den politikken de ønsket på høyresiden, hvor det på 1990-tallet hadde vært mye fokus rundt medlemskap og forhold med EU. Det er en behandlingsfase på 2000-tallet hvor alle de tre sentrumspartiene er med på en eller annen måte, men deres verdigrunnlag endres ikke stort her heller. Venstre som et sosialliberalt parti er det eneste sentrumspartiet som støttet Erna Solberg sin høyre-regjering sitt forslag om å overføre ansvaret for samfunnets oppfølging av bruk og besittelse fra justissektoren til helsesektoren.

7.1.2 Høyrepartier sin institusjonelle organisering

Høyresiden består av Høyre og Fremskrittspartiet. Høyre er et liberalkonservativt parti, som har et kristent kulturgrunnlag, men ønsker å bygge et samfunn som er preget av tillit, åpenhet og små forskjeller. Fremskrittspartiet er et liberalistisk folkeparti som ønsker frihet for enkeltmenneske. Fremskrittspartiet har en kort historie når det kommer til ruspolitikk i Norge, ifølge tidslinjen som denne oppgaven forholder seg til. Partiet har kun vært med i regjering på 2000-tallet når det har vært endringer i ruspolitikken i Norge. Høyre derimot har en lang historie med å sitte i regjering under viktige hendelser i ruspolitikken. Som nevnt ovenfor med sentrumspartiene, har Høyre vært i regjering flere ganger med sentrumspartiene, noe som ikke overrasker ettersom partiet bygger på flere av de samme verdiene som man finner i alle de tre sentrumspartiene, liberalt, konservativt og kristne verdier. Høyre som parti stod for et kritisk vendepunkt i den institusjonelle organisering av partiene i 1985 når det ble et skifte fra straff til behandling. Det som er interessant med akkurat dette vendepunktet er at året før bestemte regjeringen at strafferammen for narkotikalovbrudd skulle økes til den strengeste

straffen med 21 års fengsel. Det er mulig å argumentere for at dette ikke var et vendepunkt for den institusjonelle organiseringen for partiene, ettersom det var en handlingsplan om å få et narkotikafritt samfunn, men ingen endring på straffebestemmelser. Derimot, skjedde det et skifte her i holdningen til partiene og hvordan samfunnet skulle reagere på rusmiddelbruk.

2000-tallet kom med flere vendepunkt for høyrepartiene, Høyre var med i Kristelig Folkeparti sin regjering fra 2001 til 2005 hvor det var et skifte i samfunnet sin reaksjon. I 2005 kom det en handlingsplan som alle sentrumspartiene, venstrepartiene og Høyre støttet, derimot Fremskrittspartiet ga ikke sin støtte til handlingsplanen hvor visjonen var en frihet fra rusmiddelproblemer. Derimot, Fremskrittspartiet var en del av Erna Solberg sin regjering som la frem rusreformen fra 2019. Det som er interessant å merke seg her er at Fremskrittspartiet ikke var en del av flertallet på Stortinget som ville overføre ansvaret av samfunnets oppfølging av bruk og besittelse til eget bruk fra justissektoren til helsesektoren. Dette går kanskje ikke imot partiet sin institusjonelle organisering, ettersom de og trakk seg ut av regjeringen når Kristelig Folkeparti ble en del etter Granavolden-plattformen. Grunnen til at Fremskrittspartiet gikk ut av regjering hadde i hovedsak ikke noe med ruspolitikken å gjøre, men om innvandringspolitikk. Derimot, sa Fremskrittspartiet sin leder, Siv Jensen, at partiet ikke fikk gjennomført nok av partiet sin politikk og at regjeringen hadde blitt retningsløs og grå (Krekling 2020). Fremskrittspartiet sa og under debatten på Stortinget om rusreformen at de hele veiene har vært tydelig på at de ikke støttet regjeringen sin rusreform slik som den ble presentert. Dette spesielt da avkriminaliseringen som regjeringen ønsket å gjennomføre.

På en måte er det mulig å argumentere for at høyrepartiene ikke har endret mye på sin institusjonelle organisering, at kjerneverdiene er like den dag i dag. Derimot, Høyre har endret nok til at det er mulig å argumentere for at det har vært kritiske vendepunkt i partiet. Dette er nok på bakgrunn av egeninteresse og positiv tilbakemelding som har ført til at partiet har endret seg i forhold til samfunnet sin reaksjon og på problemene som har oppstått underveis. Det at det ble et skifte i 1985 har banet veien for at Høyre som parti har måtte endret sitt standpunkt på rusproblematikken, hvor de har fokusert mer på behandling enn straff. Fremskrittspartiet derimot, har beholdt mye av sine kjerneverdier. Det er vanskelig å si om det har vært noen kritiske vendepunkt for partiet, ettersom de har en kort historie i regjering når det har skjedd viktige hendelser i ruspolitikken. Høyre har endret på sine grunnverdier når det kommer til ruspolitikken. De har gått fra å ønske den strengeste straffen for

narkotikalovbrudd til å ønske å løfte strafferammen for bruk og besittelse til egent bruk. Dette går imot deres konservative politikk som har tidligere blitt ført. Partiet er og liberalt som har nok stilt sterkere i prosessen når det kommer til ruspolitikken de har ført de siste årene.

7.1.3 Venstrepartier sin institusjonelle organisering

Helt til slutt er det venstrepartiene sin institusjonelle organisering. Venstresiden består av partiene Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Arbeiderpartiet er et sosialdemokratisk parti som bygger politikken sin på grunnverdier om frihet, likhet og solidaritet. Sosialistisk Venstreparti er ifølge deres partiprogram et sosialistisk, demokratisk og grønt parti. Rødt er et sosialistisk parti ifølge partiprogrammet deres, dette er et meget nytt parti og har ikke vært en del av store hendelser i ruspolitikken i Norge og dermed vil ikke bli en del av videre analyse ettersom det er ikke nok historie å analysere. Arbeiderpartiet derimot, har en lang historie innenfor tidslinjen som denne oppgaven forholder seg til. Den første hendelsen som kanskje har vært med på å forme partiet angående ruspolitikk var legemiddeloven, hvor det ble en strafferamme på inntil to år i fengsel. På lik linje som sentrumspartiene og høyrepartiet hadde en straffefase mellom 1960-tallet og tidlig 2000-tallet, hadde og venstresiden, Arbeiderpartiet, og en straffefase. Derimot, skjedde det er skifte tidligere for venstresiden enn for de andre partiene. Arbeiderpartiet kom med den første fremstillingen av narkotikaproblemer i Norge i 1976, hvor det ble større fokus på behandling enn straff. Dette førte til at det ble en anerkjennelse av at narkotikabruk er et sammensatt problem og var kritiske til å øke strafferammen mer enn nødvendig.

Venstresiden har hatt en mer liberal holdning til ruspolitikken, og har jobbet for å behandle og forebygge tidligere enn sentrums- og høyrepartiene har gjort. Under Jens Stoltenberg sin regjering fra 2005 til 2013 ble det gjort store endringer i ruspolitikken. Fokuset har vært å redusere de negative konsekvensene som rusmiddelbruk har for samfunnet og for enkeltpersoner. Jens Stoltenberg har vært åpen om hvor nære rusproblematikk har vært for han og hans familie, så her er det en egeninteresse som har endret den institusjonelle organiseringen til partiet. Under en annen politiker kan det være at ruspolitikken aldri hadde fått den samme oppmerksomheten i politikken som den fikk under Jens Stoltenberg. Derimot, som nevnt har Arbeiderpartiet hatt en mer liberal ruspolitikk og fokuset deres endret seg tidligere fra straff til behandling og hjelp enn hva sentrums- og høyrepartiene sin politikk

gjorde. Venstresiden stilte seg og bak høyreregjeringen sitt ønske om å flytte ansvaret fra justis- til helsesektoren. Derimot, stilte ikke venstresiden seg bak regjeringen sin rusreform fra 2019. Arbeiderpartiet ønsket at narkotika fremdeles skulle være ulovlig, Sosialistisk Venstreparti derimot ønsket at det skulle gjennomføres en avkriminalisering av bruk og besittelse til eget bruk. Under debatten kom det og frem at rusreformen til regjeringen hadde stor støtte fra venstresiden med da Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og et mindretall i Arbeiderpartiet.

Før oppgaven går videre til den neste delen som tar for seg forskningsspørsmålet; *Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette?* Historisk institusjonalisme og den institusjonelle organiseringen av politikken vært skiftende for flere partier. Tidlige valg har påvirket at det var en straffedominerende fase hos sentrumpartiene, høyrepartiene og venstrepartiene over en lengre periode. Dette har satt sine spor hos partiene, og flere av partiene som var tidlig med i ruspolitikken har beholdt deres synspunkt, slik som Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti. Arbeiderpartiet og Høyre har tatt en omvending på ruspolitikken, hvor de er til dags mer for en liberal ruspolitikk, slik som Venstre, Rødt og Sosialistisk Venstreparti. Det er tydelig at det har skjedd endringer hos partiene, men det er ikke mulig å konkret si at dette har hatt en påvirkning på resultatet av regjeringen sin rusreform. Det som er mulig å se er at partiene er åpne for en mer liberal politikk, på sine premisser, enn hva de har vært tidligere i historien. Oppgaven vil nå gå videre til å analysere stiavhengighet hos partiene, spesielt da de ulike sekvensene og avkastningen til partiene.

7.2 Stiavhengighet

Stiavhengighet er et konsept som stammer fra historisk institusjonalisme. Derimot, stiavhengighet ser på selve endringene og sekvensene som er med på å endre det institusjonelle mønsteret. Nå vil det bli en analyse av de tre ulike kategoriene av partier i forhold til de to sekvensene som det ble skrevet om i kapittel 3, selvforsterkende sekvenser, reaktive sekvenser og økende avkastning. I selvforsterkende sekvenser er kritiske vendepunkt viktige, hvor det har skjedd en endring i politikken hvor en institusjon har fått en positiv tilbakemelding og dermed viderefører eller kjemper mot en avgjørelse. I reaktive sekvenser er det tilfeldige sammenkoblede hendelser og tidsmessige ordnede hendelser som er årsaken til

en hendelse. Der skjer det gjerne brekkpunkt, hvor det er en overraskende pause eller brekk i de teoretiske forventningene som gjerne forskeren har. Ovenfor har det blitt analysert hvordan partiene har forholdt seg til sine grunnverdier og partiet sin institusjonelle organisering, nå vil det bli et dypdykk i de viktige sekvensene som kanskje har endret på den institusjonelle organiseringen. I tillegg til de to sekvensene vil det og bli sett på økende avkastning og om dette har hatt en påvirkning på politikken som har blitt ført. Økende avkastning fokuserer på tidshorisonter, status quo skjevhet og effektivitetsfremmede mekanismer.

7.2.1 Kritiske vendepunkt, brekkpunkt og økende avkastning hos sentrumspartier

Det første brekkpunkt for sentrumspartiene er i 1928 når Venstre sin regjering, men enstemmig vedtagelse på Stortinget uten debatt, legger ved strafferammer for narkotikalovbrudd. Ved å bruke kaosteorien, ikke mulig å forutsi hva som skjer etterpå, kan man se at denne hendelsen har ført til en reaktiv sekvens for sentrumspartiene. Sentrumspartiene har vært en del av endring i strafferammen fire av fem ganger i ruspolitikken sin historie i forhold til den tidslinjen som denne oppgaven følger. Under de fem gangene som strafferammen har økt har det vært mye negativ mediedekning på rusproblematikken i Norge, spesielt det nye rusproblemet som oppstod på 1960-tallet. Det er mulig å se i hvordan partiene har forholdt seg til ruspolitikken på denne tiden. Den andre gangen sentrumspartiene, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, var involvert i en endring av strafferammen var i 1968, kort tid etter det nye rusproblemet oppstod i Oslo og Bergen. Deretter var sentrumspartiene, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, med på en økning av strafferammen i 1981 og i 1984. Venstre er det eneste sentrumspartiet som ikke har vært med på disse brekkpunktene og dermed ikke har den samme reaktive sekvensen som har bygget på negativ tilbakemelding fra media.

I 1985 skjedde det et skifte, eller et kritisk vendepunkt, som har endret sentrumspartiene, spesielt Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, sine verdigrunnlag eller subjektive livssyn. Her kom det en planmessig og systematisk innsats i arbeid mot narkotikaproblemet i Norge, hvor målsettingen var et narkotikafritt samfunn. Fokuset skiftet fra straff til behandling, hvor ressursene skulle brukes til å etablere et godt hjelpeapparat ettersom det var geografiske skjevheter i hjelpetiltakene (St. meld. nr. 13 (1985-86), 6). Dette vendepunktet kan både være en reaktiv sekvens og en selvforsterkende sekvens. Årsaken til at regjeringen bestemte seg for

å legge frem en ny Stortingsmelding og endre måten de behandlet problemet på kan være på bakgrunn av både negativ og positiv tilbakemelding. Negativ tilbakemelding fra media, at det var et økende problem fremdeles, og at regjeringen måtte sette inn ytterligere tiltak, eller en positiv tilbakemelding om at det som tidligere regjeringer hadde gjort hadde hatt en effekt og dermed måtte flere tiltak settes inn. I måten det legges frem på i Stortingsmeldingen virker det som det er en blanding av de to tilbakemeldingene, om at det er et problem som må jobbes mer med, men at tiltakene som allerede var fungerte, men måtte bare forbedres og bli mer effektivt.

Etter dette vendepunktet har sentrumspartiene forsettet med en behandlingsfase gjennom 1990-tallet og 2000-tallet, dette både i Kjell Magne Bondevik sin første regjering bestående av bare sentrumspartiene, og i Bondevik sin andre regjering med Høyre og Venstre. Senterpartiet hadde et annet vendepunkt på 2000-tallet når de gikk inn i regjering med venstresiden. Tidligere i analysen har det blitt nevnt at sentrumspartiene har i forhold til den tidslinjen om ruspolitikk som denne oppgaven forholder seg til bare vært i egne sentrumsparti regjeringer eller i sentrums- og høyreparti regjeringer. Senterpartiet derimot gikk inn i regjering med Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti under Jens Stoltenberg. Dette skifte fra sentrum-borgerlig til venstresiden kan ha sørget for en selvforsterkende sekvens for Senterpartiet som igjen har endret på det institusjonelle mønsteret til partiet. Senterpartiet har igjen gått inn i en ny regjering sammen med venstresiden, med Jonas Gahr Større som statsminister, så valget i 2005 var et kritisk vendepunkt for Senterpartiet som har ført til en selvforsterkende sekvens for partiet. Senterpartiet la selv frem to representantforslag i henhold til Erna Solberg sin regjering sin proposisjon om rusreform. De er ikke for å liberalisere narkotikalovgivning, men er for alternativ reaksjonsformer som dreier seg om bruk og besittelse av små mengder.

Venstre og Kristelig Folkeparti satt i regjering med Høyre når proposisjonen til Stortinget var under behandling, og ikke ble vedtatt på Stortinget. Venstre som parti ser ikke ut som har hatt flere kritiske vendepunkt eller brekkpunkt gjennom ruspolitikken sin historie, bortsett fra brekkpunktet i 1985 hvor det var en endring fra straff til behandling. Venstre gikk først inn i regjering med Høyre og Fremskrittspartiet, og det var denne regjeringen som la frem i deres regjeringsplattform, Jeløya, at et utvalg skulle settes ned og fikk mandat for å gjennomføre regjeringen sin rusreform, NOU 2019: 26 *Rusreformen – fra straff til hjelp*. Venstre er for en

avkriminalisering av mindre besittelse til eget bruk, og det er ingen betydelige hendelser som det kan pekes på hvor dette ikke skal stemme i forhold til deres sosialliberale politikk. Kristelig Folkeparti derimot, hadde et meget stort og kritisk vendepunkt når de gikk inn i regjering med Høyre, Venstre og Fremskrittspartiet i 2019. Kristelig Folkeparti gikk gjennom enigheten i Granavolden-plattformen at de var med på at regjeringspartiene skulle legge fram forslag til en rusreform, men at enighetene ikke sammenfalt med deres primære syn i ruspolitikken. Derimot, stemte de likevel for forslaget om avkriminalisering ved debatten av rusreformen. Her har det skjedd en endring i partiet sine skillelinjer som kan føre til at det ved senere tid skjer en reaksjon på akkurat dette vendepunktet for partiet.

Sentrumspartiene Venstre og Kristelig Folkeparti ser ikke ut til å ha en økende avkastning nå når deres historie har blitt analysert. Derimot, Senterpartiet sitt valg om å bryte med høyresiden og gå over til venstresiden kan diskuteres at økende avkastning har hatt en påvirkning. Skjevheten, status quo, ble endret på høyresiden av politikken på 1990-tallet da EU-kampen hadde vært oppe igjen. Senterpartiet holdt på sine sterke og klare engasjement i EU-saken som gjorde at de ikke gikk inn i Bondevik, Kristelig Folkeparti, sin regjering (Senterpartiet, u.å.-a). Det kan diskuteres at dette og har med politiske skillelinjer å gjøre, som blir analysert senere, men her er det et valg som blir tatt av Senterpartiet som gjør at de stiller svakere i politikken basert på deres verdigrunnlag. De mistet vippeposisjonen sin i 2001 etter at de stod på deres verdigrunnlag, som gjorde det vanskelig for partiet å utvikle seg videre, som kan ha ført til at de så heller på kortsiktige løsninger som om å gå inn i regjering sammen med venstresiden (Senterpartiet, u.å.-a). Dett er bare en liten del av det store bilde, men de ulike hendelsene og valgene som har blitt tatt blir puslet sammen og kan kanskje til slutt gi et klart bilde. Nå går oppgaven videre til høyrepartiene sin stivhengighet.

7.2.2 Kritiske vendepunkt, brekkpunkt og økende avkastning hos høyrepartier

Første gangen, ifølge den tidslinjen oppgaven forholder seg til, Høyre var i en regjering under en viktig hendelse var i 1966. Her starter utgangspunktet for analysen til Høyre sine kritiske vendepunkt eller brekkpunkt. Utgangspunktet starter med at Høyre er med i en regjering som for i oppgave å skjerpe strafferammene for narkotikalovbrudd. Høyre på lik linje som sentrumspartiene var en del av tre av fem økninger av strafferammene, og på lik linje som

Senterpartiet og Kristelig Folkeparti ønsket Høyre å øke strafferammene til den strengeste straffen på 21 år i 1981 da Arbeiderpartiet stilte seg kritiske til dette. Strafferammen ble økt til 21 år tre år senere i 1984, under Høyre sin flertallsregjering sammen med Senterpartiet og Kristelig Folkeparti. Dette har nok skapt en sti for Høyre som parti under denne perioden, men stien endrer seg fort. Kåre Willoch, Høyre, sin regjering sammen med Kristelig Folkeparti og Senterpartiet kommer med Stortingsmeldingen hvor målsettingen er et narkotikafritt samfunn i 1985. Høyre er ikke tilbake i regjering, når det skjer en hendelse i ruspolitikken, før de går inn i Kjell Magne Bondevik, Kristelig Folkeparti, sin regjering sammen med Venstre. Under denne regjeringen er det fremdeles en visjon om et narkotikafritt samfunn.

I 2004 er det en splittelse i Høyre, hvor noen fra Høyre ikke ønsket endringene i sprøyteromsloven. Noen medlemmer i komiteen stilte seg bak forslaget for å gjennomføre endringene, derimot var det noen som ikke stilte seg bak. Det er ikke før Erna Solberg, Høyre, sin regjering at det er mulig å se et ordentlig skifte i Høyre sin ruspolitikk. Før dette har de hatt en meget selvforsterkende sekvens i ruspolitikken, hvor de har beholdt seg til en straffedominerende fase. Når Jens Stoltenberg tok over etter Kjell Magne Bondevik sin regjering i 2005 ga Høyre sin støtte for handlingsplanen som skulle gjelde til 2008. Derimot, når sprøyteromsloven skulle bli videreført på permanent basis stemte ikke Høyre for en slik vedtagelse. Dette stemmer overens med den selvforsterkende sekvensen som Høyre har hatt hittil, hvert fall ettersom flere av medlemmene i Høyre ikke var for en endring i sprøyteromsloven i 2004 heller. Erna Solberg tok over etter Jens Stoltenberg, som styrket ruspolitikken på flere måter, og på en måte måtte regjeringen til Høyre og Fremskrittspartiet fortsette i denne banen som hadde blitt formet. Høyre og Fremskrittspartiet sin regjering la frem en opptrappingsplan i 2015 som ble enstemmig votering på tre av fire vedtak på Stortinget. I Erna Solberg sin regjering skjer det et vendepunkt i 2017 når Høyre legger frem ønske om å overføre ansvaret for samfunnets oppfølging av bruk og besittelse til eget bruk fra justis- til helsesektoren. Fremskrittspartiet støttet ikke dette ønske, derimot fikk Høyre støtte fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre som utgjorde flertallet på Stortinget.

Fremskrittspartiet har, som tidligere nevnt, en kort historie med ruspolitikk. I 2010 la de frem et representantforslag om tiltak for å forhindre unge i å utvikle avhengighet, og støttet Venstre sitt representantforslag om en bedre rusbehandling. Etter dette har ikke Fremskrittspartiet gitt

sin støtte til enten proposisjoner, lovvedtak eller representantforslag, som er inkludert i denne tidslinjen. Fremskrittspartiet har på denne måten hatt en selvforsterkende sekvens, med ingen kritiske vendepunkt hittil. Fremskrittspartiet har hatt en klar og tydelig vei de ønsker å følge når det kommer til ruspolitikk, og nevnte dette under debatten på Stortinget, at de ikke var enige i avkriminalisering. Den eneste handlingen som kunne ha endret på Fremskrittspartiet sin retning skjedde før alt dette, da de i 2009 ga sin støtte til en permanent sprøyteromslov. De var det eneste høyrepartiet som ga sin støtte til akkurat dette forslaget. I Fremskrittspartiet sin partiprogram ønsker de forebyggende arbeid for å hindre utviklingen av rusavhengighet og det ser ut som det bare er dette de fokuserer på. Fremskrittspartiet gikk ut av regjeringen, og dermed ble Solbergs-regjeringen en mindretallsregjering igjen. Om dette har med økende avkastning hos Fremskrittspartiet å gjøre eller om det er et sammensatt problem er litt vanskelig å svare på. På lik linje som Senterpartiet stod Fremskrittspartiet på sitt verdigrunnlag og dermed gikk ut av regjering. Her har fokuset vært på en kortsiktig utbetaling, hvor de ikke fikk fremmet nok av deres politikk og dermed gikk ut av regjering.

7.2.3 Kritiske vendepunkt, brekkpunkt og økende avkastning hos venstrepartier

Til slutt er det venstresiden bestående av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Venstresiden, i hovedsak kun Arbeiderpartiet, har vært med på en økning av strafferammen fire av fem ganger. Fra 1964 til 1976 var Arbeiderpartiet med i den straffedominerende fasen av ruspolitikken, derimot skjedde det et skifte tidligere hos Arbeiderpartiet enn sentrumspartiene og høyrepartiene. I 1976 la regjeringen til Odvar Nordli, Arbeiderpartiet, frem den første framstillingen av narkotikaproblemer, som startet en innsats på feltet. Tre år senere kom det en ny erkjennelse fra samme regjering at narkotikabruk var et sammensatt problem, og nye stillinger, behandlingssenheter og prosjekter ble igangsatt. Dette skiftet har nok ført til en reaktiv sekvens for Arbeiderpartiet, det nye rusproblemet var i fokus, hvor det var mye negativ oppmerksomhet rundt problemet som har ført til en reaksjon hos Arbeiderpartiet sine regjeringer under denne tiden. Dette brekkpunktet har følget Arbeiderpartiet i tiden etter, de stilte seg negative til å øke strafferammene til den strengeste straffen i 1981 og ut ifra informasjonen som denne oppgaven har tilgang til ser det ikke ut som de støttet endringen i 1984 da strafferammene fikk den strengeste straffen. På 1990-tallet forsetter Arbeiderpartiet i sin sekvens, hvor de på lik måte som sentrumspartiene og høyrepartiene jobber for en forebygging og behandling enn straff.

Når Jens Stoltenberg, Arbeiderpartiet, sin flertallsregjering sammen med Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet sitter med makten fra 2005 til 2013 skjer det et brekkpunkt. Ruspolitikken er flere ganger på agendaen under denne perioden, og det kommer betydelige tiltak mot forebygging av rusproblemer samt opptrapping på feltet. Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti støttet merknaden til Erna Solberg sin regjering i 2017, så ønske om en rusreform som endrer samfunnet sin reaksjon var og ønsket av venstresiden. Arbeiderpartiet derimot, hadde et nytt brekkpunkt under selve den politiske prosessen av regjeringen sin rusreform. Flere av Arbeiderpartiet sine medlemmer ønsket ikke en avkriminalisering, og overskrifter som «Støre sier nei» var overalt i media våren 2021. Rusreformen splittet Arbeiderpartiet og til slutt stemte de imot regjeringen sitt forslag. Sosialistisk Venstreparti og Rødt derimot, stemte for en avkriminalisering, noe som ikke er overraskende basert på deres institusjonelle organisering og kjerneverdier. Partiene har ikke hatt noen kritiske vendepunkt eller brekkpunkt som det er mulig å peke på ifølge den tidslinjen som blir analysert her. Senere i analysen vil det bli en grundigere gjennomgang av hva som skjedde under debatten, men det som er viktig å ta med seg videre herfra er at det skjedde et brekkpunkt i partiet etter Jens Stoltenberg sin regjering.

På lik linje som med historisk instiusjonalisme, er det klare trekk av stivhengighet hos partiene. Partiene med lengre historier, Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, har gått gjennom ulike sekvenser hvor valg har blitt tatt som har endret senere valg hos partiene. Innledningsvis i denne delen av analysen ble forskningsspørsmålet; *Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette?* Det er tydelig at historie har hatt en påvirkning på valg og resultater i ruspolitikken. Dette da spesielt under den straffedominerende fasen, hvor strafferammene økte og økte for hver gang det var oppe på agendaen. Partiene har fulgt deres verdigrunnlag fra start til slutt. Derimot, har det skjedd endringer hvor sekvensene har formet andre resultat. Både Høyre og Arbeiderpartiet, som førte en streng straffedominerende fase, har gått over til en behandlingsfase hvor de har ønsket en endring av samfunnet sin reaksjon. Historie i seg selv kan nok ikke forklare at regjeringen sin rusreform fra 2019 ikke ble vedtatt, men den er med på å forme et bilde av hva som skjedde i den politiske prosessen, og hvorfor partiene tok de ulike standpunktene de tok basert på tidligere valg. For å kunne pusle alt sammen vil det andre forskningsspørsmålet som er rettet mot de politiske skillelinjene nå bli analysert.

7.3 Politiske skillelinjer

Det har hittil vært en analyse av de tre kategoriene av partier sin institusjonelle organisering og stivhengigheten deres for ruspolitikken som har blitt ført siden 1913. Det har blitt vist at det har vært en endring for så og si alle partiene i løpet av de 111 årene med data som har blitt analysert. Ulike skillelinjer er med på å forklare både stien som partiene har valgt, men og de ulike vendepunktene eller brekkpunktene som har oppstått underveis i historien. I kapittel 3, om teori, ble fire ulike politiske skillelinjer forklart. Disse fire skillelinjene vil nå bli analysert opp mot det som har blitt analysert ovenfor når det kommer til partiene sin historiske institusjonalisme og stivhengighet. Underveis i kapittel 6, om den politiske prosessen, er det en kort presentasjon av verdigrunnlagene til de ulike partiene som er en del av partiene sine partiprogram. Det er dette som vil bli brukt for å kunne analysere de politiske skillelinjene hos partiene, her vil ikke de ulike kategoriene som ble brukt ovenfor bli brukt på lik måte. Dette på bakgrunn av at de politiske skillelinjene kategoriserer de ulike partiene ulikt, så hvert parti vil bli kategorisert som en enhet og bli analysert ut ifra det. Analysen går etter kapittel 3, om teori, sine skillelinjer, hvor de ulike skillelinjene blir presentert, men det er noen som er viktigere enn andre. I denne delen av analysen er det forskningsspørsmålet; *Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette?* som blir analysert.

7.3.1 Partiene sine politiske skillelinjer

Sentrum-periferi skillelinjen definert av Knill og Tosun (2020) kan deles inn i to dimensjoner, hvor det enten er snakk om et skille mellom klasser eller en faktisk avstand til sentrum. Begge disse dimensjonene er nyttig å ha med seg nå i analysen, ettersom det har gjennom historien både vært et skille mellom hvordan ruspolitikk har blitt organisert i sentrum og i bygd eller tettsted, og hvordan partiene representerer ulike klasser. Hvordan de ulike partiene stiller seg til sentrums-periferi skillelinjen kan ha utslag i ruspolitikken. Høyre og Fremskrittspartiet har ført en privatiseringspolitikk og økonomipolitikk som unner de øvre klassene i samfunnet. Derimot, er Høyre for små forskjeller, som kan knyttes mot sentrum-periferi skillelinjen, at det skal være små forskjeller i samfunnet og alle mennesker skal yte like godt. I partiprogrammene til alle partiene blir ord som frihet, likestilling, menneskerettigheter og solidaritet brukt. Alle partiene ifølge partiprogrammene kjemper for enkeltmenneske og et

samfunn hvor enkeltmenneske har det bra. Derimot, er det forskjeller i samfunnet, hvor rusmiddelbrukere gjerne har blitt plassert i bunnen. Politikken som ble ført på 1960-, 1970- og 1980-tallet viser til at alle partiene har lagd et større skille mellom rusmiddelbrukere og samfunnet gjennom straff og negativ tilbakemelding angående rusproblematikken i Norge. Dette kommer tydelig frem i ordleggingen til Erna Solberg sin regjering sin rusreform, hvor ønsket var å endre samfunnet sin reaksjon. Det vil si at samfunnet har en viss reaksjon på problemet, som partiene og har fulgt gjennom historien som har ført til større forskjeller mellom menneskene. Det er vanskelig å påpeke akkurat hvilke partier som skiller seg mest for akkurat denne skillelinjen, ettersom sentrumspartiene, høyrepartiene og venstrepartiene har alle vært involverte i å straffe en bestemt gruppe i samfunnet, uansett hvor de stod eller står på sentrums-periferi skillelinjen.

En skillelinje som har en mye større betydning og rolle i forhold til ruspolitikken er stat-kirke skillelinjen. Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet er ifølge deres eget partiprogram partier som følger de kristne grunnverdiene. De resterende partiene, Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Fremskrittspartiet, har ikke inkludert kristne verdier som en del av deres partiprogram som ligger ute per dags dato, mai 2024. Som sett i stivhengigheten til Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Høyre har det vært preget av en moralpolitikk gjennom 1960-tallet til 2005. De kristne verdiene har lagt byggesteiner for partiene, og har skapt en skillelinje som har og er vanskelig å endre på. Kristelig Folkeparti gikk ut under debatten av regjeringen sin rusreform og sa nettopp dette, at dette går i grunn imot deres verdigrunnlag, men ettersom de satt i regjering med Høyre og Venstre som la frem forslaget ville de uansett støtte det. Moralpolitikken var tydelig tidligere i ruspolitikken, spesielt under den straffedominerende fasen som tok sted etter det nye rusproblemet kom på 1960-tallet. Etter nesten 50 år med en sterk moralpolitikk og en straffedominerende fase ble det en endring i så og si alle partiene på 2000-tallet, spesielt under Jens Stoltenberg sin regjering. Høyre og Senterpartiet stilte seg bak så og si alle de ulike forslagene som kom angående en behandlingsfase for ruspolitikken under denne perioden. Kristelig Folkeparti var det eneste partiet som forholdt seg til sin skillelinje angående de kristne verdiene.

I løpet av de siste 20 årene har det vært endringer i Høyre sin moralpolitikk, spesielt under Jens Stoltenberg sin regjering og Erna Solberg sin regjering. Høyre er derimot et liberalkonservativt parti, så i løpet av de siste årene har de tatt en mer liberal holdning til

ruspolitikken enn hva de har gjort gjennom historien. Høyre gikk inn i regjering sammen med et liberalistisk folkeparti, Fremskrittspartiet, og dette burde ha styrket rusreformen til regjeringen. Derimot, Fremskrittspartiet gikk ut og sa at de ikke støttet Høyre sin ruspolitikk da de satt i regjering fra 2013 til 2020 («Debatt i Stortinget» 2021). Dette er overraskende ettersom de ikke har hatt en klar moralpolitikk i forhold til ruspolitikken, som det har vært mulig å se gjennom dokumentanalysen som har blitt gjort i denne oppgaven.

Fremskrittspartiet støttet Høyre og Venstre sine representantforslag på Stortinget da Jens Stoltenberg sin regjering satt i 2010 (Dokument 8: 56 S (2009–2010) 2010; «Representantforslag om bedre forebyggende tiltak for å hindre unges rekruttering til kriminalitet» 2010). Derimot, ga de ikke sin støtte til deres egen regjering da Høyre la frem planen for en rusreform. Det at et liberalistisk parti ikke ga sin støtte, men Kristelig Folkeparti ga sin forklarer at det er større partikonflikter enn bare politiske skillelinjer som kan forklare hvordan partiene fungerer og hvordan de gir sin støtte. Hvis det bare var opp til moralpolitikken som skulle forklare hvordan utfallet hadde blitt på Stortinget ville det på bakgrunn av at Høyre og Kristelig Folkeparti ga sin støtte blitt flertall, ettersom de andre partiene ikke har klare kristne verdigrunnlag som skal sette en stopper for en rusreform. Dette er da bare på bakgrunn av at partiene har en klar moralpolitikk, ser på rusbruk som et syndig og forkastelig problem og dermed behandler det deretter.

De to siste skillelinjene som kan være med på å forklare både hvordan partiene driver sin politikk, men og kanskje hvorfor regjeringen sin rusreform ikke ble vedtatt er landlig-urban og arbeider-arbeidsgiver skillelinjene. Den første skillelinjen, landlig-urban, er spesielt viktig for å kunne forklare Senterpartiet sin rolle. Senterpartiet er det eneste agrarpartiet i Norge, og det eneste partiet som er tydelig på sin euroskeptisisme. Senterpartiet byttet side da de gikk inn i regjering med Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti i 2005, dette på bakgrunn av Høyre sin kamp med å bli en del av EU (NRK 2003). Denne konflikten og det at Senterpartiet gikk over til venstresiden kan ha hatt en stor påvirkning på rusreformen til regjeringen fra 2019. Hvis Senterpartiet hadde vært i regjering sammen med Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti under behandlingen av proposisjonen på Stortinget hadde regjeringen hatt flertall på Stortinget og reformen hadde blitt vedtatt. Dette derimot er på bakgrunn av at alt hadde skjedd på akkurat samme måte som det gjorde, men Senterpartiet var på høyresiden istedenfor venstresiden.

Til slutt er det arbeider-arbeidsgiver skillelinjen. Denne skillelinjen forklarer i utgangspunkt skille mellom høyre- og venstresiden i politikken. Derimot, for denne oppgaven brukes denne skillelinjen for å forklare hvorfor Fremskrittspartiet gikk ut av regjering, og hvordan dette har skapt en konflikt på høyresiden som kan ha vært med på å påvirke resultatet av regjeringen sin rusreform. I kapittel 3, om teorien, ble det forklart at høyresiden gjerne fremmer en politikk som er mer tradisjonell og hvor de gjerne har et anti-immigrasjonsstandpunkt. Årsaken til at Fremskrittspartiet gikk ut av regjering i 2020 var på bakgrunn av akkurat dette med immigrasjon. Høyre sin regjering, på dette tidspunktet med Venstre, Kristelig Folkeparti og Venstre, bestemte seg for å hente hjem en siktet IS-kvinne og hennes to barn fra Syria (Krekling 2020). Dette førte til at Fremskrittspartiet gikk ut av regjering og fortalte at de ikke fikk gjennomført nok av deres parti sin politikk. Her var den en konflikt på høyresiden, som egentlig i teorien skal forholde seg likt på denne skillelinjen. Derimot, regjeringen bestod av to sentrumpartier som påvirker denne skillelinjen.

Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette? dette var forskningsspørsmålet som ble undersøkt i denne delen av analysen. På en måte kan de politiske skillelinjene forklare at det ikke ble flertall på Stortinget av regjeringen sin rusreform fra 2019. Det er et skille mellom Fremskrittspartiet og regjeringen sin politikk som førte til at Fremskrittspartiet gikk ut av regjering. Hadde Solbergs-regjeringen hatt flertall på Stortinget, selv om Fremskrittspartiet sa at de var egentlig imot rusreformen, hadde nok rusreformen gått gjennom. Hvis Senterpartiet ikke hadde hatt en konflikt angående EU-politikken med høyresiden kunne det vært at de aldri hadde gått over til venstresiden, og høyresiden kunne hatt flertall på Stortinget og fått gjennom rusreformen. Det som overrasker mest med denne analysen er at stat-kirke skillelinjen ikke hadde en like stor påvirkning som det var forventet. Kristelig Folkeparti støttet regjeringen de var en del av og stilte seg bak ønske om en avkriminalisering. De politiske skillelinjene har formet et større bilde sammen med historien, og puslespillet begynner å gå mot slutten. Før det blir en diskusjon av problemstillingen og forskningsspørsmålene, vil det nå bli en analyse av den politiske prosessen for å se det har vært andre hendelser som har hatt en påvirkning på resultatet til regjeringen sin rusreform.

7.4 Analyse og diskusjon av den politiske prosessen til regjeringen sin rusreform fra 2019

Det er hittil blitt analysert hvordan partiene sin institusjonelle organisering, deres stivhengighet og deres politiske skillelinjer har påvirket ruspolitikken og skapt politiske konflikter både på tvers av partiene, men og innad i partiene. Nå vil selve den politiske prosessen, som ble gjennomgått i kapittel 6, bli analysert opp mot det teoretiske rammeverket som har blitt analysert. Hele den politiske prosessen startet med Jeløya-plattformen, som var regjeringserklæringen til Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, som offisielt gjorde at Venstre ble en del av regjeringen. I regjeringserklæringen kom det et forslag om å gjennomføre en rusreform, i tillegg til denne rusreformen skulle opptrappingsplanen fra 2015 og bli fulgt opp. Regjeringserklæringen førte til at et utvalg ble satt ned og fikk mandat til å forberede gjennomføringen av regjeringen sin rusreform. Dette førte til NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp* som ble behandlet og Helse- og omsorgsdepartementet leverte inn deres proposisjon til Stortinget. I løpet av problemdefinisjonen og agendasettingen til selve beslutningstakingsprosessen skjedde det som nevnt mye i regjeringen. Kristelig Folkeparti forhandlet seg inn i regjeringen gjennom Granavolden-plattformen i 2019 og Fremskrittspartiet gikk ut av regjering i 2020 etter politisk konflikt i regjeringen (Krekling 2020). For å klargjøre hva som faktisk skjedde i den politiske prosessen, og for å gi en tydelig oversikt over tidligere analyser, vil det nå gjennomføres en systematisk analyse av hvordan de ulike partiene posisjonerte seg under debatten. Denne analysen vil vurdere i hvilken grad partienes standpunkter bekrefter eller avkrefter funnene om stivhengighet i partiet.

Først vil Fremskrittspartiet bli analysert, dette fordi de var i regjering under mye av arbeidet med rusreformen som regjeringen prøvde å få gjennom. Som det tidligere har blitt nevnt, og som det er mulig å se i delkapittel 6.2.5, om debatten på Stortinget, så utalte Fremskrittspartiet seg om at de ikke var for regjeringen sin rusreform. Dette selv om de var en del av regjeringen som jobbet med rusreformen. Det at Fremskrittspartiet ikke støttet regjeringen sin rusreform kom og frem i Helse- og omsorgskomiteen som behandlet saken og leverte inn sine innstillinger til Stortinget. I komiteen var det Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet som bestod av flertallet som ikke støttet regjeringen sin rusreform. Fremskrittspartiet har tatt avstand fra denne rusreformen siden starten, de var ikke en del av flertallet på Stortinget som ville overføre ansvaret og de stemte imot regjeringen sitt forslag. Fremskrittspartiet følger her en sti som ikke endret seg selv om de var i regjering under bestemmelsen og utformingen av denne rusreformen. De har som tidligere nevnt en kort historie med ruspolitikk og de fremmer heller dette med forebygging enn en

avkriminalisering. Dette kommer og frem i deres partiprogram hvor de skriver følgende, «*Fremskrittspartiet vil prioritere forebyggende arbeid for å hindre utvikling av rusavhengighet. Det er spesielt viktig å prioritere forebygging rettet mot barn og unge*» (Fremskrittspartiet u.å.). Med tanke på den stien som Fremskrittspartiet har tatt, og de skillelinjene som ligger i partiet er det ikke overraskende at de ikke stemte for regjeringen sin rusreform, spesielt ettersom det og var en politisk konflikt mellom Høyre og Fremskrittspartiet etter at de gikk ut av regjeringen i 2020.

Høyre startet hele arbeidet med denne rusreformen og endret både meninger innad i partiet, men og endret andre partier sine meninger med reformen. Det ligger klart i kortene at Høyre var for sin egen regjering sin rusreform, men står dette egentlig til deres institusjonelle organisering og deres politiske skillelinjer? Høyre har tidligere ført en sterk straffedominerende ruspolitikk, på lik måte som de andre partiene, men dette er det ikke spor av i den ruspolitikken de fører den dag i dag. Derimot, er akkurat denne rusreformen et kritisk vendepunkt for partiet. Partiet var splittet da det skulle skje endringer i sprøyteromsloven i 2004, og da Jens Stoltenberg tok over etter Kjell Magne Bondevik sin regjering og sprøyteromsloven skulle bli videreført på permanent basis stemte Høyre imot denne vedtagelsen (Ot.prp. nr. 59 (2008-2009), Innst. O. nr. 109 (2008-2009), beslutning. O. nr. 121 (2008-2009) 2009). På akkurat dette tidspunktet stemte dette overens med Høyre sin selvforsterkende sekvens, som de var i, men så skjer det da en endring under Erna Solberg. Bent Høie, helseminister, var i utgangspunktet uenig i en avkriminalisering, men endret mening samme år som rusreformen først kom opp på agendaen i 2017 markerte han et vesentlig skifte i både eget, men og Høyre sitt standpunkt. Dette førte til at Høie, helseminister, ble en vesentlig pådriver for denne rusreformen. Dette var nok et kritisk vendepunkt for Høyre som parti, hvor veien videre ble mer liberal enn hva det var tidligere. Oppgaven vil nå gå videre til venstresiden og deres rolle i den politiske prosessen.

Arbeiderpartiet under både innstillingen og debatten på Stortinget støttet ikke regjeringen sin rusreform. Det var som nevnt en stor splittelse i partiet når de skulle ta stilling til regjeringen sin rusreform. Det at Arbeiderpartiet skulle si nei til denne rusreformen går imot mye av det arbeidet som Jens Stoltenberg sin regjering jobbet for. Under Jens Stoltenberg sin regjering var det et stort skifte i Arbeiderpartiet hvor ruspolitikk stod mye i fokus på deres egen agenda. Den stien som Arbeiderpartiet har fulgt siden 1913, med tidligere vendepunkt og brekkpunkt

enn de andre partiene, har dette igjen blitt et brekkpunkt i motsatt retning. Arbeiderpartiet basert på deres stiafhengighet og deres politiske skillelinjer burde i grunn ha støttet regjeringen sin rusreform. Det som splittet partiet var definisjon av «tung» rusbruker, dette kom frem på landsmøte til Arbeiderpartiet. Under debatten ble det utalt fra medlemmer av Arbeiderpartiet at det var en stor splittelse på akkurat dette, for hvor skulle grensen gå med å definere en bruker som tung nok? Det som derimot kom opp gjentatte ganger fra medlemmene i Arbeiderpartiet, var at de ønsket ikke å bruke straff lengre som et virkemiddel for rusmiddelbrukere og de åpnet for en differensiert avkriminalisering for bruk og besittelse for tunge rusmiddelbrukere. Arbeiderpartiet var med på å fremme alle de tre vedtakene, etter behandlingen av proposisjonen til regjeringen, hvor alle vedtakene ble vedtatt. Det som er bemerkelsesverdig angående Arbeiderpartiet sin rolle i forhold til denne rusreformen, er at og Sosialistisk Venstreparti pekte på akkurat hvordan dette var en endring i sti under debatten.

Sosialistisk Venstreparti ga tydelig beskjed i debatten at de støttet regjeringen sitt forslag om en avkriminalisering, og at de takket da de andre på venstresiden spesielt mindretallet i Arbeiderpartiet om deres støtte for denne saken. De pekte på at de ikke støttet Arbeiderpartiet og Senterpartiet sin idé om en rusreform for bare tunge rusmiddelbrukere. Det er ikke overraskende at Sosialistisk Venstreparti støttet regjeringen sin rusreform, de har hatt en sti og en institusjonell organisering hvor de er mer for liberale tiltak og i følge deres eget partiprogram er de helt for en rusreform hvor bruk og besittelse av ulovlige rusmidler blir avkriminalisert (Sosialistisk Venstreparti, u.å.-a). Rødt stilte seg og bak regjeringen sin rusreform. Det har derimot ikke vært stort fokus på Rødt som parti i denne oppgaven, dette på bakgrunn av at partiet er meget nytt og for lite til at det har hatt en stor påvirkning på resultatet av regjeringen sin rusreform. Rødt satt med kun en representant, dermed kun en stemme, på Stortinget under behandlingen av denne reformen. Det er uansett interessant å se at venstresiden, med unntak av et flertall av Arbeiderpartiet, er for en rusreform hvor avkriminalisering er et mål. Venstresiden holdt godt sammen under voteringen på Stortinget, hvor Sosialistisk Venstreparti og Rødt stemte på Arbeiderpartiet sine egne forslag. Her er det viktig å nevne at de stemte ikke på forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet om avkriminalisering av tunge rusmiddelbrukere. Rødt og Sosialistisk Venstreparti stemte for regjeringen sin rusreform, som stemmer overens med deres politiske skillelinjer og deres institusjonelle organisering.

Oppgaven går nå videre til sentrumpartiene og deres rolle. Senterpartiet blir først ut, ettersom dette partiet har hatt en interessant rolle og store brekkpunkt som er viktige å ha med. Senterpartiet leverte inn to egne representantforslag som var med da regjeringen sin rusreform var oppe på Stortinget til debatt og votering. Senterpartiet har hatt en litt annen sti enn de andre sentrumpartiene, med at de byttet til venstresiden i 2005. Her kommer det godt frem hvordan politiske skillelinjer har en påvirkning på politikken som føres. Senterpartiet fikk ikke viljen sin på høyresiden av politikken og dermed dannet et samarbeid med venstresiden. Dette førte ikke til at de har endret noe på deres institusjonelle organisering, men kan ha endret på den stien som de har holdt seg på gjennom ruspolitikken sin historie. Senterpartiet var en del av Jens Stoltenberg sin regjering da det ble tatt store tak i ruspolitikken, noe som burde ha vært et brekkpunkt i deres politikk. Det virker og som det faktisk var et brekkpunkt ettersom noen av deres medlemmer leverte inn et eget representantforeslag om avkriminalisering. Derimot, var de en del av Arbeiderpartiet sitt forslag om kun avkriminalisering for tunge rusmiddelbrukere (Rønning 2021). Her er det en splittelse i partiet, hvor noen av medlemmene har fulgt den stien som var formet gjennom de siste årene, og noen som gikk i en ny retning. Senterpartiet har på en måte fulgt deres egne skillelinjer og den institusjonelle organiseringen som har vært i partiet over tid, men på en måte og ha brutt med deres egen institusjonelle organisering ettersom stien de var på vei var mer liberal enn tidligere.

Venstre derimot har hatt en klar liberal vei siden start, deres institusjonelle organisering, stivhengighet og politiske skillelinjer har ikke endret seg stort når det kommer til ruspolitikken. Venstre støttet både regjeringen sitt forslag om en rusreform før de gikk inn i samme regjering, og fortsatte å støtte denne rusreformen da de var i regjering. Det var dermed ikke overraskende å finne ut av at Venstre stemte for en rusreform under voteringen på Stortinget, og det var heller ikke overraskende å se at partiprogrammet deres inneholder det at de ønsker en avkriminalisering av narkotika den dag i dag. Kristelig Folkeparti har hatt en litt annen reise. Det at Kristelig Folkeparti var for en rusreform er meget overraskende basert på deres skillelinjer og institusjonelle organisering. De selv ga uttrykk for dette i debatten, men var klar på det at de ga sin støtte til egen regjering sitt forslag. Kristelig Folkeparti brøt nesten med alle deres grunnprinsipper når de stemte for en avkriminalisering, og dette må ha vært et kritisk vendepunkt for partiet. Dette er mulig å se i det partiprogrammet de fører den dag i dag. Partiet har åpnet opp for en mulighet for alternativ til straff for rusmiddelbrukere. De

ønsker ikke at rusmiddelbrukere skal møtes med straff, men samtidig ønsker de ikke en reform hvor ruspolitikken kan være et hinder for arbeid som kan forebygge og avdekke bruk av narkotika, og dette innebærer at narkotika fortsatt skal være forbudt (Kristelig Folkeparti, u.å.-a).

Det har til nå blitt pekt på ulike kritiske vendepunkt og hendelser som har påvirket utfallet til regjeringen sin rusreform. Nå vil oppgaven prøve å svare på problemstillingen; *Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021? Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette? Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette?* Jeg starter med hvordan og hvorfor ble ikke Solbergs-regjeringen sin rusreform fra 2019 vedtatt. Ved å dra det helt ned, kan man si at den ikke ble vedtatt basert på splittelser i partiene og en misnøye med formulering. Arbeiderpartiet og Senterpartiet ønsket at det skulle kun være «tunge» rusmiddelbrukere som skulle avkriminaliseres. Denne definisjonen av «tunge» var det stor misnøye med fra de andre partiene, hvordan skulle man definere hva en «tung» rusmiddelbruker var, hvordan fungerte dette i praksis? Det at to partiet, med så mange representanter de hadde på Stortinget i 2021, gjorde at regjeringen var i mindretall og ikke fikk gjennom sitt forslag om en avkriminalisering for bruk og besittelse til eget bruk.

Derimot, er det ikke bare en definering som har vært årsaken til at regjeringen sin rusreform ikke ble vedtatt. Politiske skillelinjer har hatt en påvirkning på resultatet på lik linje som historien og har hatt en påvirkning. Angående historien bærer partiene preg av tidligere valg som har en påvirkning på politikken de fører i dag. Historien har en betydning, det er vanskelig å endre på strukturen og organiseringen til partiene og dette ser man blir gjenspeilet i partiene. Fremskrittspartiet ønsket ikke å få gjennom en avkriminalisering, dette gjorde heller ikke flertallet i Arbeiderpartiet eller Senterpartiet. Her kommer verdigrunnlagene fram, samt politiske konflikter gjennom årene som har hatt en påvirkning på resultatet. Angående politiske skillelinjer er det tre ting som skiller seg ut, Senterpartiet sitt skifte, Fremskrittspartiet sin konflikt med regjeringen og Kristelig Folkeparti sin endring av verdigrunnlag. Disse tre tingene kan og ha vært årsaken til at ikke regjeringen sin rusreform gikk igjennom.

For å svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene, så er det en sammensetting av historie, politiske skillelinjer og politiske konflikter som førte til at regjeringen sin rusreform ikke ble vedtatt på Stortinget i 2021. Det er ikke mulig å peke på en hendelse som skiller seg ut som kunne endret resultatet, men sammensettingen av alt som har hendt i løpet av de 111 årene med ruspolitikk og politiske konflikter førte til et nederlag for rusreformen i 2021. Mye kunne vært annerledes, hadde ikke Fremskrittspartiet gått ut av regjering kunne regjeringen hatt flertall på Stortinget. Hadde ikke Senterpartiet gått over til venstresiden i politikken kunne de vært med i en koalisjonsregjering på høyresiden som igjen kunne gitt et flertall på Stortinget. Og til slutt, Arbeiderpartiet, partiet var splittet og dette førte til at de samlet ikke kunne støtte forslaget, selv om de i 2017 ønsket at det skulle utformes en rusreform som endret samfunnet sin reaksjon. Det kan godt være at det som skjedde i den politiske prosessen for regjeringen sin rusreform hadde spilt seg ut på akkurat samme måte hvis ikke disse endringene hadde skjedd underveis i historien, men jeg vil konkludere med at historie, politiske skillelinjer og politiske konflikter har hatt en påvirkning på resultatet.

Kapittel 8 Avsluttende kapittel

Oppgaven har nå kommet til veiens ende, hvor alt skal bli gjennomgått og konkluderes. Innledningsvis startet oppgaven med å beskrive formålet med denne oppgaven. Dette formålet tok utgangspunkt i en interesse i Erna Solberg sin regjering sitt forslag om en ny rusreform som skulle endre samfunnets reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk, hvor ansvaret skulle overføres fra justissektoren til helsetjenesten. Det ble klargjort at oppgaven ville følge en empirisk forklarende forskning for å kunne se på historien til ruspolitikken i Norge. Oppgaven har brukt forklarende problemstilling og forskningsspørsmål;

Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021? Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette? Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette?

Det er allerede blitt presentert en delvis konklusjon på spørsmålene, men la oss gå tilbake til start. Jeg startet med å gå gjennom konteksten. I konteksten ble 111 år med ruspolitikk kategorisert inn i tre ulike tidsperioder, beredskapsfasen og den helsedominerte fasen som varte fra 1913 til 1960, den straffedominerende fasen fra 1960-tallet til 2001 og til slutt behandlingsfasen fra 2001 til dags dato. I konteksten ble det dratt fram ulike hendelser som har vært viktige i ruspolitikken i Norge, fra den første opiumsloven til straffelover til rusreformer som skal endre på samfunnet sin reaksjon. I løpet av de 111 årene Norge har hatt en ruspolitikk som har behandlet illegale rusmidler har det skjedd store endringer på feltet, i noen perioder mer enn andre. Det har vært ulike sammensettinger av regjeringer, det har blitt endret meninger og det har blitt endret verdier underveis.

I teorikapittelet ble de ulike teoriene som har blitt brukt for å analysere det empiriske materiale presentert. Oppgaven startet med å introdusere historisk institusjonalisme som la byggesteinene for å videre beskrive stivhengighet. Deretter ble de politiske skillelinjene som denne oppgaven har arbeidet ut ifra beskrevet, de politiske skillelinjene var sentrum-periferi, stat-kirke, landlig-urban og arbeider-arbeidsgiver. Helt til slutt i dette kapittelet ble verktøyet, policy sirkelen beskrevet, hvor det ble en grundig gjennomgang av problemdefinisjon, agendasetting og beslutningstakingsprosessen hvor aktører har en viktig rolle. Teoriene har

vært i bakhodet hele veien gjennom skrivingen av denne oppgaven, hvor målet har vært å kunne i analysen, og nå i avsluttende kapittel, å finne fram et svar eller flere på problemstillingen og forskningsspørsmålene som ble stilt innledningsvis i oppgaven.

Metodene som har blitt brukt i denne oppgaven er kvalitativ dokumentanalyse, prosessporing og historisk metode. Oppgaven har jobbet ut ifra både en abduktiv forskningslogikk og en hermeneutisk forskningslogikk. I prosessen med å skrive denne oppgaven har det gått meget frem og tilbake mellom empiri, teori og kontekst. Det har dukket opp nye dokumenter som har hatt en påvirkning på stien til partiene, på kritiske vendepunkt, brekkpunkt og økende avkastning og da hva som var forventet av de politiske skillelinjene til partiene. Alt startet med et utgangspunkt i en reform fra 2019 og det har vært en lang og vanskelig vei å jobbe seg bakover i historien til både politikken, men og de ulike partiene sine roller i politikken. Oppgaven har bare fokusert på en casestudie, Erna Solbergs regjering sin rusreform, og har brukt prosessporing for å spore opp alle delene av puslespillet som måtte på plass for å kunne analysere hva som faktisk skjedde tirsdag den 3. juni 2021 i debatten på Stortinget. Et stort antall dokumenter har blitt analysert opp og ned, frem og tilbake, for å kunne bruke teoriene og produsere svar til problemstillingen og forskningsspørsmålene.

Det empiriske materiale ble stort, det var først et kapittel bare med alle dokumentene som har blitt publisert i forhold til ruspolitikken, men og viktige hendelser som har hatt stor påvirkning på den ruspolitikken som har blitt ført. Deretter var det den lange, men viktige politiske prosessen. Dette var fire år med arbeid som måtte inn på noen få sider for å få frem hvor mye politiske skillelinjer og historie har å si for en politisk prosess. Da er det store spørsmålet, har dette vært nok til å kunne besvare forskningsspørsmålet basert på analysen av det teoretiske grunnlaget og det empiriske materiale? Forskningsspørsmålet er som følgende; *Hvordan og hvorfor ble ikke Solberg-regjeringens rusreform fra 2019 vedtatt i Stortinget i 2021? Kan politiske skillelinjer mellom partiene forklare dette? Kan partienes historie med ruspolitikk forklare dette?*

I analysen ble det pekt ut hvordan partiene både har beholdt sin institusjonelle organisering, men og har hatt store skifter. De partiene som har endret lite på deres institusjonelle organisering er Venstre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti før de gikk inn i regjering i 2019 og Sosialistisk Venstreparti. Disse partiene har stått fast på deres verdigrunnlag i en

lengre periode hvor andre partier har endret seg. Høyre, Senterpartiet, Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti da de gikk inn i regjering i 2019 har hatt større endringer i deres institusjonelle organisering. Høyre endret helt mening på kort tid da de la frem et ønske om å endre samfunnet sin reaksjon. Arbeiderpartiet gjorde det samme bare i motsatt vei, de kjempet for en rusreform helt til regjeringen leverte inn proposisjonen, da tok flertallet avstand fra en avkriminalisering og ønsket å definere «tunge» rusmiddelbrukere. De partiene som har endret den institusjonelle organisering mest er nok Senterpartiet og Kristelig Folkeparti. Senterpartiet tok en helomvending og byttet side i 2005 til venstresiden i politikken, de stilte seg og bak Arbeiderpartiet sitt ønske om å definere «tung» rusmiddelbruker. Kristelig Folkeparti gikk helt imot deres verdigrunnlag og støttet egen regjering sin rusreform, selv om de ikke var for avkriminalisering så de at det var behov for en endring av samfunnets reaksjon.

Partiene har og møtt på ulike kritiske vendepunkt eller brekkpunkt underveis som har formet en stiavhengighet hos flere partier. Igjen har Venstre hatt en meget liberal vei siden start og mangler en reaktiv sekvens som blir dannet av brekkpunktene som én kan se hos de andre partiene. Her igjen er det Senterpartiet og Kristelig Folkeparti som har hatt litt andre veier som sentrumspartier, som har både unnet regjeringen sitt ønske om rusreform, men og vært en stopper for å få gjennom rusreformen. Det at Senterpartiet hadde et skifte til venstresiden som har ført til at deres sti har blitt påvirket og deres allianse med høyresiden forsvant. Høyresiden har og møtt på sine vendepunkt og brekkpunkt som har endret deres sti i ruspolitikken. Dette da spesielt Høyre som har kjempet for en avkriminalisering, Fremskrittspartiet har ikke hatt den samme stien som Høyre. Etter at Fremskrittspartiet gikk ut av regjering endret dynamikken seg på høyresiden som har hatt en påvirkning på voteringen på Stortinget. Til slutt er det da venstresiden og deres stiavhengighet. Her er det da Arbeiderpartiet som har den lengste stien som har blitt analysert, hvor de har møtt på ulike vendepunkt og brekkpunkt som har endret partiet. Sosialistisk Venstreparti og Rødt har ikke hatt den samme stien, og det reflekteres gjennom deres liberale syn på rusreform. Stien som Arbeiderpartiet har tatt de siste årene har vært med å påvirke resultatet av Erna Solbergs regjering sin rusreform.

For å konkludere, har historie, politiske skillelinjer og politiske konflikter hatt en påvirkning på resultatet til regjeringen sin rusreform fra 2019. Det var ikke bare en hendelse som førte til at regjeringen sin rusreform ikke gikk gjennom, men en sammensetting av flere ting som både

har skjedd opp gjennom historien, men og i nyere tid som førte til at det ikke ble flertall på Stortinget for regjeringen sin rusreform. Hos partiene henger det igjen verdier som gjør at det er vanskelig å endre synspunkt på dette problemet, det er valg som tidligere har blitt tatt som har ført til at partiene har fulgt en sti som trenger dyktige mennesker til å endre. Hadde jeg hatt en annen innfallsvinkel på oppgaven, ville jeg utført intervjuer med nøkkelpersoner i Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet for å høre konkret hva som gjorde at de ikke stemte for regjeringen sitt forslag om avkriminalisering. Derimot, siden jeg bare har forholdt meg til dokumenter er det bare en viss informasjon jeg har hatt tilgang til som har malt et bilde av situasjonen. Ut ifra det jeg har analysert så har det skjedd flere ting gjennom historien som kunne gitt regjeringen sin rusreform et annet utfall, men andre politiske problemer som immigrasjon og EU-kampen har satt sine stopp for en utvikling i ruspolitikken. Jeg har fullstendig tro på at en ny regjering vil ta opp igjen spørsmålet om avkriminalisering ved senere tid, og at kanskje det vil bli et flertall neste gang problemet er oppe igjen til debatt. Det har skjedd et skifte under denne hendelsen, som igjen blir tatt med videre i partiene sin historie som kanskje én gang gir et annet utfall.

Litteraturliste

- Amenta, Edwin. 2012. «Historical Institutionalism». I *The Wiley-Blackwell Companion to Political Sociology*, redigert av Edwin Amenta, Kate Nash og Alan Scott, 47–56. New York: Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781444355093.ch5>.
- Arbeiderpartiet. u.å. «En ansvarlig og solidarisk ruspolitikk». Oppdatert 8. mai 2024. <https://program.arbeiderpartiet.no/velferd/helse-og-omsorg-god-helse-og-livskvalitet-for-alle/en-ansvarlig-og-solidarisk-ruspolitikk/>.
- Arbeiderpartiet. u.å. «Om Arbeiderpartiet». Oppdatert 8. mai 2024. <https://www.arbeiderpartiet.no/om/>.
- Arbeids- og sosialdepartementet. 2008. «Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006-2008». Arbeids- og sosialdepartementet https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/asd/pla/2005/0002/ddd/pdfv/254608-handlingsplan_rus_2006-2008.pdf
- Bækgaard, Martin, Peter B Mortensen, og Henrik Bech Seeberg. 2018. «The Bureaucracy and the Policy Agenda». *Journal of Public Administration Research and Theory* 28 (2): 239–53. <https://doi.org/10.1093/jopart/mux045>.
- Batory, Agnes, og Nick Sitter. 2004. «Cleavages, Competition and Coalition-Building: Agrarian Parties and the European Question in Western and East Central Europe». *European Journal of Political Research* 43 (4): 523–46. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2004.00164.x>.
- Beach, Derek, og Rasmus Pedersen. 2013. *Process-Tracing Methods: Foundations and Guidelines*. *Process-tracing Methods: Foundations and Guidelines*. Michigan: University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.10072208>.
- Birkland, Thomas A. 2007. «Agenda Setting in Public Policy». I *Handbook of Public Policy Analysis*. London: Routledge.
- Bratberg, Øyvind. 2022. *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. 3. utg. Oslo: Cappelen Damm.
- Bukve, Oddbjørn. 2021. *Forstå, forklare, forandre - Om design av samfunnsvitenskaplege forskningsprosjekt*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christie, Nils. 1968. «Langhåret livsstil». *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 56 (1/2): 123–36. <https://doi.org/10.7146/ntfk.v56i1/2.70626>.
- Dokument 8: 29 S (2017-2018). 2017. «Representantforslag om en rusreform for å sikre skadeforebygging og individuell helsehjelp til rusavhengige». Oppdatert 13. oktober 2017. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2017-2018/dok8-201718-029s/>.
- Dokument 8: 56 S (2009–2010). 2010. «Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Borghild Tenden om en bedre rusbehandling». Oppdatert 9. februar 2010. <https://doi.org/10/dok8-200910-056/>.
- Dokument 8: 99 S (2017-2018). 2017. «Representantforslag frå stortingsrepresentantane Emilie Enger Mehl, Kjersti Toppe og Geir Adelsten Iversen om ei offentleg utgreiing (NOU) om norsk ruspolitikk». Oppdatert 20. desember 2017. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2017-2018/dok8-201718-099s/>.
- Dokument 8:111 S (2020-2021), Innst. 612 L (2020-2021), Lovvedtak 148 (2020-2021). 2021. «Representantforslag om at rusavhengige ikke skal straffeforfølges». Helse- og omsorgskomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=83499>.
- Dokument 8: 119 S (2020-2021). 2021. «Representantforslag om en forebyggings- og behandlingsreform innen rusfeltet». <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=83499>.

- publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2020-2021/dok8-202021-119s/?all=true
- Dokument 8: 138 S (2009-2010). 2010. «Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Kjønås Kjos, Morten Stordalen og Jon Jæger Gåsvatn om tiltak for å hindre unge i å utvikle rusavhengighet». <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2009-2010/dok8-200910-138.pdf>
- Dokument 8: 159 S (2009-2010). 2010. «Representantforslag fra stortingsrepresentantene André Oktay Dahl, Anders B. Werp, Jan Tore Sanner, Elisabeth Aspaker og Trond Helleland om bedre forebyggende tiltak, tidligere og tydeligere reaksjon for å hindre unges rekruttering til kriminalitet». <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2009-2010/dok8-200910-159/>
- Dokument 8: 179 S (2017-2018). 2018. «Representantforslag om å sikre god oppfølging av personer etter rusbehandling». <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2017-2018/dok8-201718-179s/>
- Euchner, Eva-Maria, Stephan Heichel, Kerstin Nebel, og Andreas Raschzok. 2014. «From ‘morality’ policy to ‘normal’ policy: framing of drug consumption and gambling in Germany and the Netherlands and their regulatory consequences». I *Morality Policies in Europe*. London: Routledge.
- Euchner, Eva-Maria, og Caroline Preidel. 2018. «When Morality Policies Meet Governance: Private Governance as Response to Value-Driven Conflicts». *Journal of Public Policy* 38 (1): 57–81. <https://doi.org/10.1017/S0143814X16000222>.
- Fioretos, Orfeo. 2017. *International Politics and Institutions in Time*. Oxford: Oxford University Press.
- Fjær, Svanaug. 2008. «Berg de avholdene!» I *Reisen til helseland*, av Kari Tove Elvbakken og Dag Stenvoll, 1–206. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fjær, Svanaug. 2010. «Sosiologien som forsvant». *Nytt Norsk Tidsskrift* 27 (1–2): 153–62. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3053-2010-01-02-14>.
- Folkehelseintittuttet. 2023. «Historisk oversikt over narkotika i Norge 1912-2022». Oppdatert 9. februar 2023. <https://www.fhi.no/le/rusmidler-og-avhengighet/narkotikainorge/narkotika-i-historien/historisk-oversikt-over-narkotika-i-norge-1912-2018/>.
- Fremskrittspartiet. u.å. «Om FrP». Oppdatert 9. mai 2024. <https://www.frp.no/om-frp>.
- Fremskrittspartiet. u.å. «Rusomsorg». Oppdatert 9. mai 2024. <https://www.frp.no/var-politikk/helse-og-omsorg/rusomsorg>.
- Hall, Peter A., og Rosemary C. R. Taylor. 1996. «Political Science and the Three New Institutionalisms». *Political Studies* 44 (5): 936–57. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1996.tb00343.x>.
- Hancké, Bob. 2007. «The Challenge of Research Design». I *Theory and Methods in Political Science*, av David Marsh og Gerry Stoker. Basingstoke, London: Palgrave Macmillan. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=4762620>.
- Holst, Cathrine. 2019. «Hva er en god NOU?» *Nytt Norsk Tidsskrift* 36 (4): 334–51.
- Häusermann, Silja, Georg Picot, og Dominik Geering. 2013. «Review Article: Rethinking Party Politics and the Welfare State – Recent Advances in the Literature». *British Journal of Political Science* 43 (1): 221–40. <https://doi.org/10.1017/S0007123412000336>.
- Høyre. u.å. «Lover og etiske retningslinjer». Oppdatert 8. mai 2024. <https://hoyre.no/partiet/om-hoyre/lover-og-etiske-retningslinjer/>.
- Innst. 578 S (2020–2021). 2021. «Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag om en forebyggings- og behandlingsreform innen rusfeltet».

- Helse- og omsorgskomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2020-2021/inns-202021-578s/>.
- Innst. 612 L (2020–2021). 2021. «Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.) og om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Bøhler, Per Olaf Lundteigen, Kjersti Toppe og Trygve Slagsvold Vedum om at rusavhengige ikke skal straffefølges». Helse- og omsorgskomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2020-2021/inns-202021-612l/>.
- Innst. O. nr. 41 (2004-2005). 2004. «Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i midlertidig lov 2. juli 2004 nr. 64 om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning) m.m.» Justiskomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Odelstinget/2004-2005/inno-200405-041/>.
- Innst. O. nr. 51 (2003-2004). 2004. «Innstilling fra sosialkomiteen om lov om endringer i lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester mv. Og lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. (Rusreform II og rett til individuell plan)». Sosialkomiteen. Åpnet 10. april 2024. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Odelstinget/2003-2004/inno-200304-004/?lvl=0>
- Innst. O. nr. 55 (1983-84). 1984. «Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffelova m. m. (narkotikalovbrot, ran og helleri)». Justiskomiteen. Åpnet 10. april 2024. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1983-84&paid=6&wid=b&psid=DIVL685&pgid=b_0301.
- Innst. O. nr. 85 (1980-81). u.å. «Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven m. m. (regelene om betinget dømte, prøveløslatte m. m., heving av strafferammen for gorve narkotikalovbrudd, oppheving av livsstidsstraffen)». Justiskomiteen. Åpnet 10. april 2024. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1980-81&paid=6&wid=b&psid=DIVL778&pgid=b_0602.
- Innst. O. nr. 104 (2003-2004). 2004. «Innstilling fra justiskomiteen om midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika». Justiskomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Odelstinget/2003-2004/inno-200304-104/?lvl=0>.
- Knill, Christoph, og Jale Tosun. 2020. «Public Policies». I *Comparativ Politics*, av Daniele Caramani, 5. utg., 1–593. Oxford University Press.
- Knill, Christoph, og Jale Tosun. 2020. *Public Policy*. 2. utg. London, UNITED KINGDOM: Palegrave.
- Krekling, David Vojislav. 2020. «Frp går ut av regjering». NRK. <https://www.nrk.no/norge/frp-gar-ut-av-regjering-1.14867637>.
- Kristelig Folkeparti. u.å. «Politiske program». Oppdatert 9. mai 2024. <https://krf.no/politikk/politisk-program/>.
- Kristelig Folkeparti. u.å. «Ruspolitikk». Oppdatert 9. mai 2024. <https://krf.no/politikk/rus-og-alkoholpolitikk/ruspolitikk/>.
- Langholm, Sivert. 1971. «On the Concepts of Center and Periphery». I *Journal of Peace Research*, 8:273–78. 3/4. <https://www.jstor.org/stable/423078?seq=4>.
- Lind, Brit Bergersen. 1976. *Narkotikakonflikten: stoffbruk og myndighetskontroll*. 2. oppl. Oslo: Gyldendal. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2014022808043.

- Lovvedtak 148 (2020-2021). 2021. «Vedtak til lov om endringer i straffeloven».
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Beslutninger/Lovvedtak/2020-2021/vedtak-202021-148/?all=true>
- Mahoney, James. 2000. «Path Dependence in Historical Sociology». *Theory and Society* 29 (4): 507–48.
- McKenzie, Nigel. 1977. «Centre and Periphery: The Marriage of Two Minds». *Acta Sociologica* 20 (1): 55–74.
- Meld. St. 30 (2011-2012). 2012. «Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk. Alkohol - narkotika - doping». Helse- og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-30-20112012/id686014/>.
- Morgan, Hani. 2022. «Conducting a Qualitative Document Analysis». *The Qualitative Report* 27 (1): 64–77. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2022.5044>.
- Nasjonal digital læringsarena. u.å. «Politiske skillelinjer - Samfunnskunnskap - NDLA». ndla.no. Oppdatert 26. mai 2024. <https://ndla.no/subject:1:470720f9-6b03-40cb-ab58-e3e130803578/topic:1:3d26f57e-a8c9-45e5-bc57-2d31df53f969/topic:1:50aacb81-472c-4ea9-800c-1d095e3d7b9c/resource:1:168554>.
- NOU 2002: 4. 2002. «Ny straffelov: straffelovkommisjonens delutredning VII, oppnevnt ved kongelig resolusjon 26. september 1980; utredningen ble avgitt til Justis- og Politidepartementet 4. mars 2002». Statens Forvaltningstjeneste, Informasjonsforvaltning. Justis- og Politidepartementet.
- NOU 2003: 4. 2003. «Forskning på rusmiddelfeltet – En oppsummering av kunnskap om effekt av tiltak, oppnevnt av Sosial- og helsedepartementet 9. september 2021. Avgitt til Sosialdepartementet februar 2003.». Sosialdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2003-4/id583942/>
- NOU 2019: 26. 2019. «Rusreform - fra straff til hjelp: Utredning fra Rusreformutvalget oppnevnt ved kongelig resolusjon 23. mars 2018. Avgitt til Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet 19. desember 2019.»
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-26/id2683531/>.
- NRK. 2003. «EU-kampen er i gang». NRK. <https://www.nrk.no/urix/eu-kampen-er-i-gang-1.523675>.
- Ot. prp. nr. 3 (2002-2003). 2002. «Lov om endringer i lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. og i enkelte andre lover (statlig overtakelse av deler av fylkeskommunens ansvar for tiltak for rusmiddelmisbrukere)». Sosialdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-3-2002-2003-/id170865/>.
- Ot. prp. nr. 5 (1971-72). 1972. «Om lov om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov 22. mai 1902 nr. 10». Justis- og politidepartementet
https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1971-72&paid=4&wid=a&psid=DIVL268&pgid=a_0199
- Ot. prp. nr. 8 (2004-2005). 2005. «Om lov om endringer i midlertidig lov 2. juli 2004 nr. 64 om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning) m.m.». Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-8-2004-2005-/id394047/>
- Ot. prp. nr. 19 (1913). 1913. «Om utfærdigelse av en lov om ind- og utførsel av opium m.m.». Justis- og Politidepartementet. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1913&paid=3&wid=a&psid=DI VL201>.
- Ot. prp. nr. 23 (1983-84). 1984. «Om lov om endringer i straffeloven m.v.

- (narkotikalovbrudd, ran og heleri)». Justis- og politidepartementet <https://www.stortinget.no/nn/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1983-84&paid=4&wid=a&psid=DIVL615>
- Ot. prp. Nr. 28 (1963-64). 1964. «Om lov om legemidler og gifter m. v.». Sosialdepartementet. <https://stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1963-64&paid=4&wid=a&psid=DIVL753>
- Ot. prp. Nr. 29 (1990-91). 1991. «Om lov om sosiale tjenester m.v. (sosialloven)». Sosialdepartementet <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1990-91&paid=4&wid=a&psid=DIVL1041>
- Ot. prp. nr. 38 (1928). 1928. «Om utferdigelse av en lov om opium m. v.». Sosialdepartementet. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1928&paid=3&wid=a&psid=DIVL399&pgid=a_0561.
- Ot. prp. nr. 46 (1967-68). 1968. «Om lov om endrede straffebestemmelser for overtredelser av regler i lovgivningen om narkotika m.m.». Justis- og politidepartementet <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1967-68&paid=4&wid=b&psid=DIVL197&s=True>
- Ot. prp. nr. 54 (2002-2003). 2003. «Om lov om endringer i lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. (Rusreform II og rett til individuell plan)». Sosialdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-54-2002-2003-/id173487/>.
- Ot. prp. nr. 56 (2003-2004). 2004. «Om midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning)». Justis- og politidepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-56-2003-2004-/id177864/>.
- Ot. prp. nr. 56 (2003-2004), Innst. O. nr. 104 (2003-2004), beslutning. O. nr. 104 (2003-2004). 2004. «Sprøyteromsordning». Justiskomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=28755>.
- Ot. prp. nr. 59 (2008-2009), Innst. O. nr. 109 (2008-2009), beslutning. O. nr. 121 (2008-2009). 2009. «Endringer i midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsloven) m.m.» Helse- og omsorgskomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=42450>.
- Ot. prp. nr. 62 (2002-2003). 2003. «Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)». Justis- og politidepartementet <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-62-2002-2003-/id173878/>
- Pedersen, Willy, Anders Bakken, og Tilmann von Soest. 2019. «Mer bruk av cannabis blant Oslo-ungdom: Hvem er i risikozonen?» *Norsk sosiologisk tidsskrift* 3 (6): 457–71. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-06-06>.
- Pedersen, Willy, Ole Røgeberg, og Cathrine Holst. 2023. «Nederlag for rusreformen?» *Tidsskrift for samfunnsforskning* 64 (2): 126–46. <https://doi.org/10.18261/tfs.64.2.2>.
- Pierson, Paul. 2000. «Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics». *The American Political Science Review* 94 (2): 251–67. <https://doi.org/10.2307/2586011>.
- Plaza i Font, Joan Pere, og Régis Dandoy. 2006. *Chaos Theory and its Application in Political Science*.
- Prop. 13 L (2018–2019). 2018. «Endringer i sprøyteromsloven m. m. (utvidelse av type narkotiske stoffer m.m.)». Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-13-l-20182019/id2618109/>.

- Prop. 15 S (2015-2016). 2016. «Opptrappingsplan for rusfeltet (2016-2020)». Helse- og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/1ab211f350b34eac926861b68b6498a1/no/pdfs/prp201520160015000dddpdfs.pdf>
- Prop. 92 L (2020–2021). 2021. «Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.)». Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-92-l-20202021/id2835248/>.
- Prop. 92 L (2020-2021), Innst. 612 L (2020-2021), Lovvedtak 148 (2020-2021). 2021. «Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform - opphevelse av straffansvar m.m.)». Helse- og omsorgskomiteen.
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=83557>.
- Regjeringen. 2006. «Gro Harlem Brundtlands første regjering». Oppdatert 12. desember 2006.
<https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/gro-harlem-brundtlands-forste-regjering/id438727/>.
- Regjeringen. 2006. «Kåre Willochs regjering». Oppdatert 12. desember 2006.
<https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/kare-willochs-regjering-1981-1986/id438728/>.
- Regjeringen. 2006. «NOU-ar». Oppdatert 1. november 2006.
<https://www.regjeringen.no/nn/dokument/nou-ar/id1767/>.
- Regjeringen. 2006. «Per Bortens regjering». Oppdatert 12. desember 2006.
<https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/per-bortens-regjering-1965-1971/id438722/>.
- Regjeringen. 2010. «Rapport om narkotika – Stoltenbergutvalget».
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/hod/rappomnarkotika_nettsversjon.pdf
- Regjeringen. 2018. «Jeløya-plattformen». Oppdatert 14. januar 2018.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/andre-dokumenter/smk/2018/politisk-plattform/id2585544/>.
- Rønning, Mats. 2021. «Støre sier nei - rusreformen splitter Ap». NRK. 16. april 2021.
<https://www.nrk.no/norge/store-sier-nei---rusreformen-splitter-ap-1.15458738>.
- Senterpartiet. u.å. «Historie». Oppdatert 9. mai 2024
<https://www.senterpartiet.no/historie/sps-historie>.
- Senterpartiet. u.å. «Ruspolitikken må forebygge rusavhengighet og gi helsehjelp til rusavhengige». Oppdatert 26. mai 2024. <https://www.senterpartiet.no/politikk/vedtatt-politikk/uttalelser/lm2023/ruspolitikken-ma-forebygge-rusavhengighet-og-gi-helsehjelp-til-rusavhengige>.
- Senterpartiet. u.å. «Senterpartiets verdigrunnlag». Oppdatert 9. mai 2024.
<https://www.senterpartiet.no/politikk/verdigrunnlag>.
- Sewell, William H. 1996. «Three Temporalities: Toward an Eventful Sociology». I *The Historic Turn in the Human Sciences*, av Terrence J. McDonald, 245–51. University of Michigan Press.
- Sorensen, Andre. 2015. «Taking Path Dependence Seriously: An Historical Institutional Research Agenda in Planning History». *Planning Perspectives* 30 (1): 17–38.
<https://doi.org/10.1080/02665433.2013.874299>.
- Sosialistisk Venstreparti. u.å. «Rus». Oppdatert 9. mai 2024. <https://www.sv.no/blog/aa/rusomsorg/>.
- Sosialistisk Venstreparti. u.å. «Prinsippogram». Oppdatert 9. mai 2024.

- <https://www.sv.no/politikken/prinsippprogram/>.
- Sosialdepartementet. 2005. «Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2003-2005». Sosialdepartementet
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/sos/pla/2002/0001/ddd/pdfv/161426-dar-rusplan.pdf>
- St. meld. nr. 13 (1985-86). u.å. «Om narkotikaproblemene og narkotikapolitikken». Sosialdepartementet. Oppdatert 22. mai 2024. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1985-86&paid=3&wid=b&psid=DIVL885&pgid=b_0385.
- St. meld. nr. 16 (1996-1997). 1997. «Narkotikapolitikken» Sosial- og helsedepartementet
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/st-meld-nr-16_1996-97/id191004/
- St. meld. nr. 66 (1975-76). 1976. «Om narkotikaproblemer». Sosialdepartementet
<https://stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1975-76&paid=3&wid=f&psid=DIVL280&s=True>
- St. prp. nr. 58 (1997-98). 1998. «Handlingsplan for redusert bruk av rusmiddel (1998-2000)». Sosial- og helsedepartementet <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stprp-nr-58-1997-98-/id201863/>
- St. prp. nr. 138 (1978-79). 1979. «Om plan for økt innsats mot narkotikaproblemer og om endringer i statsbudsjettet og trygdebudsjettet for 1979». Sosialdepartementet. Åpnet 10. april 2024. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1978-79&paid=2&wid=b&psid=DIVL869&pgid=b_0695.
- Stortinget. 2007. «Bevilgninger på statsbudsjettet 2008». Oppdatert 8. mai 2024
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=38067>
- Stortinget. 2021. «Debatt i Stortinget». Oppdatert 3. juni 2021.
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2020-2021/refs-202021-06-03?m=1>.
- Stortinget. 2021. «Stortinget - Møte torsdag den 3. juni 2021 - Sak nr. 2». 2021. Oppdatert 3. juni 2021. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2020-2021/refs-202021-06-03?m=2>.
- Stortinget. 2021. «Voteringsresultat». Helse- og omsorgskomiteen. 23. februar 2021.
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/Voteringsoversikt/?p=83557&dnid=1>.
- Stortinget. 2022. «Fagkomiteene». Oppdatert 24. oktober 2022.
<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Organene/Komiteene/>.
- Stortinget. 2022. Om representantforslag». Oppdatert 26. september 2022.
<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Om-publikasjonene/Representantforslag/>.
- Stortinget. 2023. «Komitéhøring». Oppdatert 29. juni 2023.
<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Horinger/>.
- Stortinget. 2023. «Om innstillinger». Oppdatert 9. august 2023.
<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Om-publikasjonene/innstillinger/>.
- Stortinget. 2024. «Helse- og omsorgskomiteen». Oppdatert 17. april 2024.
<https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Komiteene/Helse--og-omsorgskomiteen/?tab=MembersCommittee&lvl=False&pid=2017-2021&sb=StartDate&sd=Ascending&page=1>.
- Stortinget. 2024. «Om regjeringens publikasjoner». Oppdatert 13. mars 2024.
<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Om->

- [publikasjonene/Regjeringens-publikasjoner/](#).
- Stortinget. 2024. «Partigruppene». Oppdatert 2. april 2024.
<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Organene/Partigruppene/>.
- Toshkov, Dimitar. 2016. *Research Design in Political Science*. London, UNITED KINGDOM: Bloomsbury Publishing Plc. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=4762967>.
- Toshkov, Dimitar. 2018. «Research Design». I *Theory and Methods in Political Science*, av Vivien Lowndes, David Marsh, og Gerry Stoker, 4. utg., 1–391. London, UNITED KINGDOM: Palgrave.
- United Nations: Office on Drugs and Crime. u.å. «1912 International Opium Convention». United Nations : Office on Drugs and Crime. Åpnet 30. mai 2024.
[//www.unodc.org/unodc/en/speeches/2012/1912-international-opium-convention.html](http://www.unodc.org/unodc/en/speeches/2012/1912-international-opium-convention.html).
- United Nations : Office on Drugs and Crime. u.å. «Single Convention on Narcotic Drugs». United Nations : Office on Drugs and Crime. Åpnet 30. mai 2024.
[//www.unodc.org/unodc/en/treaties/single-convention.html](http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/single-convention.html).
- United Nations Treaty Collection. u.å. «International Opium Convention, The Hauge, 23 January 1912». United Nations Treaty Collection. Åpnet 27. april 2024.
https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIV.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VI-2&chapter=6&Temp=mtdsg4&clang=_en.
- United Nations. u.å. «The League of Nations | The United Nations Office at Geneva». u.å. Åpnet 29. mai 2024. <https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/overview>.
- Venstre. u.å. «Frihet og trygghet i nære helsetilbud». Oppdatert 9. mai 2024.
<https://www.venstre.no/tema/arbeid-velferd/helsetilbud/>.
- Venstre. 2023. «Venstres prinsippprogram». Oppdatert 22. mai 2023.
<https://www.venstre.no/politikk/prinsippprogram/>.
- Vromen, Ariadne. 2017. «Qualitative Methods». I *Theory and Methods in Political Science*, av Vivien Lowndes, David Marsh, og Gerry Stoker, 237–53. London, UNITED KINGDOM: Bloomsbury Publishing Plc. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=6234931>.
- Yin, Robert K. 2018. *Case Study Research and Applications*. 6. utg. London, UNITED KINGDOM: SAGE Publication

Vedlegg

Dokumentoversikt

Tittel på dokument	Dokumenttype	Organisasjon	Årstall
International Opium Convention	Protokoll	Leauge of Nations, Nasjonenes Forbund	1912
Ot. prp. nr. 19 <i>Om utførdigelse av en lov om ind- og utførsel av opium m.m.</i>	Odelstingsproposisjon	Justis- og Politidepartementet	1913
International Opium Convention	Protokoll	Leauge og Nations, Nasjonenes Forbund	1925
Innst. O. nr. 55 <i>Innstilling fra næringskomite nr. 2 om utferdigelse av en lov om opium m.v.</i>	Innstilling	Næringskomite nr. 2	1928
Ot. prp. nr. 28 <i>Om lov om legemidler m.v.</i>	Odelstingsproposisjon	Sosialdepartementet	1964
Ot. prp. nr. 46 <i>Om lov om endrede straffebestemmelser for overtredelser av regler i lovgivningen om narkotika m.m.</i>	Odelstingsproposisjon	Justis- og politidepartementet	1967-1968
Ot. prp. nr. 5 <i>Om lov om endringer i den alminnelige straffelov</i>	Odelstingsproposisjon	Justis- og politidepartementet	1971-1972
St. meld. nr. 66 <i>Om narkotikaproblemer</i>	Stortingsmelding	Sosialdepartementet	1975-1976
St. prp. nr. 138 <i>Om plan for økt innsats mot narkotikaproblemer og om endringer i statsbudsjett og trygdebudsjett for 1979</i>	Stortingsproposisjon	Sosialdepartementet	1978-1979
Ot. prp. nr. 62 <i>Om lov om endring i straffeloven m.m.</i>	Odelstingsproposisjon	Justis- og politidepartementet	1980-1981
Innst. O. nr. 85 <i>Innstilling frå justiskomiteén om lov om endring i straffeloven m.m.</i>	Innstilling	Justiskomiteén	1980-1981
Ot. prp. nr. 23 <i>Om lov om endringer i straffeloven m.v. (narkotikalovbrudd, ran og heleri)</i>	Odelstingsproposisjon	Justis- og politidepartementet	1983-1984
St. meld. nr. 13 <i>Om narkotikaproblemer og narkotikapolitikken</i>	Stortingsmelding	Sosialdepartementet	1985-1986

Ot. prp. nr. 29 <i>Om lov om sosiale tjenester m.v. (sosialloven)</i>	Odelstingsproposisjon	Sosialdepartementet	1990-1991
St. meld. nr. 16 <i>Narkotikapolitikken</i>	Stortingsmelding	Sosial- og helsedepartementet	1996-1997
St. prp. nr. 58 <i>Handlingsplan for redusert bruk av rusmiddel</i>	Stortingsproposisjon	Sosial- og helsedepartementet	1998-2000
NOU 2002: 4 <i>Ny straffelov – Straffelovkommisjonens delutredning VII</i>	Norges offentlige utredninger	Straffelovkommisjonen	1980-2002
Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2003-2005	Handlingsplan	Sosialdepartementet	2003-2005
NOU 2003: 4 <i>Forskning på rusmiddelfeltet</i>	Norges offentlige utredninger	Kommisjon nedsatt av Sosial- og helsedepartementet	2001-2003
Innst. O. nr. 51 <i>Innstilling fra sosialkomiteen om lov om endringer i lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. og i enkelte andre lover (statlig overtakelse av deler av fylkeskommunenes ansvar for tiltak for rusmiddelmisbrukere)</i>	Innstilling	Sosialkomiteen	2002-2003
Ot. prp. nr. 56 <i>Om midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning)</i>	Odelstingsproposisjon	Justis- og politidepartementet	2003-2004
Innst. O. nr. 104 <i>Innstilling fra justiskomiteen om midlertidig lov om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika</i>	Innstilling	Justiskomiteen	2003-2004
Ot. prp. nr. 8 <i>Om lov om endringer i midlertidig lov 2. juli 2004 nr. 64 om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning) m.m.</i>	Odelstingsproposisjon	Helse- og omsorgsdepartementet	2004-2005
Innst. O. nr. 41 <i>Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i midlertidig lov 2. juli 2004 nr. 64 om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøyteromsordning) m.m.</i>	Innstilling	Justiskomiteen	2005-2005

Ot. prp. nr. 3 <i>Om lov om endringer i lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. og i enkelte andre lover (statlig overtakelse av deler av fylkeskommunens ansvar for tiltak for rusmiddelmisbrukere)</i>	Odelstingsproposisjon	Sosialdepartementet	2002-2003
Ot. prp. nr. 54 <i>Om lov om endringer i lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. (Rusreform II og rett til individuell plan)</i>	Odelstingsproposisjon	Sosialdepartementet	2002-2003
Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006- 2008	Handlingsplan	Arbeids- og sosialdepartementet	2006-2008
Opptappingsplan for rusfeltet	Opptappingsplan	Helse- og omsorgsdepartementet	2008
Ot. prp. nr. 59 <i>Om lov om endringer i midlertidig lov 2. juli 2004 nr. 64 om prøveordning med lokaler for injeksjon av narkotika (sprøytreromsloven) m.m.</i>	Odelstingsproposisjon	Helse- og omsorgsdepartementet	2008-2009
<i>Rapport om narkotika</i>	Rapport	Stoltenbergutvalget	2009-2010
Dokument 8:138 S <i>Representantforslag om tiltak for å forhindre unge i å utvikle rusavhengighet</i>	Representantforslag	Fremskrittspartiet	2010
Dokument 8:159 S <i>Representantforslag om bedre forebyggende tiltak for å hindre unges rekruttering til kriminalitet</i>	Representantforslag	Høyre	2010
Dokument 8: 56 S <i>Representantforslag om en bedre rusbehandling</i>	Representantforslag	Venstre	2010
Meld. St. 30 <i>Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk alkohol – narkotika – doping</i>	Melding til Stortinget	Helse- og omsorgsdepartementet	2011-2012
Prop. 15 S <i>Opptappingsplan for rusfeltet (2016-2020)</i>	Proposisjon	Helse- og omsorgsdepartementet	2015-2016
Dokument 8: 99 S <i>Representantforslag om ei offentlig utgreiing (NOU) om norsk ruspolitikk</i>	Representantforslag	Senterpartiet	2017-2018
Dokument 8: 29 S <i>Representantforslag om en</i>	Representantforslag	Miljøpartiet de Grønne	2017-2018

<i>rusreform for å sikre skadeforebygging og individuell helsehjelp til rusavhengige</i>			
Dokument 8: 179 S <i>Representantforslag om å sikre god oppfølging av personer etter rusbehandling</i>	Representantforslag	Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre, Miljøpartiet de Grønne, Sosialistisk Venstreparti og Rødt	2017-2018
Prop. 13 L <i>Endringer i sprøyteromsloven m.m. (utvidelse av type narkotiske stoffer m.m.)</i>	Proposisjon	Helse- og omsorgsdepartementet	2018-2019
NOU 2019: 26 <i>Rusreform – fra straff til hjelp</i>	Norges offentlige utredninger	Rusreformutvalget	2018-2019
Prop. 92 L <i>Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.)</i>	Proposisjon	Helse- og omsorgsdepartementet	2021
Dokument 8: 111 S <i>Representantforslag om at rusavhengige ikke skal straffeforfølges</i>	Representantforslag	Senterpartiet	2020-2021
Innst. 612 L <i>Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.) og om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Bøhler, Per Olaf Lundteigen, Kjersti Toppe og Trygve Slagsvold Vedum om at rusavhengige ikke skal straffeforfølges</i>	Innstilling	Helse- og omsorgskomiteen	2020-2021
Dokument 8: 119 S <i>Representantforslag om en forebyggings- og behandlingsreform innen rusfeltet</i>	Representantforslag	Senterpartiet	2020-2021
Innst. 578 S <i>Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag om en forebyggings- og behandlingsreform innen rusfeltet</i>	Innstilling	Helse- og omsorgskomiteen	2020-2021

Lovvedtak 148 <i>Vedtak til lov om endringer i straffeloven</i>	Lovvedtak		2020- 2021
---	-----------	--	---------------